Helsinki

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

Helsinki

Maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy

Teksti	Matti Liski, Niina Alapeteri, Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Taitto	Matti Liski, Katri Tikkanen, Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Kartta-aineisto	© Helsingin kaupunki
Valokuvat	Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, jollei toisin mainita.
Kansikuva	Näkymä Eläintarhan kalliolta lounaaseen. Taustalla Urheilukadun rakennuksia. Valokuva H. Mustakallio 1930-luvun alku. HKMKA

SISÄLLYS

JOHDANTO 7

1. ALUEEN SIJAINTI JA SUUNNITTELUTILANNE 9

2. TARKASTELUALUETTA KOSKEVIA VARHAISIA TIETOJA 13

3. ELÄINTARHAN PUISTOALUEEN SYNTY JA ALUEEN RAKENTUMINEN 1840-1910 15

4. KESKUSPUISTO-HANKE 27

5. ”URHEILUPUISTON” SYNTY 31

6. ALUEEN KEHITTYMINEN 1940-LUVULTA ETEENPÄIN 39

7. NYKYTILA 45

Näkymät 47

8. ALUEEN SÄILYNEISYYS, ARVOT JA HERKKYYS 51

1. Metsäiset kallioselänteet 56

2. Pallokentät ja jäähalli 58

3. Laakson pysäköintialueet ja liikennepuisto 60

4. Urheilulehto 61

5. Skeittipuisto ja sen ympäristö 62

6. Nordenskiöldinkatu 63

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS 64

VIITTEET 65

KARTTALIITTEET

Sijainti kaupunki-ja maisemarakenteessa ja liittyminen ympäristöön 1:10 000

Sijainti osana Keskuspuiston kokonaisuutta 1:35 000

Osa-alueet 1:4000

Näkymät 1:6000

Kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot - selvitysalueen kohdearvot 1:2000

Kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot - laajat arvoympäristökokonaisuudet 1:3000

Herkkyystarkastelu maiseman näkökulmasta 1:4000

JOHDANTO

Eläintarhan laaja historiallisesti kerrostunut puistoalue sijaitsee Töölönlahden pohjoispuolella, Keskuspuiston eteläosissa. Sen luoteisosaan sijoittuu Nordenskiöldinkadun rajaama vilkas urheilutoimintojen alue, jossa on pitkä kulttuurihistoria vapaa-ajan vieton, urheilun ja erilaisten tapahtumien pitopaikkana. Nykyiselleen, moniulotteiseksi urheilupuistoksi se rakentui vaiheittain ja eri vuosikymmenten urheiluihanteiden ja kaupunkisuunnittelutavoitteiden muokkaamana.

Työssä on laadittu Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys alueen kaavoituksen ja alueelle suunniteltujen rakentamishankkeiden pohja-aineistoksi. Selvitysalueen rajaus on tapahtuma-areenalle myönnetty suunnittelualuevaraus sekä sitä ympäröivät Urheilulehto, Nordenskiöldinkadun reuna-alueet ja Keskuspuiston metsäinen kallioselänne.

Työhön kuuluu yhteenvetomainen selostus selvitysalueen suunnitteluhistoriasta sekä maisematilan ja kaupunkirakenteen kehityksestä. Työssä arvioidaan kohteen nykytilaa ja kerroksellisuutta sekä nykytilan suhdetta alueen historiallisiin vaiheisiin ja kaupunkikuvaan ja -rakenteeseen. Selvityksen pohjalta määritellään ne keskeiset säilytettävät ja vaalittavat ominaispiirteet, jotka ovat kohteen kulttuurihistoriallisen arvon ja kaupunkikuvan kannalta merkittäviä. Lisäksi on laadittu selvitysalueen herkkyystarkastelu, jossa on arvioitu alueen eri osien herkkyyttä mahdollisten muutosten kannalta. Työssä tarkastellaan alueen suhdetta laajempaan Eläintarhan puistokokonaisuuteen ja maisematilaan sekä liittymistä Töölönlahden ja Keskuspuiston maisemakokonaisuuksiin näkymätarkastelujen ja viherrakenteen ja reittien jatkuvuustarkastelun avulla.

Selvitys on laadittu touko-marraskuun 2017 aikana Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston sekä Garden Helsinki -hankkeen toimeksiannosta maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy:ssä, jossa työstä ovat vastanneet maisema-arkkitehdit Matti Liski ja Niina Alaperi avustajanaan maisema-arkkitehti-yo Katri Tikkanen.

Työtä on valvonut ohjausryhmä, johon ovat edustajina kuuluneet Helsingin kaupungilta Kirsti Rantanen (Asemakaavoitus), Anu Lamminpää ja Maija Lounamaa (Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu) sekä Anne Salminen (Kaupunginmuseo) sekä Garden Helsinki-hankkeen puolesta Tuomas Seppänen B&M – arkkitehdeiltä.

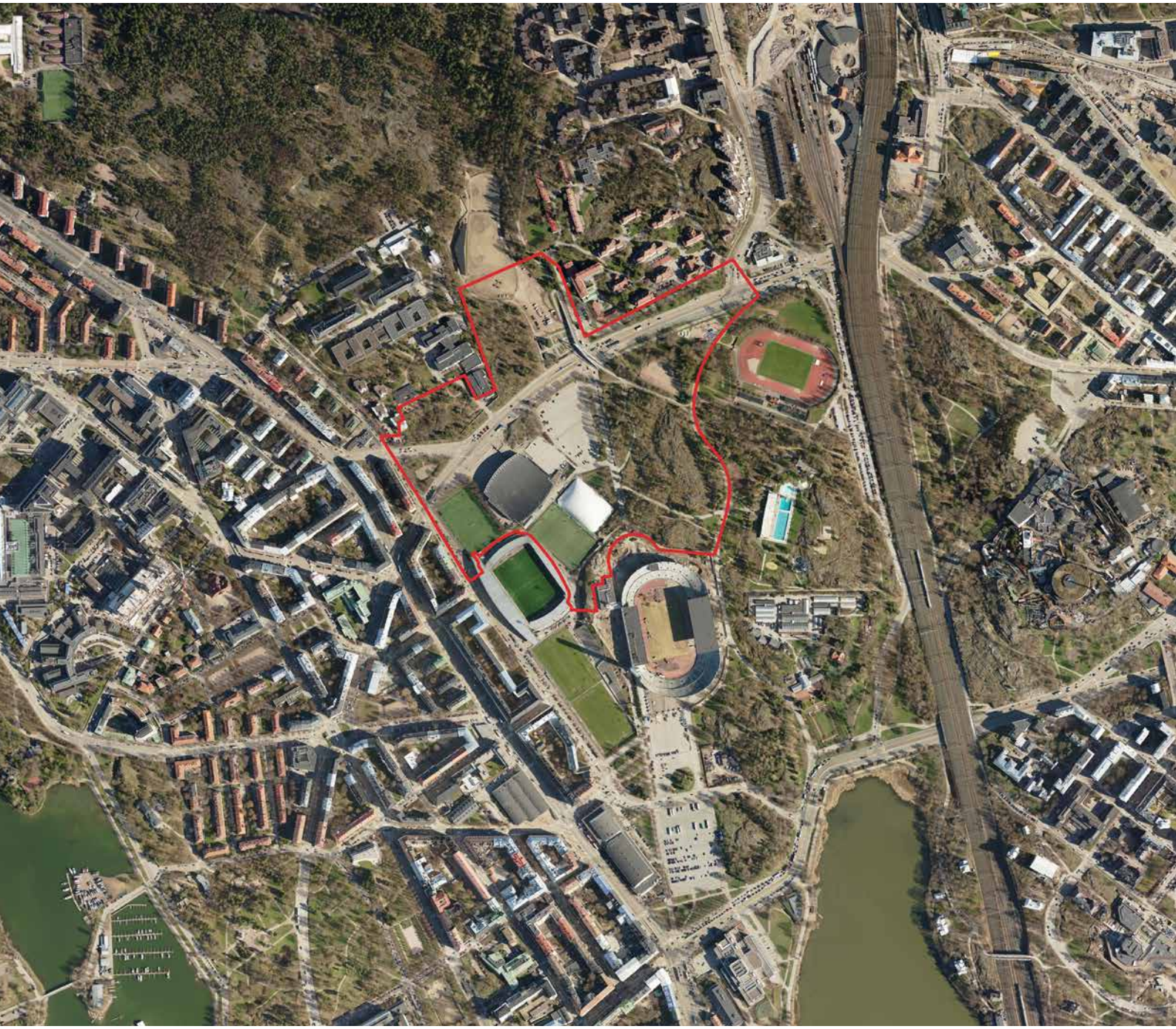

Kuva 1. Nykytilanteen ilmakuva ja selvitysalueen sijainti. Helsingin kaupunki / KMO.

1. ALUEEN SIJAINTI JA SUUNNITTELUTILANNE

Selvitysalue sijaitsee Keskuspuiston eteläosissa, sijoittuen Nordenskiöldinkadun molemmin puolin. Selvitysalue sijoittuu Laakson (18), Pasilan (17) ja Taka-Töölön (14) kaupunginosiin. Selvitysalueeseen kuuluvat Eläintarhan luoteisosat eli Saharan pallokenttä ja kaksi muuta pallokenttää, jäähallin alue pysäköinti- ja tapahtumakenttineen, kolmiopuisto Urheilulehto, Nordenskiöldinkadun reuna-alueet ja sen pohjoispuolella sijaitseva Keskuspuiston metsäinen kallioselänne, Lasten liikennepuisto, Laakson pysäköintialue, skeittipuisto Micropolis, Pohjoinen Stadionintie ja sen itäpuolinen kallioselänne sekä sinne sijoittuvat koirapuisto ja kuntoilupiste. Laajempi tarkastelualue kattaa Keskuspuiston eteläosan, Töölönlahden eteläosista aina Laakson ratsastuskentälle asti. Tarkastelualueeseen kuuluu myös Nordenskiöldinkadun pohjoispuolelle sijoittuvat sairaala-alueet. Idässä tarkastelualueen rajana on päärata ja lännessä Mannerheimintie ja Urheilukatu.

Selvitysalue jakaantuu useaan eri kaava-alueeseen, jonka vanhin voimassa oleva kaava on 1900-luvun alusta ja tuorein 2010-luvulta. Nordenskiöldinkadun eteläpuolella Hammarskjöldintien ja Pohjoisen Stadiontien välisellä alueella on voimassa Gustaf Nyströmin ja Lars Sonckin laatima Töölön asemakaava (477) vuodelta 1906. Jäähallin, jäähallin kaakkoispuolen kenttien ja Pohjoisen Stadiontien kohdalla on voimassa Birger Brunilan laatimat asemakaavat vuosilta 1935 (1562) ja 1942 (2261). Saharan ja Urheilukadun alueella on voimassa vuoden 1999 asemakaava (10630), jossa Sahara ympäristöineen on merkitty urheilu- ja virkistyspalvelujen alueeksi. Pieni osa selvitysalueesta on vuonna 2015 laaditun asemakaavan 12310 alueella, ja on puistoa sekä jalankululle ja pyöräilylle varattua katua.

Nordenskiöldinkadun pohjoispuolella selvitysalue ulottuu viiden eri asemakaavan alueelle. Keskuspuiston kohdalla on voimassa vuoden 1978 asemakaava, jossa Laakson ratsastuskenttä ympäristöineen on urheilualuetta, metsäinen rinne Keskuspuiston kapeimmassa kohdassa yleiseen ulkoilukäyttöön varattua retkeilyaluetta ja Lasten liikennekaupunki ympäristöineen puistoa. Puistoa ovat myös Nordenskiöldinpolun reuna-alueet, jotka sijaitsevat vuoden 1979 asemakaavan 7850 alueella. Urheilulehdon puistikossa on voimassa Birger Brunilan vuoden 1929 asemakaava (1101). Selvitysalue kattaa osuudet myös Laakson ja Auroran sairaala-alueille laadituista asemakaavoista. Laakson sairaala-alueen asemakaavassa vuodelta 1986 (9154) on selvitysalueella suojaviheraluetta (EV) sekä sosiaalitointa ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialuetta (YS). Niin ikään sosiaalitointa ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialuetta on selvitysalueen osa, joka osuu Auroran sairaala-alueen asemakaavan (9140, vuodelta 1987) alueelle.

Yleiskaava 2002:ssa alue on merkitty kaupunkipuistoksi. Siinä keskustan kulttuuripuistoa kehitetään monipuolisena toiminta-, kohtaamis-, kulttuuri- ja luontoympäristönä. Alueelle saa rakentaa tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja ja liikenneväyliä. Pohjoisen Stadiontien ja Olympiastadionin itä- ja eteläpuoliset alueet on merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemahistorian kannalta merkittäväksi alueeksi, jota on kehitettävä siten, että alueen arvot säilyvät.

Helsingin uudessa yleiskaavassa (kaupunginvaltuusto 26.10.2016) selvitysalue on osoitettu suurelta osin virkistys- ja viheralueeksi, jota kehitetään merkittävänä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueena, joka kytkeytyy seudulliseen viherverkostoon ja merelliseen virkistysvyöhykkeeseen. Jäähallin koillispuoli, Urheilulehto sekä Nordenskiöldin- ja Urheilukadun kulmaus ovat kantakaupunkia C2. Nordenskiöldinkadulle on merkitty joukkoliikenteen nopea runkoyhteys, joka voidaan toteuttaa pikaraitiotienä tai bussirunkoyhtey-

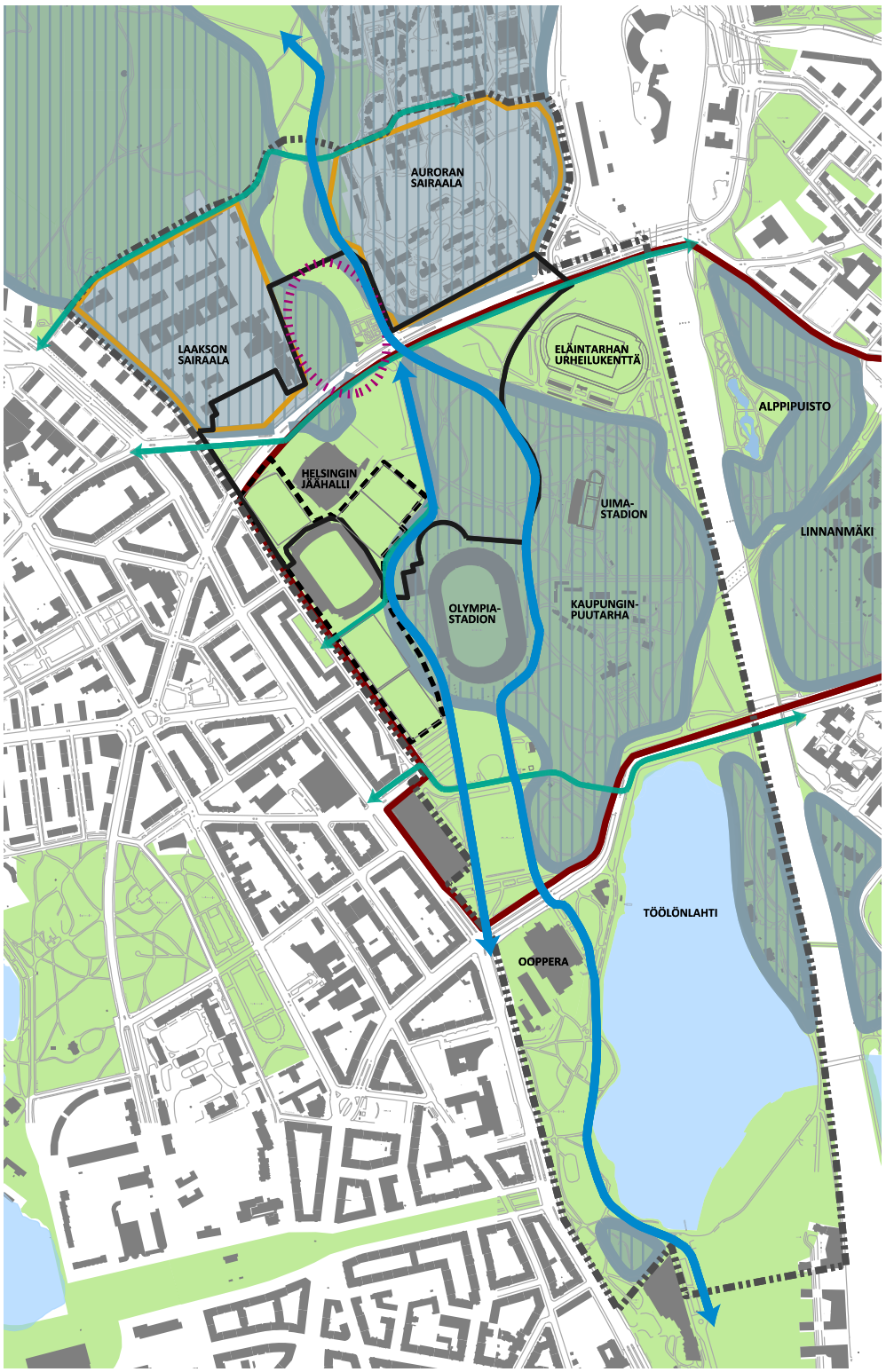

Merkintöjen selitys

- Viheralue
- Eläintarha
- Suunniteltu / tavoitteellinen pyöräilyn laatukäytävä
- Säilyvä poikittainen läpikulun kevyen liikenteen reitti
- Selänne
- Keskuspuiston kapein kohta
- Kaupunkirakenteen rakeisuus
- Aidattu sairaala-alue
- Pallokenttien alue
- Selvitysalueen raja
- Tarkastelualueen raja

Kuva 2. Selvitysalueen sijainti kaupunki- ja maisemarakenteessa ja liittyminen ympäristöön. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

tenä. Alueen läpi on merkitty kulkevaksi pohjois-eteläsuuntainen baana, joka on osa pyöräliikenteen nopeaa runkoverkkoa.

Kaupunkikaavan teemakartalla koko alue on merkitty osaksi Keskuspuiston vihersormea. Lisäksi teemakartalle merkitty metsäverkosto kulkee alueen kautta. Vihersormia on kehitettävä monipuolisina virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueina ottaen huomioon kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti sekä luonnonsuojelun kannalta tärkeät alueet. Vihersormet jatkuvat seudulle ja liittyvät mereen. Vihersormien toiminnallisesta, visuaalisesta ja ekologisesta jatkuvuudesta huolehditaan. Vihersormille on tarkoitus laatia yleissuunnitelmat, joissa parannetaan toiminnallisuutta ja saavutettavuutta sekä turvataan alueiden arvot. Metsäverkoston metsäinen luonne on säilytettävä ja aluetta kehitettävä sen ehdoilla.

Selvitysalue sivuaa Taka-Töölön yhtenäistä 1930-luvun asuinkerrostalokorttelien alueen sekä Olympiastadionin, Töölön kisahallin ja Uimastadion muodostamaa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Museoviraston inventointi RKY 2009), joista Olympiastadion ja Taka-Töölö kuuluvat myös kansainvälisen Docomomo-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan.

Alueelle on laadittu kaupunkisuunnitteluvirastossa Eläintarhan alueen maankäytön periaatteet, jotka on hyväksytty valtuustossa toukokuussa 2014 noudatettavaksi alueen suunnittelussa. Urheilulehdon ympäristön katujen liikennesuunnitelma on hyväksytty vuonna 2015 ja alueen katujen peruskorjaus aloitettiin keväällä 2017. Korjauksen yhteydessä Reijolankadulle asennetaan raitiotiekiskot ja pyöräliikennettä järjestellään uudelleen.

Eläintarhan urheilu- ja puistoympäristöön, jäähallin kupeeseen on vireillä hanke, jossa (Projekti GH Oy:n ja Helsingin kaupungin) tavoitteena on toteuttaa alueelle tapahtumien, liikunnan, urheilun, kulttuurin, palvelujen ja asumisen kiinteistökokonaisuus. Sen keskiössä on uusi tapahtuma-areena Helsinkiin. Nordenskiöldinkadun varrella sijaitsevalla alueella on suunnittelualuevaraus hankkeelle (Kaupunginhallitus 27.6.2016). Osa Garden Helsingin tiloista suunnitellaan rakennettavaksi maan alle.

Muita alueeseen vaikuttavia suunnitteluhankkeita on Laakson uusi yhteissairaala, jonka asemakaavoitus on aloitettu keväällä 2017. Olympiastadionin peruskorjaus käynnistyi 2016, minkä myötä alueen kulkureitteihin kohdistuu muutoksia. Jäähallin rakennushistoriaselvitys on käynnistetty keväällä 2017.

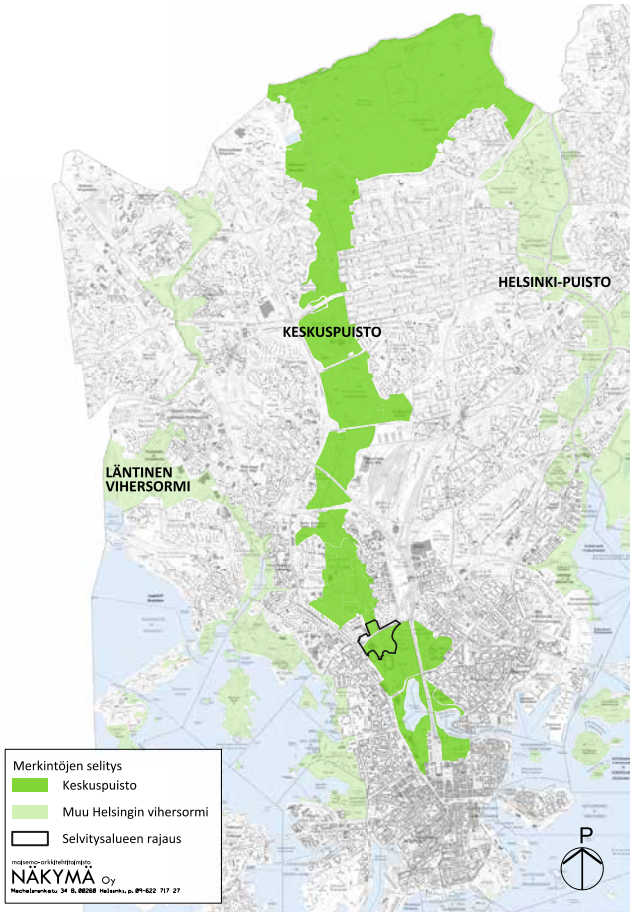

Kuva 3. Selvitysalueen sijainti osana Keskuspuiston vihersormea. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy. Taustakartta Helsingin kaupunki / KMO.

Kuva 4. Charta öfver Helsingfors stad med dess ägor i Nyland inom Borgo Härd och Hellsinge Sochn. Carl P. Hagström 1776–1777. Selvitysalueen sijainti on merkitty karttaan punaisella. Maanmittauslaitoksen arkisto.

2. TARKASTELUALUETTA KOSKEVIA VARHAISIA TIETOJA

Selvitysalue sijaitsee Töölön kylän entisillä mailla. Kylä mainitaan historiallisissa lähteissä ensimmäisen kerran 1200-luvulla. Kylän rakennuskanta sijaitsi Töölönlahden länsipuolella. Maanmittari Carl P. Hagströmin vuosina 1776–1777 laatiman Helsingin kartan mukaan suurin osa selvitysaluetta oli laidunta (god betesmark), metsää ja avokallioita.

Helsinki oli alkanut 1600-luvulla vuokrata asukkailleen asutuskeskuksen ulkopuolelta peltoja, niittyjä ja viljelypalstoja. Nykyinen Taka-Töölön alue palstoitettiin 1800-luvun alkuvuosikymmeninä. Vuoden 1843 Gyldenin laatimassa Helsingin kartassa (Kuva 5) ja sen selostuksessa on nähtävissä numeroidut ja nimetyt vuokra-alueet ja palstat. Läntisen Viertotien (nykyisen Mannerheimintien) itäpuolelle palstoitettiin neljä suurta tonttia, Dal (53), Savila (52), Kaavi (51) ja Salli (50). Näistä Savila ja Dal sijoittuivat nyt selvityksen kohteena olevalle alueelle.

Kuva 5. 2dra Karta delen öfver Helsingfors Stad med derunder lydande ägor belångne uti Helsinge Socken och Fögderi af Nylands Län. C. W. Gylden 1842. KA

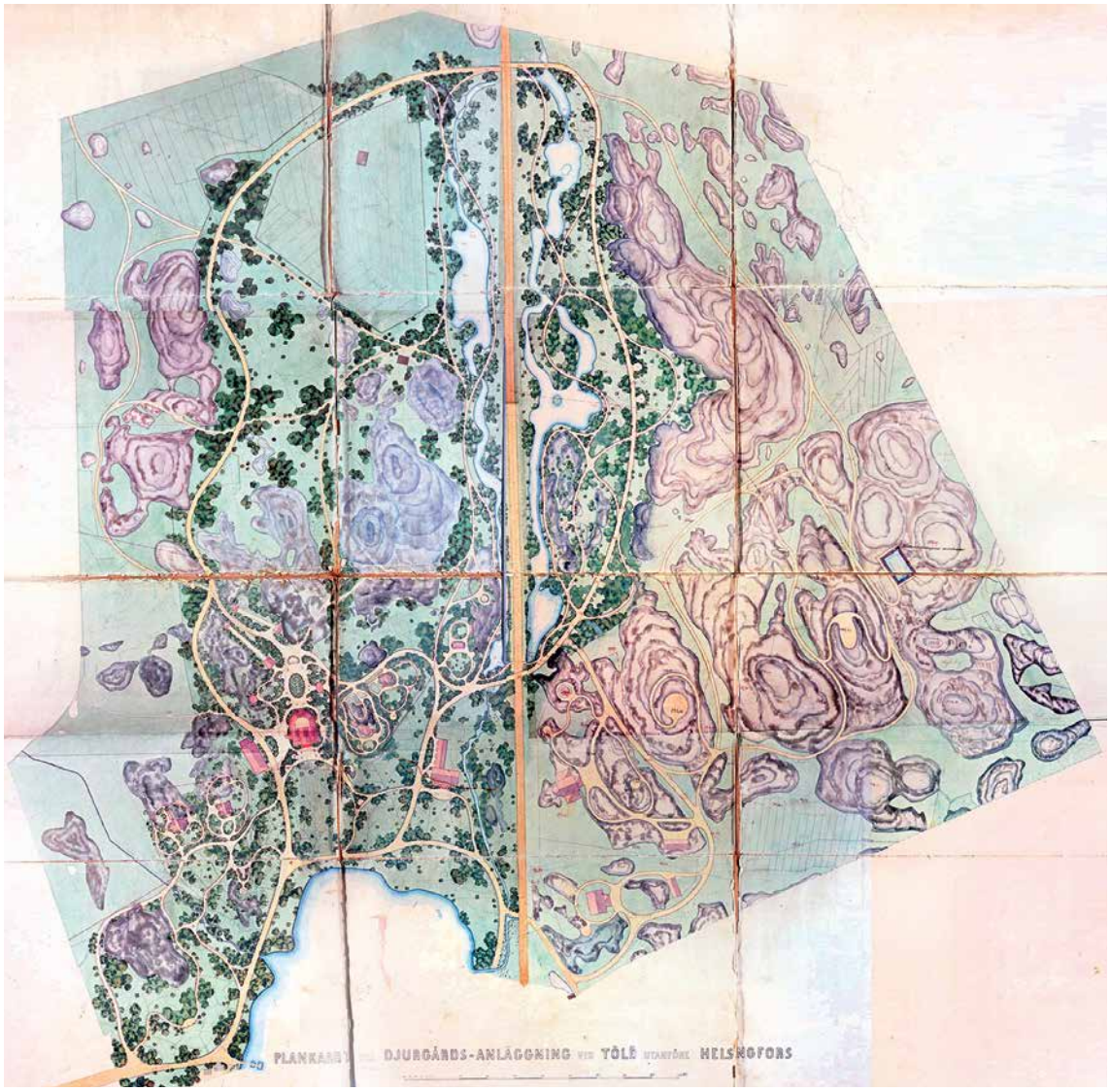

Kuva 6. Töölönpuistoa esittävä Knut Forsbergin päiväämätön suunnitelma on todennäköisesti vuodelta 1865. Tuolloin hän laati aluetta esittävän uuden kartan ja kustannusehdotuksen Töölön puistoyhtiön pöytäkirjat 1. ja 4.4.1865 sekä 3.4.1875. (Uuden kartan pohjana lienee ollut vuonna 1852 laadittu Töölönpuiston alkuperäinen suunnitelma, johon Forsberg on päivittänyt silloisen nykytilan, ts. vuonna 1862 valmistuneen rautatien ja muokannut suunnitelmaa niiltä osin.) Suunnitelmasta hahmottaa suunnitellun puiston laajuuden. Puistomaisesti käsitellyt alueet sijoittuvat Töölölahden pohjukkaan ja nykyisen Alppipuiston kohdalle, radan molemmin puolin. Istutukset on numeroitu ja topografia merkitty tarkasti. Plankarta till Djurgårds – anläggning vid Tölö utanföre Helsingfors. K. Forsberg. HKA

3. ELÄINTARHAN PUISTOALUEEN SYNTY JA ALUEEN RAKENTUMINEN 1840-1910

Töölönlahden pohjukassa oleville kallioisille ja soisille vuokrapalstoille Tallberg (44), Wiksberg (44) ja Alpen (42) ryhdyttiin 1840-luvulla suunnittelemaan Töölön puistoa. Wiksberg-palstalla sijainneella Myhrin niityllä sijaitsi lähteitä, joiden läheisyyteen haluttiin perustaa vesiparannuslaitos ja sekä siihen liittyvä kaikille avoin puisto.[1] Töölön puistoyhtiö aloitti puiston rakennustyöt Knut Forsbergin suunnitelman mukaisesti vuonna 1852, jolloin koko alue aidattiin. Puiston rakentaminen edistyi hitaasti. Krimin sota, vuonna 1861 valmistunut Helsinki-Hämeenlinna rata sekä suuret kato- ja nälkävuodet hidastivat puiston rakentamista.[2] 1870-luvulle tultaessa puisto kuitenkin jo herätti huomiota kauneudellaan. Ravintola Alppipaviljonki perustettiin puistoon itäosaan 1870.[3]

Töölönpuisto siirtyi Helsingin kaupungille puistoyhtiön vuokrasopimuksen päättyessä vuonna 1877. Vuosisadan lopun mittauskartasta on nähtävissä puistoyhtiön 25 vuoden rakennusurakan tulos. Puiston kallioiset selänteet olivat pitkälti luonnontilassa ja puistorakentaminen keskittyi puiston alaviin keskiosiin ja Töölönlahden pohjukkaan sekä Alpenin kallioille, johon oli rakennettu em. ravintola. Forsbergin suunnitelman mukainen leveä ja loivasti kaartuva ”promenadkörväg” kulki puiston läpi.[4] Pohjoisosan niittyalat olivat vuokrattuina kaupunkilaisille. Aidatun Töölönpuiston ja Läntisen Viertotien varren vuokrapalstojen väliin oli muodostunut tie, joka johti Läntiseltä Viertotieltä Fredriksbergiin (nykyisen Pasilan alueelle).[5] Töölönpuiston kehittämistä jatkoi 1880-luvulla Suomen puutarhayhdistys.[6]

Kuva 7. Mittaus tilanteesta kesäkuulta 1853. Suunnitelman reitti on rakennettu. Thölö park 1853. HKA

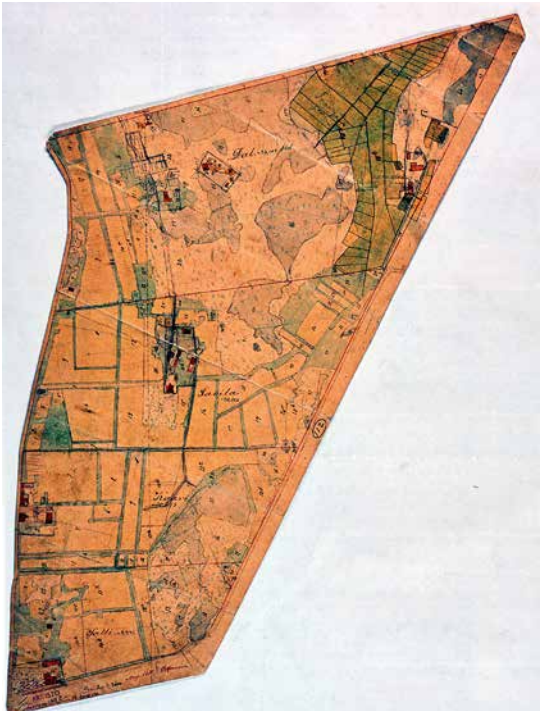

Kuva 8. Vuoden 1881 vuokra-alueiden katselmuskartasta voi hahmottaa palstojen silloisen tilanteen. HKA

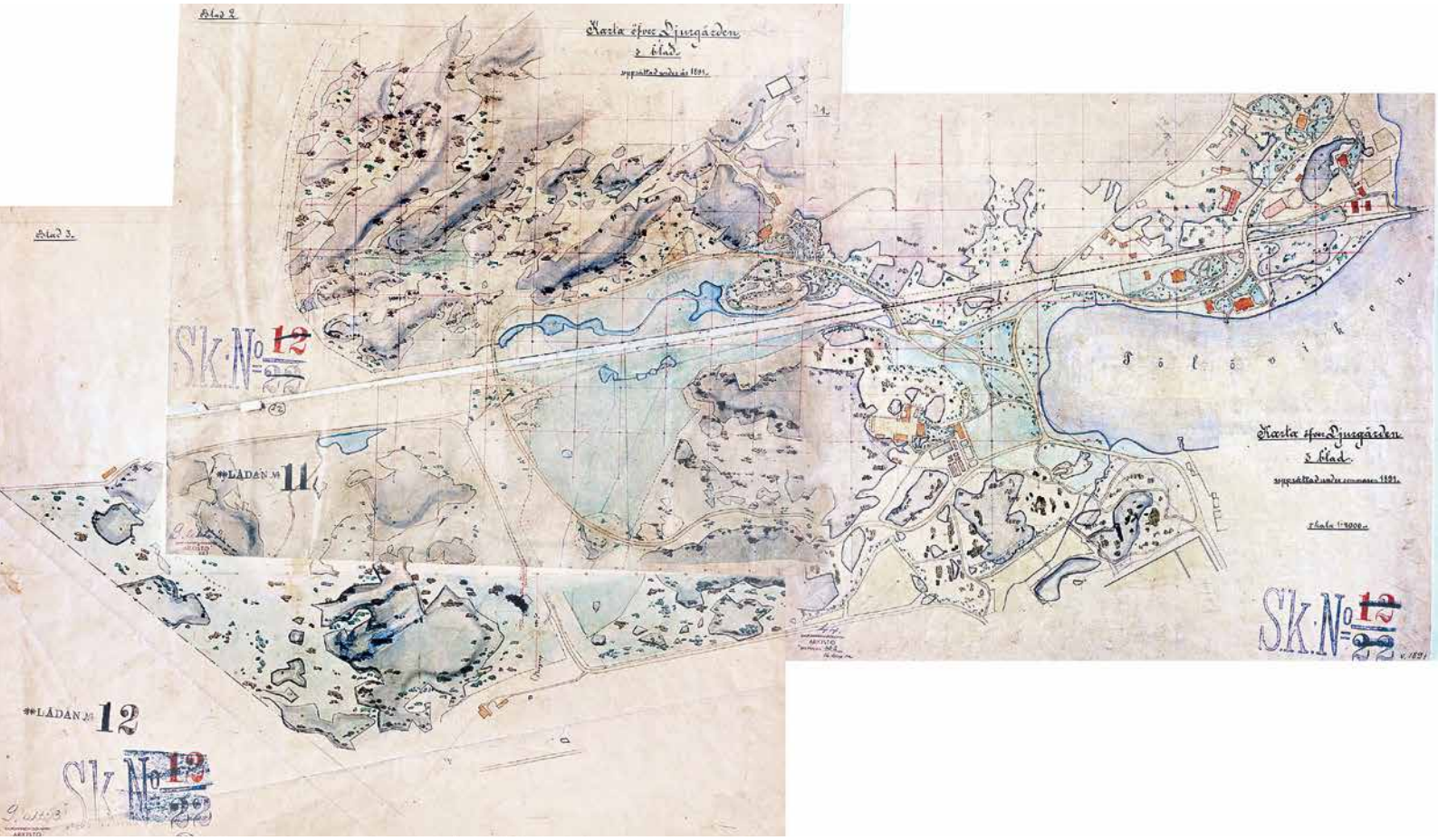

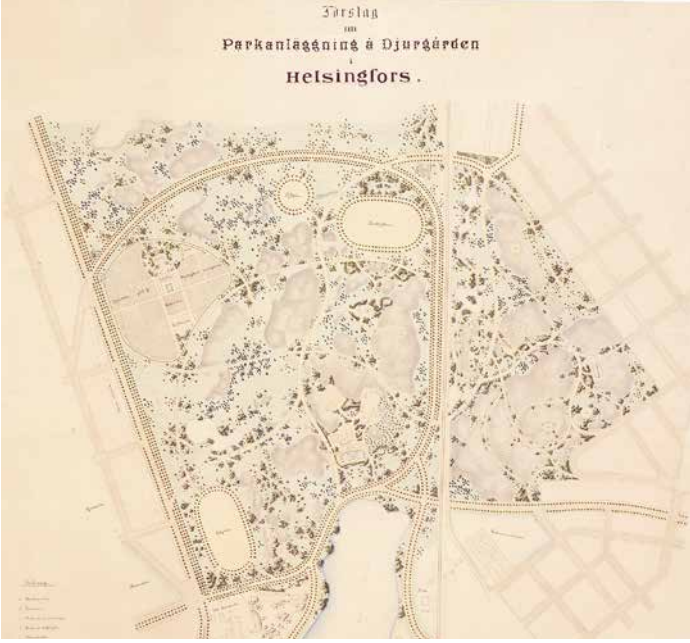

Kuva 9. Vuoden 1891 mittauskartassa hahmottuu selkeästi rakennetut puistoalueet ja luonnontilaiseksi jääneet kallioalueet. Radan itäpuoliselle Alpenin alueelle näkyy tiheää polkuverkosto ja Ravintola Alppipaviljonki. Pohjoisosan niityt olivat vuokrattuina 1900-luvun alkuun saakka. Karta öhver Djurgården 1891. HKA

Kuva 10. Svante Olssonin ensimmäinen kokonaisvaltainen puistosuunnitelma Helsingin Eläintarhaan on päivätty 1.3.1900. Kaupunginpuutarha oli ajateltu sijoitettavaksi Savilan vuokrapalstan alueelle, joka sijaitsi suunnilleen nykyisen Saharan kentän ja Sonera-Stadionin tienoilla, (ks. kuva 12). Förslag till parkanläggning å Djurgården i Helsingfors. HKA/KPOA

Töölönpuiston epävirallisesti nimeksi muodostui ajansaatossa Djurgården (Eläintarha), hankkeen esikuvan Tukholman Djurgårdenin mukaan. Eläintarha oli suosittu ulkoilualue rakentuvan kaupungin äärellä ja sen läheisyyteen alkoi nousta erinäisiä urheilulaitoksia vuosisadan vaihteessa ja sen jälkeen. Ensimmäisenä toimenpiteisiin ryhtyi Helsingfors Velocipedklubben, joka rakennutti Eläintarhan pohjoisosaan pyöräilyradan vuonna 1897.[7] Vuonna 1896 kaupunginvaltuusto esitti, että pyöräilyradan viereinen alue on varattava yleiselle urheilukentälle.[8] Kentän suunnittelu annettiin kaupunginpuutarhuri Svante Olssonille.[9] Olsson totesi paikan sopivan hyvin urheilukentälle, mutta ehdotti, että suunnittelualuetta laajennetaan koskemaan koko Eläintarhaa Alppipaviljongista länteen.

Ensimmäinen Eläintarhan suunnitelma valmistui jo 1897.[10] Kun projekti siirtyi vuonna 1898 perustetun puutarhalautakunnan alaiseksi, suunnittelualuetta laajennettiin lopulta koskemaan myös Alppipaviljongin ja Vesilinnan ympäristöä. Vuoden 1900 aikana Olssonin Eläintarhan suunnitelmaa käsiteltiin useita kertoja lautakunnassa.[11] Huhtikuussa 1900 kaupunginpuutarhuri lähetti suunnitelmapiirustuksen ja selostuksen lautakuntaan.[12] Tarkasteltuaan suunnitelmaa, puutarhalautakunta totesi, että Olssonin ehdotus loisi alueelle ”kansanpuiston, jossa säilyisi villin luonnon leima, mitä pidettiin sopivana Eläintarhan alueelle. Puiston laajat metsäiset alueet tulisivat tarpeen vähävaraisten kaupunkilaisten virkistäytymispaikkoina, kun taas kaksi urheilukenttää ja ratsastuskenttää palvelisivat urheiluinnostusta. Ympäri puistoa kulkevat leveät istutuksin reunustetut puistokadut tarjoisivat mahdollisuuden ratsastukseen ja hevosajeluihin, lisäksi ympäri puistoa risteilisivät ajo- ja kävelytiet. Puiston luoteiskulmasta voisi kaupunginpuutarha saada vihdoin tarkoitukseen sopivan paikan, jolloin vuosikymmenen epäselvä kysymys saisi näin tyydyttävän ratkaisun”.[13] Kaupunginpuutarhuri Svante Olsson ajoi tarmokkaasti sitä, että kaupunginpuutarha, sen kasvihuoneet ja taimisto voisivat siirtyä tilapäiseltä sijoituspaikaltaan Tehtaanpuiston viereltä väljempiin tiloihin.[14]

Lautakunta hyväksyi kaupunginpuutarhurin ehdotuksen, mutta totesi myös, että puistoalueen järjestämisehdotus tulisi uudelleen harkittavaksi siinä vaiheessa kun puistoa ympäröivän alueen asemakaavan laatiminen tulisi ajankohtaiseksi. Lautakunta esitti kaupunginvaltuustolle, että suunnitelma pääasiassa hyväksyttäisiin, ja totesi, ”että ei tulisi olla epäilystäkään siitä, etteikö puisto nyt esitetyssä laajuudessaan olisi välttämätön kasvavalle pääkaupungille”. Lautakunta piti erittäin tärkeänä sitä, että kaupunginvaltuusto jo nyt päättäisi varata alueen puistoa varten.”[15] Lautakunta totesi, että puiston tulisi rajautua lännessä Läntiseen viertotiehen, etelässä Sokeritehtaan alueeseen ja Töölönlahteen, idässä 11. ja 12. kaupunginosaan ja pohjoisessa Fredriksbergin alueeseen.[16]

Kaupunginvaltuusto päätti siirtää asian Töölön uuden kaupunginosan suunnittelua varten nimitettävälle valiokunnalle, jonka tuli antaa lausunto siitä ”mikä osa suunnitelmaa olisi heti hyväksyttävä olemaan puiston järjestämisen perustuksena sekä mitä ehtoja valiokunta ehkä katsoi pitävän asettaa Eläintarhan alueeseen kuuluvia maita vuokralle annettaessa”.[17] 1900-luvun alussa lähes koko suunnitellun puiston alue oli vuokrattuna erinäisille tahoille. Töölönpuiston keskeiset alueet olivat luovutettu puutarhayhdistykselle ja pohjoiset niityt vuokrattu erinäisille kaupunkilaisille ja pyöräklubille. Puiston länsiosassa oli Läntisen viertotien ”villat”, joiden vuokrasopimukset olivat katkolla vuonna 1902, jolloin kaupunki päätti jakaa vuokra-alueet useammaksi pienenemmäksi palstaksi (’Väster Dal’, ’Öster Dal’, ’Norra Dal’, ’Östra Savila’ ja Västra Savila).[18] Samalla vuokrapalstojen metsämaat erotettiin kaupungin metsänhoidon alaisiksi, pihapiirit asuinrakennuksineen erotettiin viljelysmaista ja viljelysmaat laitettiin vuokralle eniten tarjoavalle. Alueet pysyivät vuokrattuina 1910-luvulle asti, Östra Dal pysyi viljeltynä pisimpään, 1930-luvulle asti.

Töölön asemakaavaa valmisteleva toimikunta totesi mietinnössään vuonna 1902, että asemakaava hyväksyttäessään tulisi aiheuttamaan

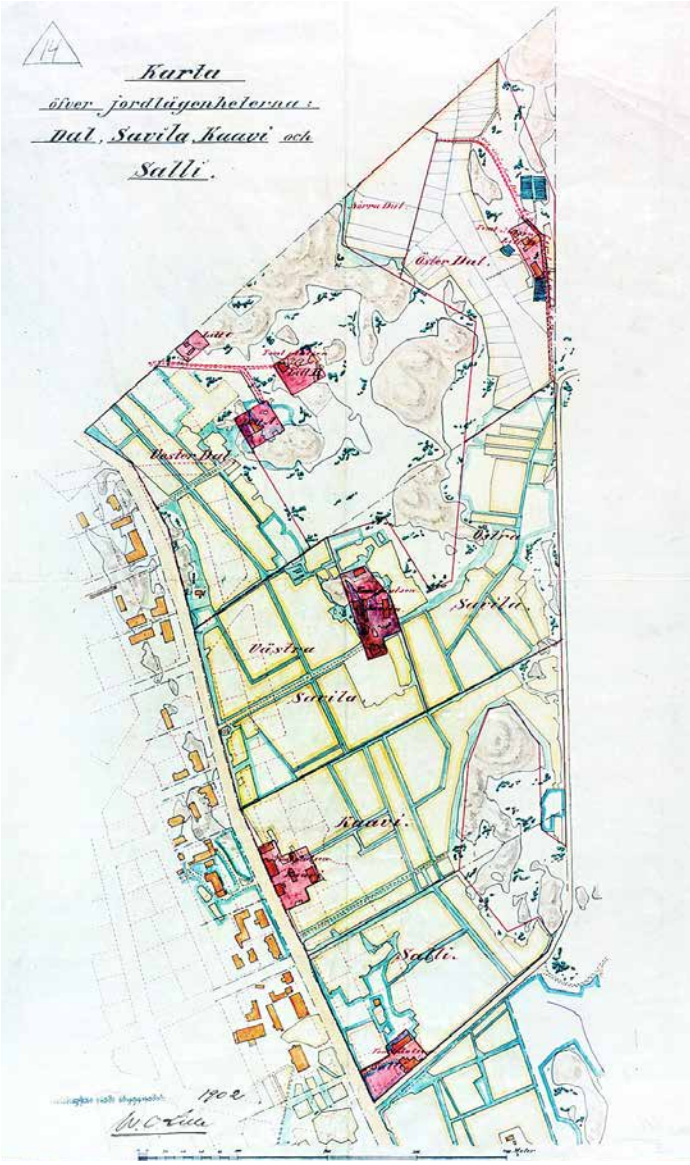

Kuva 11. Vuoden 1902 kartasta käy ilmi Dalin, Savilan, Kaavin ja Sallin maapalstat, joiden paikalla rakentui myöhemmin Töölön pallokentät, jäähalli ja jalkapallostadion. Karta öfver jordlägenheterna: Dal, Savila, Kaavi och Salli. W. O. Lille. 1902. HKA

Kuva 12. Päällekkäistarkastelussa nykytilanteen kantakartta ja vuoden 1902 katselmus. Helsingin kaupunki KMO ja HKA

suuriakin muutoksia etenkin Eläintarhan puistosuunnitelman länsiosaan, joten suunnitelma palautettiin puutarhalautakuntaan muutettavaksi asemakaavan mukaiseksi helmikuussa 1903.[19] Vaikka Eläintarhan puistokysymystä ei saatu vielä ratkaistua, oli tarpeellista ryhtyä toimenpiteisiin, jotta "lukuisalle urheilua ja leikkejä harrastavalle väestölle" saataisiin vaihtoehto ahtaaksi käyneelle Kaisaniemen kentälle.[20] Eläintarhan urheilukentän rakentaminen aloitettiin kaupunginpuutarhuri Svante Olssonin suunnitelman mukaisesti niittyalueen kuivatus- ja tasaustöillä vuonna 1903.[21] Kovan tarpeen takia osa kentästä otettiin käyttöön ilmeisesti jo vuonna 1907,[22] mutta se valmistui lopulta kokonaisuudessaan kolme vuotta myöhemmin, vuonna 1910.[23]

Puutarhalautakunta oli teettänyt vuonna 1902 radan länsipuolisesta Eläintarhan alueesta mittauksen, jonka avulla kaupunginpuutarhuri jatkoi uuden tarkemman järjestelyehdotuksen laatimista.[24] Mittauskartassa näkyy pyöräilyradan vuokra-alue, kaavailtu urheilukenttä, Suomen Puutarhayhdistyksen koulu- ja taimistoalue ja Läntisen Viertotien "villojen" tilukset.

Uusi laajempi puistosuunnitelma valmistui vuonna 1904, ja käsitti lautakunnan toiveesta alueita myös Eläintarhan etelä- ja pohjoispuolelta. Kyseisen suunnitelman voidaan katsoa ennakoineen Keskuspuiston syntymistä, jo ennen Jungin tunnetumpaa Keskuspuisto-suunnitelmaa. Suunnitelmassa oli nyt huomioitu vuonna 1903 valmistuneessa Töölön asemakaavassa esitetyt järjestelyt puiston länsi- ja pohjoisosiin. Savilan taimisto oli pienennetty ja sitä alun perin rajanneeseen Läntisen Viertotien varteen oli kaavoitettu asuinkortteleita sekä puiston pohjoisosien läpi kulkeva katua (nykyinen Nordenskiöldinkatu) oli linjattu loivapiirteisemmäksi. Muuten Eläintarhan puistoalue näyttäytyi edelleen pääpiirteissään samanlaisena kuin Olssonin vuoden 1900 suunnitelmassa urheilukenttineen ja kaartuvine käytävineen. Kaupunginvaltuusto lykkäsi Eläintarhan puistoasian rahatoimikamarille päätettäväksi. Töölön asemakaava hyväksyttiin viimein vuonna 1906, jolloin Eläintarhan alueen puistosuunnitelma odotti vielä rahatoimikamarin käsittelyä.[25]

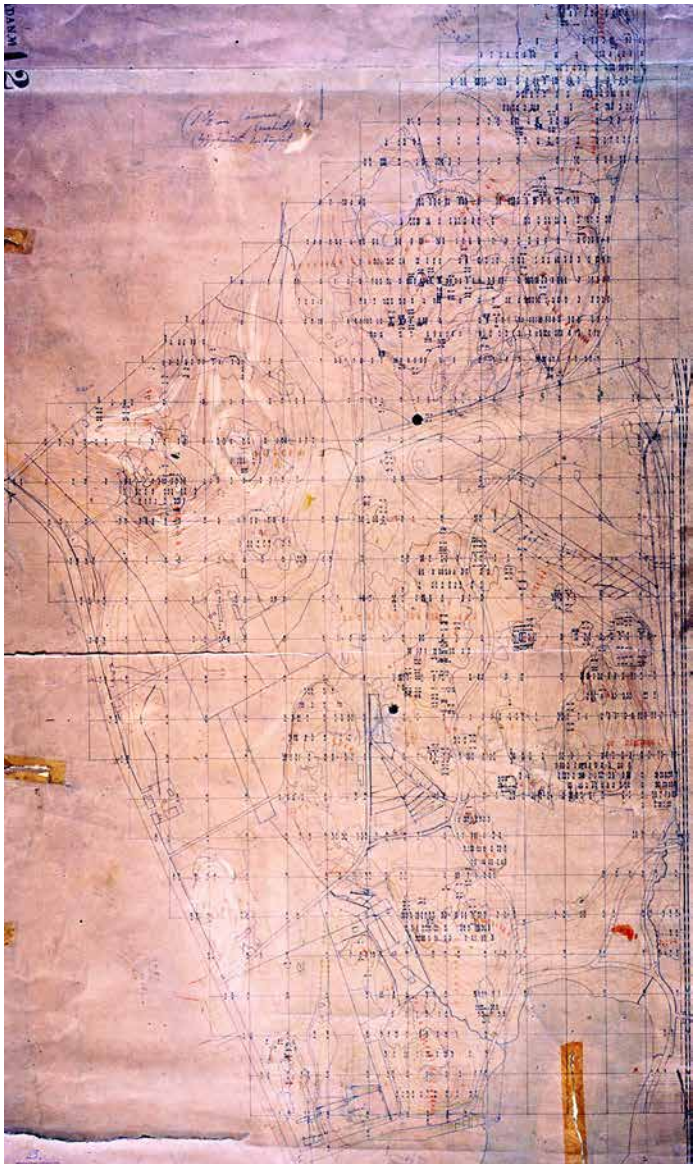

Kuva 13. Vuoden 1902 mittauskartta. HKA

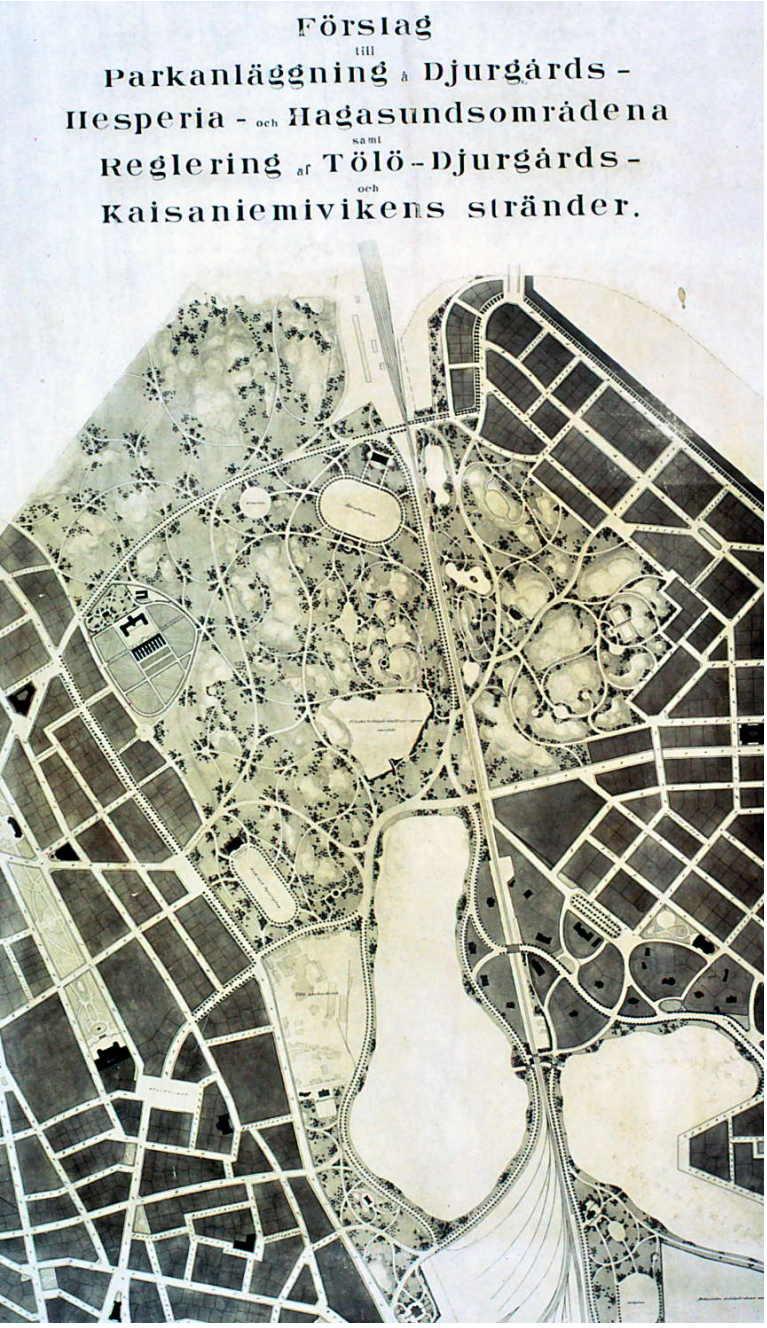

Kuva 14. Svante Olssonin laatima suunnitelma Eläintarhan alueelle vuodelta 1904. Förslag till Parkanläggning å Djurgårds Hesperia och Hagasundsområdena samt Reglering af Tölö-Djurgårds-Kaisaniemivikens stränder. S. Olsson 1904. HKA

Hyväksytyn suunnitelman puuttuminen ja alueen epäselvä tulevaisuus vaikutti Töölönpuiston alueen teiden ja istutusten kuntoon.[26] Puiston alueet todettiin olevan ”kovin huonossa kunnossa” niiden siirtyessä Suomen puutarhayhdistykseltä kaupungin hallintaan jo vuonna 1907, lähes 20 vuotta ennen sopimuksen loppumista.[27] Eläintarhan tulevaisuuden epävarmuus näkyi myös alueen jokseenkin hallitsemattomassa kehittymisessä. Tulevan puiston alueelta oli vuosien saatossa annettu ja vuokrattu alueita monenlaisille toiminnoille, jotka palvelivat kasvavan kaupungin asukkaita. Sekä ratsastuskoululle että tennishallille vuokrattiin alueet puiston lounaiskulmasta Toivon huvila-alueelta (49) vuoden 1909 alusta lähtien.[28] Uudelle kulkutautisairaalalle ehdotettiin paikkaa Eläintarhan pohjoispuolelta, Malminvuokrapalstalta vuona 1903.[29] Lopulta sairaalan rakentaminen alkoi vuonna 1911 arkkitehti Magnus Schjerfbeckin suunnitelmien mukaisesti, ja sen toiminta alkoi 1914.[30]

Viimein vuonna 1907 Rahatoimikamari palautti suunnitelma lautakuntaan ja totesi, että puistosuunnitelmaa on aiheellista muuttaa, koska kamarissa oli ehdotettu Töölönlahden täyttämistä.[31] Puutarhalautakunta asetti tehtävään toimikunnan selvittämään mitä muutoksia Töölönlahden mahdollinen täyttäminen tai perkaaminen aiheuttaisi suunnitelmaan. Samalla selvitettiin kaupunginpuutarhan sijoittamista Eläintarhaan, mikä oli tullut ajankohtaiseksi Suomen puutarhayhdistykseltä yllättäen vapautuvien alueiden myötä. Töölönlahden ongelmat ratkaistiin pari vuotta myöhemmin niin, että täyttöihin ei tarvinnut ryhtyä.[32] Kun valtuuston päätös kaupunginpuutarhan sijoittamisesta entiselle puutarhayhdistyksen maille tuli, päätettiin Savilan maita hyödyntää kaupungin puutaimistoa varten. Savilassa oltiin jo vuonna 1907 tehty perustustöitä puutaimiston siirtämistä varten. Ensimmäiset puut siirrettiin Kampin varapuutarhasta keskeneräiseen Savilan taimistoon vuonna 1908.[33]

Vuonna 1910 lautakunta toimitti valtuustolle uuden tarkastetun ja täydennetyn Eläintarhan ja sen pohjois- ja eteläpuolisten alueiden suun-

nitelman (Kuva 18). Lautakunta esitti kirjelmässään, että ”ehdotus on pantava perusteeksi mainittua aluetta suunnitelmanmukaisesti kehitettäessä”.[34] Puistoalueesta oli tuolloin luovutettu osa erinäisille toiminnoille (kulkutautisairaala pohjoisosiin, tennishalli ja ratsastusmaneesi puiston lounaisosiin), jonka takia lautakunta näki, että puistoon tulee saada korvaavia alueita pohjoisesta, ja ehdotti suurta urheilustadionia puiston pohjoispuolelle. Puistoalueen laajentamisesta pohjoiseen (40ha) oli neuvoteltu ja sovittu asemakaava-arkkitehdin ja –toimikunnan kanssa.[35] Stadionin lisäksi puiston pohjoisosaan oli sijoitettu koulupuutarha. Kaupunki oli luovuttanut koulupuutarhaa varten vajaan kahden hehtaarin kokoisen tontin nykyisen Nordenskiöldinkadun lähistöltä, Savilan vuokrapalstan itäreunasta, jonne kaupunginpuutarhuri oli laatinut yksityiskohtaisen suunnitelman puutarhasta. Koulupuutarhan rakentaminen aloitettiin yksityisen säätiön varoilla vuonna 1910, ja se otettiin käyttöön vuonna 1911.[36] (Kuva 19)

Vaikka päätöstä alueen järjestelemiseksi ei edelleenkään ollut, puiston kunnostamiseen varattiin varoja seuraavaa vuotta varten. Eläintarhan laajan puistoalueen suunnittelu oli kestänyt jo 13 vuotta. Ensi töikseen puistoon kaavailtiin laajaa raivaus- ja siistimistöitä, koska puistoalueet olisi ”vähitellen korjattava siitä rappiotilasta, johon ne puutteellisen kunnossapidon johdosta ovat joutuneet.”[37] Lisäksi ryhdyttiin toimenpiteisiin ratsastuskentän ja leikkikentän sekä alueen teiden kunnostamiseksi ja rakentamiseksi. Muun muassa puiston läpi kulkenut ”kehätien” (nyk. Hammarskiöldinkatu) kunnostamiseen varattiin rahaa.

Myös aluetta rajaavien katujen rakentaminen aloitettiin. Nordenskiöldinkadun rakentaminen aloitettiin vuonna 1913, kun sen linjaus saatiin lopulta päätettyä kaupungin asemakaavaosastolla. Katu suunniteltiin alun perin puistotieksi, jota reunustivat puurivit. ”Nordenskiöldin lehtotie” tasoitettiin puoleen suunnitellusta leveydestään.[38] Tietä levennettiin raitiolinjaa varten vuonna 1922.[39] Lähes nykyisen leveytensä katu sai 1940-luvulla. Urheilukatu rakennettiin loppuun ja suoristettiin nykyiseen linjaukseensa 1940-luvun puoleen väliin mennessä.

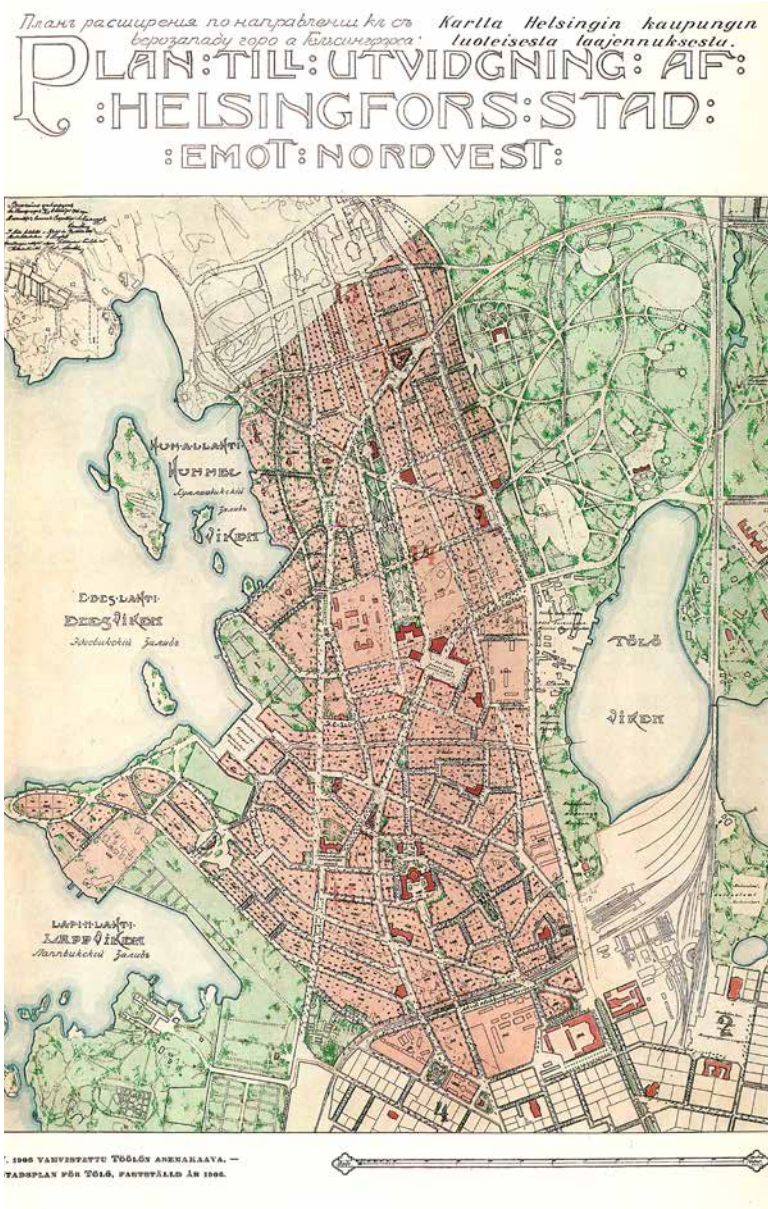

Kuva 15. Vuonna 1906 vahvistetun Töölön asemakaavan ovat laatineet arkkitehdit Gustaf Nyström ja Lars Sonck. Kaavassa esitetty puisto alue oli pääpiirteissään Olssonin ensimmäisen, vuoden 1900 Eläintarhan puistosuunnitelman mukainen. Leveitä istutuksin reunustettuja puistokatuja ei puiston sisään enää ehdotettu. Plan till utvidgning af Helsingfors Stad emot nordvest. HKA

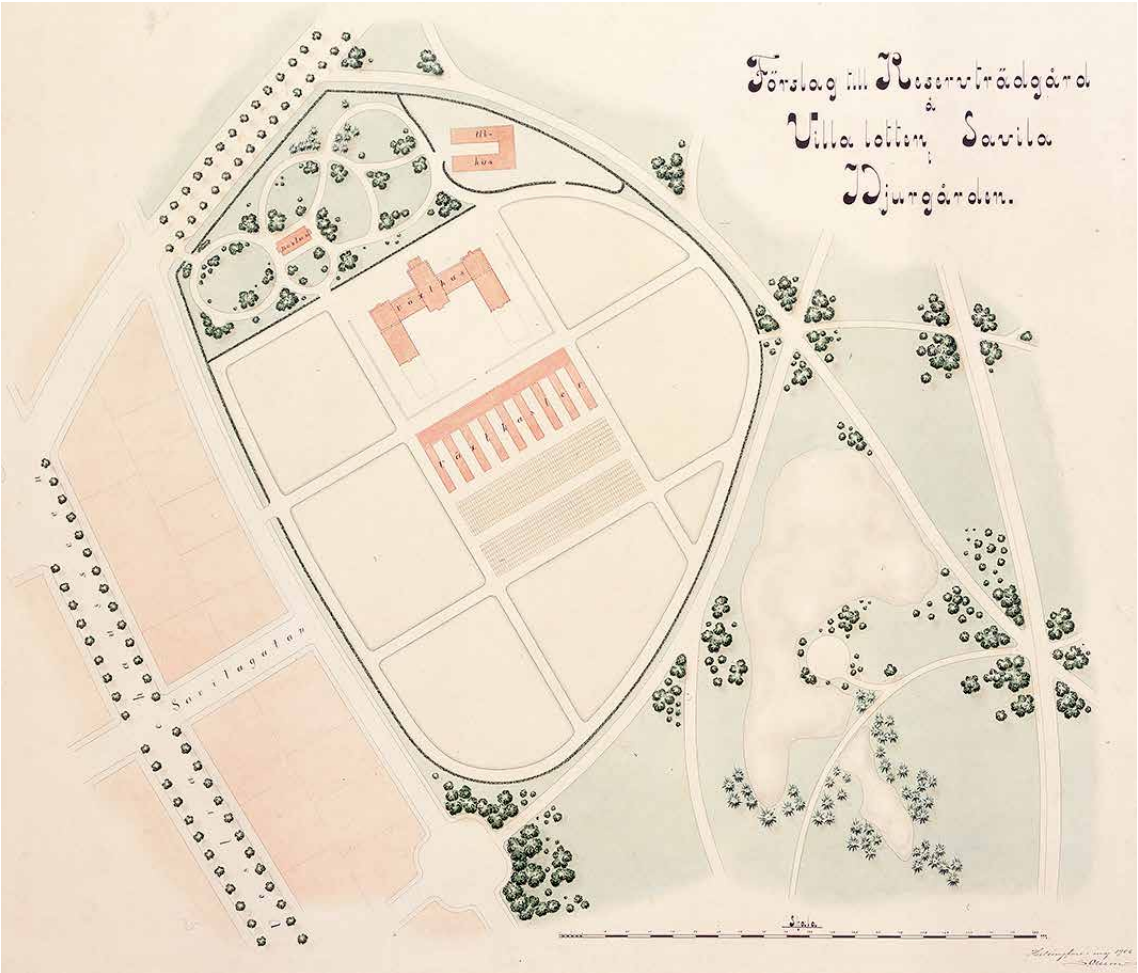

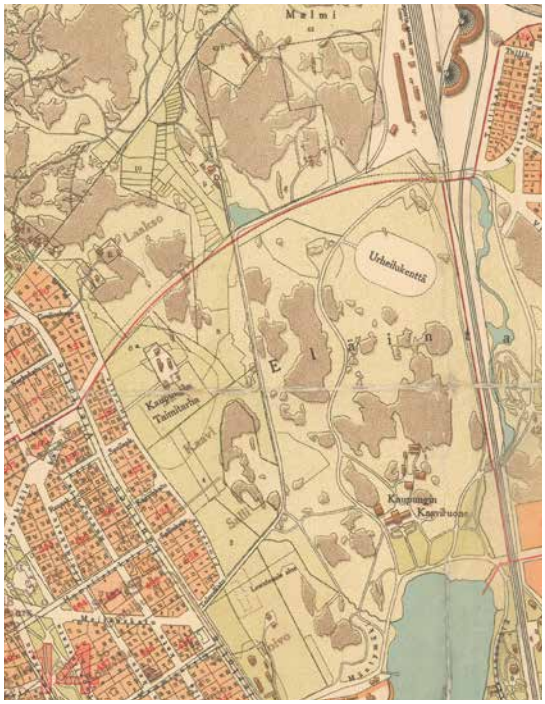

Kuva 16 (yllä). Olsson laati suunnitelman Savilaan perustettavasta kaupunginpuutarhasta vuonna 1906, mutta puutarha päätettiinkin lopulta sijoittaa Suomen puutarhayhdistykseltä vapautuvalle alueelle eli nykyiselle paikalleen. Järjestelyehdotus kaupunginpuutarhasta Savilassa, Eläintarhan alueella. Förslag till reservträdgård å Villa lotten Savila i Djurgården. Svante Olsson 1.5.1906. HKA/KPOA

Kuva 17 (vasemmalla). Opaskartta vuodelta 1909. Savilan taimitarha näkyy kartalla.

Kuva 18 (viereisellä sivulla). Svante Olssonin ja puutarhalautakunnan laatima järjestelyehdotus Eläintarhan alueelle ja Töölönlahden ympäristöön vuodelta 1910. Förslag till ordnande af Djurgården samt reglering af Tölö-Djurgårds och Kaisaniemivikarnas stränder. HKA/KPOA

Förslag till ordnande af Djurgården
samt reglering af Tölö-Djurgårds
och Kaisaniemivikarnas stränder.

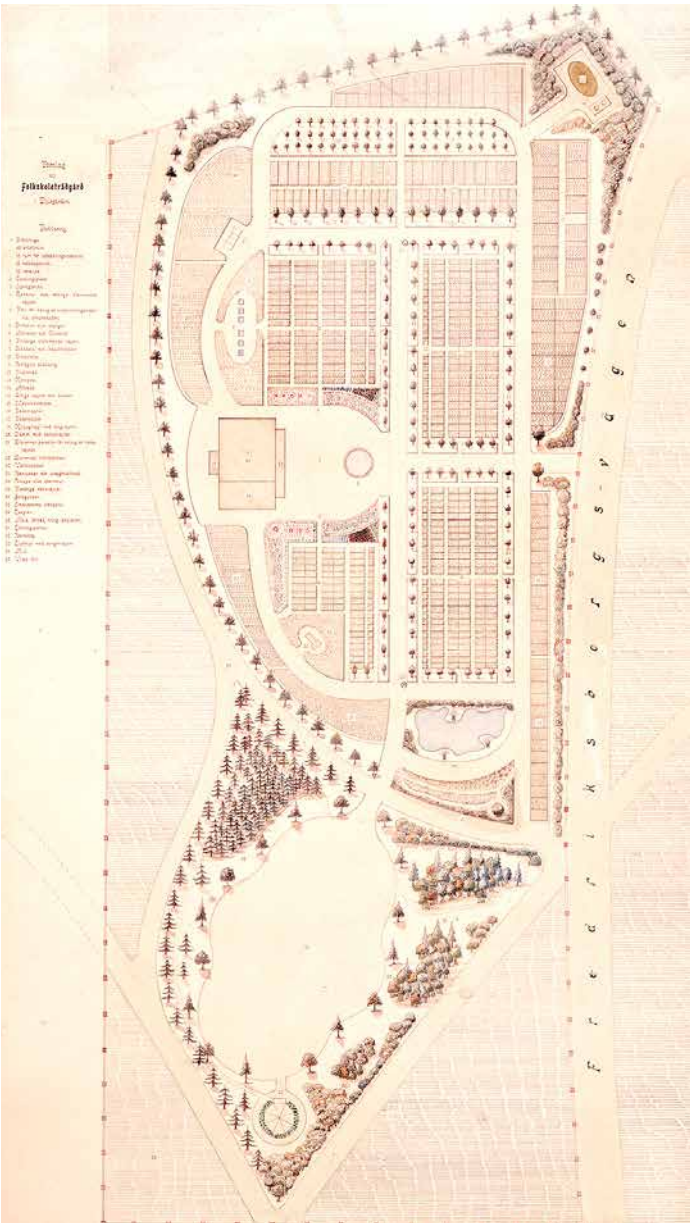

Kuva 21 (viereisellä sivulla ylhäällä). Nordenskiöldinkatu vuonna 1913. Valokuva E. Sundström. HKMKA

Kuva 22 (viereisellä sivulla keskellä). Raitiovaunu Nordenskiöldinkadulla vuonna 1922. Valokuva E. Sundström. HKMKA

Kuva 23 (viereisellä sivulla alhaalla). Nordenskiöldinkadun poikkileikkaus vuodelta 1912. Alun perin katu suunniteltiin puistokaduksi katupuuistutuksineen. HKA/KPOA

Kuva 19. Koulupuutarha. Paikkaa pidettiin suojaisena ja kadulla oli tuolloin tuskin mitään liikennettä. Siihen kuului 800 palstaa lapsille, leikkialue, lampi ja opetuskasvialue. Aluetta ympäröineet puut oli määrä valita siten, että ne edustaisivat Suomessa kasvavia lajeja. Puutarha oli tarkoitettu ensisijaisesti niille lapsille, jotka eivät päässeet kesäsiirtoloihin tai muuten maalle. Heille järjestettiin siellä ohjattuja leikkejä ja askartelutoimintaa (Nya Pressen 20.11.1906, nro. 316). Koulupuutarhan erittäin hyvin hoidettu alue palveli Helsingin kansakoulujen opetusta ja kaupunkilaislasten virkistystä 1960-luvulle saakka, jolloin se siirrettiin jäähallin rakentamisen takia Itä-Pakilaan. Förslag till Folkskoleträdgård i Djurgården. HKA/KPOA

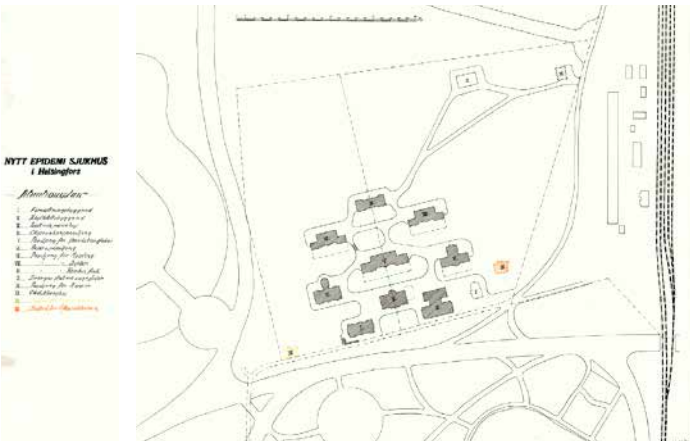

Kuva 20. Kulkutautisairaala (nykyinen Auroran sairaala) valmistui vuonna 1914 Nordenskiöldinkadun varrelle 11 ha:n alueelle etelärinteelle, joka oli osittain metsän peittämä ja kallioinen. Aidan ympäröimälle sairaala-alueelle rakennettiin heti perustamisvaiheessa 13 rakennusta. Asemapiirustus vuodelta 1913. K. H. af Segerstad. HKA

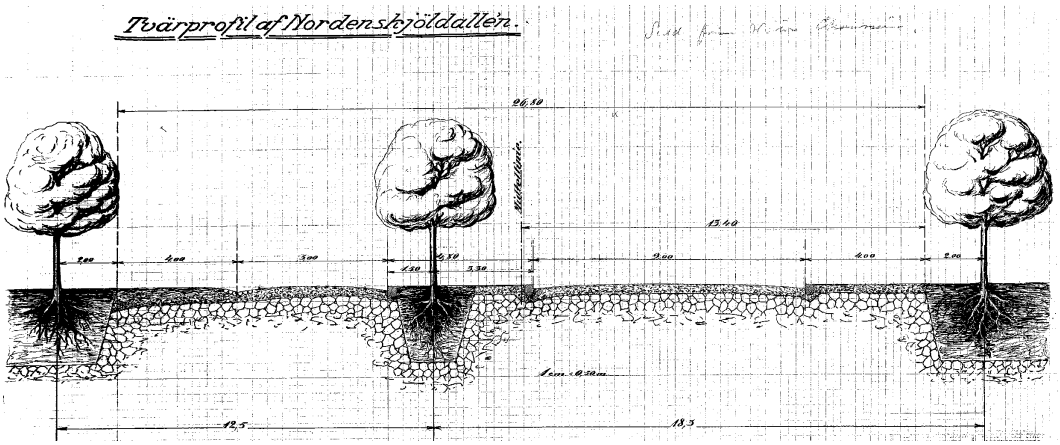
Tvärprofil af Nordenskjöldallén.
26,50
Nikelkorn.
13,40
2,00
4,00
3,00
2,00
3,30
9,00
4,00
2,00
13,5
13,5

Kuva 24. Bertel Jungin laatima ehdotus Keskuspuistoksi. Förslag till centralpark för Helsingfors. 1912. KSV

4. KESKUSPUISTO-HANKE

Eläintarhasta oli hiljalleen muodostunut perustajiensa tavoitteiden mukaisesti kaupungille merkittävä virkistysalue. Sen arvo huomattiin myös kaupungin asemakaava-osastolla, joka sai Yleisten töiden hallitukselta (joka oli ottanut kaupunkiasemakaavatoimikunnan tehtävät hoitaakseen) tehtäväkseen laatia oman ehdotuksen järjestelyiksi Eläintarhaan, Eläintarhanlahden ja Töölönlahden rannoille ja Eläintarhan pohjoispuolisille alueille. Asemakaava-arkkitehti Bertel Jung laati vuonna 1912 Keskuspuisto-suunnitelman, jossa ehdotettiin laajoja muutoksia puutarhalautakunnan teettämään ehdotukseen. Näitä olivat mm. puiston pohjoisrajan määrittäminen, Töölönlahden ympäristön järjestely sekä uusi puiston monumentaalinen sisäänkäynti. Hallitus katsoi, että lautakunnan esittämä stadion oli tarpeeton, koska Eläintarhan urheilukenttä täytti kaikki vaatimukset kansainvälisiä urheilukilpailuja varten. Hallitus kirjelmöi laatimastaan suunnitelmasta seuraavasti: ”Koska tätä suunnitelmaa oli kaikissa pääkohdissaan katsottava ainoastaan Eläintarhan vastaisessa järjestämisessä ja suunnitelmanmukaisessa kehityksessä noudatettavaksi ohjelmaksi sekä kun puistoaluetta pohjoisessa rajoittavain, kaupungin omistamain maiden kaupunginasemakaavajaoitus samoin kuin pääkulkuväyläin suuntakin olivat puiston vastaisen laajuuden varassa, esitti hallitus mm., että suunnitelmassa osoitettu alue vastedes varattaisiin Helsingin vastaisen keskuspuiston paikaksi sekä että puisto laitettaisiin pääasiallisesti esillä olevan ehdotuksen mukaisesti, kuitenkin niin että yksityiskohtainen suunnitelma oli kussakin eri tapauksessa alistettava kaupunginvaltuuston tutkittavaksi ennen töiden aloittamista.” Kaupunginvaltuusto päätti toukokuussa 1914, että ”puisto järjestetään hallituksen laatiman ehdotuksen mukaisesti, kuitenkin niin että kunkin eri alueen yksityiskohtaiset suunnitelmat on alistettava kaupunginvaltuuston tutkittaviksi ja hyväksyttäviksi.”[40]

Huhtikuussa 1914 juuri ennen kuin kaupunginvaltuusto hyväksyi Keskuspuistosuunnitelman, julkaisi kaupunginpuutarhuri Svante Olsson ehdotuksensa Eläintarhan urheilupuistoa varten Finska Trädgårdsodlaren –lehdessä.[41] Olsson ilmeisesti piti Jungin ehdotusta omien suunnitelmien arvostelemisena ja halusi tuoda oman kantansa esiin. Olsson totesi, että vaikka alueen suunnittelutilanne oli edelleen auki, oli ryhdyttävä ”uuden ajan vaatimuksiin” ja tarjota asukkaille avoimia, istutettuja alueita erityisesti sellaisia, jotka on tarkoitettu urheiluun ja leikkeihin. ”...olisi aika että Helsingin kaupunki ottaa tämän asian käsiteltäväksi.”[42]

Valtuuston päätöksellä hyväksytty Keskuspuisto sai olla rauhassa vain muutaman vuoden, kun uuden keskussairaalan rakentaminen tuli ajankohtaiseksi 1920-luvulla. Kysymystä pohtimaan asetettu komitea oli päässyt ”yksimielisyyteen siitä, että ainoa kaupungin piirissä oleva alue, joka täysin soveltui suurenlaisen sairaalan paikaksi, oli Fredriksperin aseman ja Länt. Viertotien välinen alue (nykyisen Laakson sairaalan pohjoispuolella). Tämä alue oli pintaalaltaan 23 ha ja täytti sairaalatonttina sangen suuret vaatimukset. Se on enimmältä osalta jotenkin tasaista, pohjoista kohti vähän kohoavaa vuoritasankoa, jonka reunoilla kasvaa metsää. Kulkuyhteydet ovat hyvät, sillä raitioteiden päätekohta Töölössä ns. viidenpennin tullin kohdalla sijaitsee aivan sairaala-alueen läheisyydessä. Kun tontti lännessä ei ulotu Viertotielle asti, ei tämän tien vilkas liikenne vaikuttaisi häiritsevästi, ja teollisuuslaitoksia ei löydy läheisyydessä.” Kaupungin yleisten töiden hallitus puolsi ehdotusta paikasta, mutta rahatoimikamari totesi, että rahaa keskussairaalan rakentamiseen ei ollut. Kaupunginvaltuusto päätti ”luopumalla vuonna 1914 tekemästään päätöksestä varata erinäisiä alueita vastaisen Keskuspuiston paikaksi ja uuden kunnan sairaalaryhmän paikaksi varata Fredriksperin

Kuva 25. Keskuspuiston valtuuston päättämä rajaus vuodelta 1914. HKA

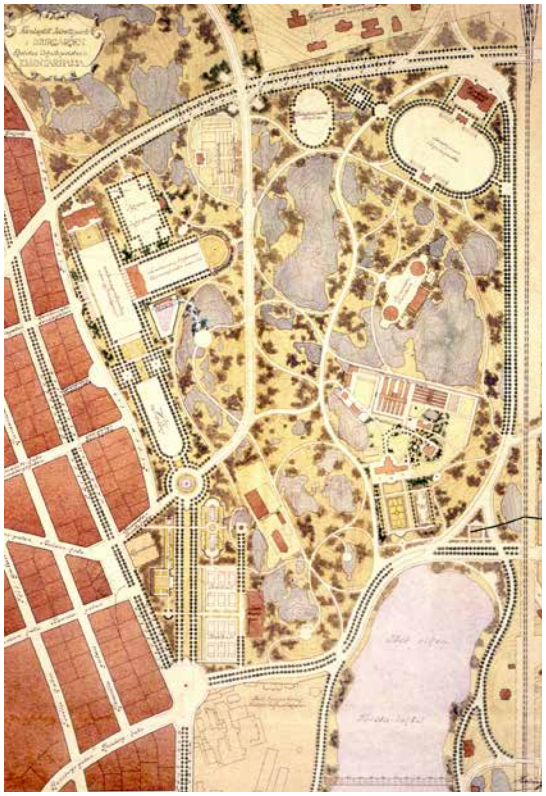

Kuva 26. Ehdotus Eläintarhan urheilupuistoksi. S. Olsson 1914. HKA/KPOA

aseman ja Länt. Viertotien välisen n. 23 ha:n laajuisen alueen".[43] Keskussairaalan suunnittelua vietiin kuitenkin eteenpäin, ja pian selvisi, että tarvittavat toiminnot eivät mahtuisi kyseiselle alueelle, ja tuberkuloosisairaalaa varten esitettiin 11.5 ha:n laajuista aluetta keskussairaalalle varatun tontin ja Nordenskiöldinkadun välillä, niin ikään Keskuspuiston alueelta.

Kaupunki yritti löytää toista paikkaa uudelle tuberkuloosisairaalalle, mutta kun parempaa ei löytynyt, päätettiin sairaala sijoittaa ehdotetulle alueelle. Kaupungin yleisten töiden hallituksessa oltiin kuitenkin "jyrkästi sitä mieltä että Keskuspuiston pinta-ala, sittenkuin osa sen alueesta oli luovutettu aiottua keskussairaalaa varten, jo oli niin suuresti pienentynyt, ettei puistoaluetta enää tulisi supistaa varaamalla sieltä tilaa aiottuja keuhkotautipaviljonkeja varten."[44] Hallitus oli sittemmin myös pyörtänyt päätöksensä, ja toivoi, että myös keskussairaalalle etsittäisiin uusi paikka muualta kuin Keskuspuiston alueelta. Parempaa paikkaa ei selvityksistä huolimatta löydetty, joten korvaukseksi Keskuspuiston pinta-alan pienentymisestä ehdotettiin kulkutautisairaalan (so. Auroran sairaalan) rajan siirtämistä idemmäksi ja tuberkuloosisairaalan tonttia pienentämistä parilla hehtaarilla sekä uusien alueiden lisäämistä Keskuspuiston yhteyteen pohjoisessa. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotuksen ja sen päätöksellä tuberkuloosisairaala sijoitettiin nykyiselle paikalleen. Keskuspuiston puistokuvan turvaamiseksi valtuusto kuitenkin kirjasi päätökseen, että "tätä aluetta aidattaessa ja rakennettaessa sen puistoluonne oli mahdollisimman suuressa määrin säilytettävä."[45] Sairaala valmistui lopulta vuonna 1930, jolloin suuri osa tontista oli jätetty puistomaiseksi. Aidatulle alueelle on sittemmin rakennettu useita rakennuksia lisää.

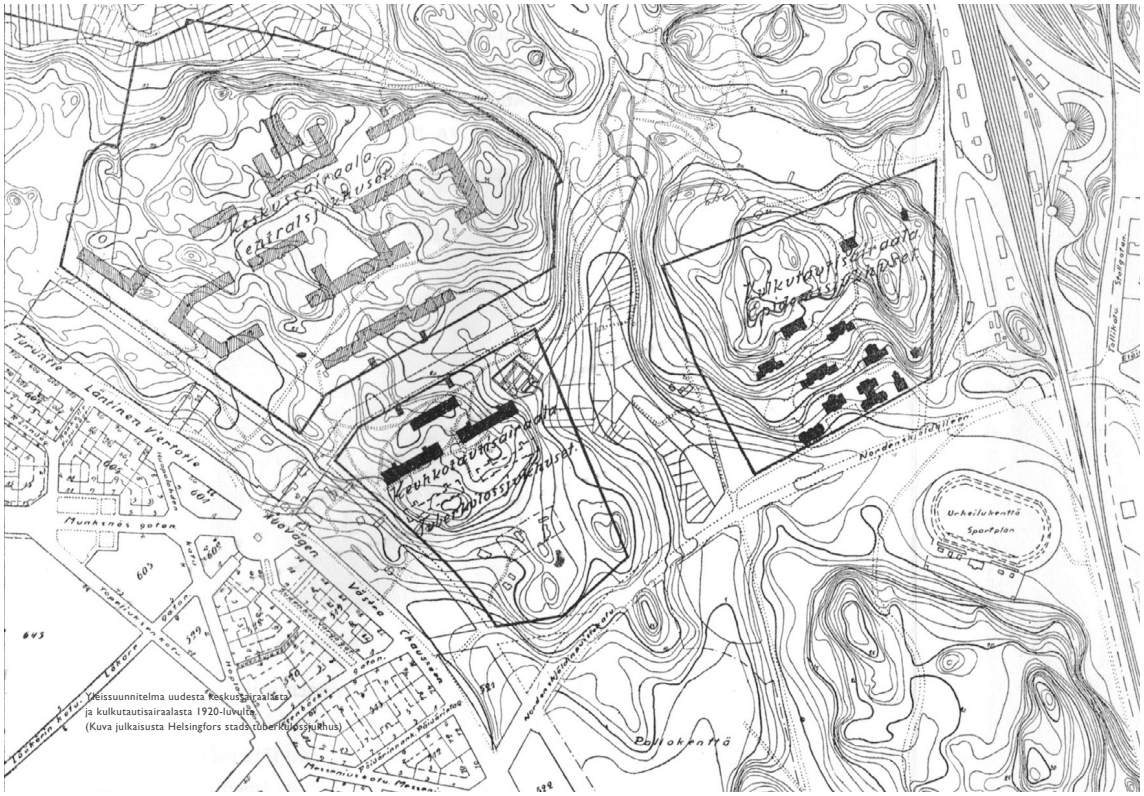

Kuva 27. Yleissuunnitelma uudesta keskussairaalasta ja kulkutautisairaalasta 1920-luvulta. Kuva rakennushistoriaselvityksestä Laakson ja Auroran sairaalat.

Kuva 28. Kulkutautisairaalan alueen rajojen järjestelyehdotus. PUO 334. HKA

Kuva 29. Vuokrapalstat kuvattuna Läntisen Viertotien (nyk. Mannerheimintie) suunnasta 1910-luvun lopulta. Taustalla näkyvä puutaimisto oli Savilassa aina vuoteen 1921 asti. Taimisto ehti olla käytössä noin 13 vuotta ennen kuin se raivattiin pallokenttien laajennuksen vuoksi. Taimiston takana näkyy Kulkutautisairaala. HKMKA

5. ”URHEILUPUISTON” SYNTY

Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen vuonna 1914 johti siihen, että Helsinki joutui lykkäämään monia kaupungin kehittämistä koskeneita suunnitelmia. Huolimatta maailmantilanteesta ryhtyivät eräät kaupunkilaiset toimiin urheilupaikkojen saamiseksi Eläintarhan alueelle. Erään syksyllä 1914 Eläintarhan urheilukentällä hiekalla pelatun jalkapallo-ottelun jälkeen, ottelua seuranneelle diplomi-insinööri Erik von Frenckellille heräsi ajatus ensimmäisen nurmipintaisen jalkapallokentän saamiseksi Helsinkiin.[46] Kotimatkallaan Viertotien villojen kautta kulkenut Frenckell totesi tasaisten viljelysmaitten soveltuvan hyvin ruohokentän perustamiseen. Hänen perustamansa Ab Bollplan -osakeyhtiö sai toukokuun lopussa 1915 kaupungilta maksutta käyttöönsä alueen Sallin vuokrapalstan alueelta kuluvan vuoden loppuun asti.[47] Töihin ryhdyttiin heti kesäkuun alussa ja ensimmäinen kenttä valmistui jo heinäkuussa. Kenttää ei rakennettu pelkästään jalkapalloa varten, heti alussa yhtiö mainosti kenttää lehtimainoksilla ”jalkapallo-, maahockey- ja muita kilpailuja, leikkejä ja näytöksiä varten”.[48] Töölön pallokenttä, eli kaupunkilaisten suussa Bollis, jäädytettiin heti ensimmäisenä talvena ollen Suomen ensimmäinen jäädytetty maarata. Näin alue palveli myös jääpalloilijoita ja luistelijoita. Virkamiehet lienevät todenneet kenttien palvelevan kaupunkilaisia ja toteuttavan jossain määrin alueelle asetettuja suunnitteluperiaatteita, koska seuraavana vuonna kaupunki myönsi yhtiölle alueen myös Kaavin vuokrapalstalta ja antoi alueet yhtiön käyttöön maksutta 30 vuodeksi vuoden 1917 alusta tietyin ehdoin. Ehdoissa mainitaan mm., että yhtiön on laitettava alueet kuntoon 3 vuoden kuluessa ja ”mikäli mahdollista valmistaa kansakoululapsille ja vähävaraisille urheilujärjestöille tilaisuuden joko maksutta tai vähäisestä maksusta käyttää urheilukenttiä ja muita laitteita, samoin kuin että yhtiö kesäisin maksutta luovuttaa kentät tai osia niistä kaupungin lastenseimien ja kansanlastentarhasiirtolain käytettäviksi.”[49] Laajennus mahdollisti toisen pelikentän rakentamisen.

Kuusi vuotta kaupunginpuutarhuri Olssonin esittelemän Eläintarhan urheilupuistosuunnitelman jälkeen, Bolliksen alueelle laadittiin useita suunnitelmaehdotuksia Helsingin urheilupuistoksi, mm. arkkitehtien B. Brunila ja C. Lindbergin toimesta. Ilmeisesti Suomen menestyminen Antwerpenin olympiakisoissa nosti urheiluinnostusta kaupungin virkamiehistä lähtien. Olympialaisten sankareita juhlittiin pallokentällä syyskuussa 1920.[50]

Vuonna 1921 vuokra-aluetta laajennettiin entisestään kaupungin puutaimiston alueelle[51], jonne seuraavana vuonna valmistui kolmas pelikenttä. Ensimmäisten pesäpallon Suomen mestaruuskilpailuiden loppuottelu pelattiin 24. syyskuuta 1922 Bolliksen uusimmalla kentällä eli 3-kentällä. Sittemmin pallokenttien määrää lisättiin, vuoteen 1925 mennessä kenttiä oli jo viisi ja vuoteen 1928 mennessä yhtiön vuokra-alue oli jo 11 hehtaaria, käsittäen alueet Fredriksbergintien (Djurgårdsvägen), koulupuutarhan, Nordenskiöldinkadun ja Urheilukadun välisen alueen.

Alueelle perustettiin ajan saatossa pelikenttien lisäksi myös ”leikki-, juoksu- ja tennisratoja” sekä ”heitto- ja hyppyradat” sekä kioski, soittolava ja kelkkarata. Pallokenttä-yhtiö oli vuokrannut Helsinki Lawn-Tennis Klubille alueen Nordenskiöldinkadun varresta, johon seura rakensi neljä tenniskenttää ja klubirakennuksen vuonna 1926. Kesätoiminnan lisäksi Bolliksesta nautittiin myös talvisin; ”Talvisaikana Bolliksella luisteltiin, hiihdettiin, kisailtiin lumileikkejä ja laskettiin kelkkamäkeä, josta oli tullut lasten ikioma suosikkipaikka. Tivolinmäeltä pääsi laskemaan pohjoisrinteelle tehtyä kelkkamäkeä vuokrattavilla matalilla ja topatuilla kelkoilla. Vastarinteelle oli rakennettu puinen ylämäki, josta sai vauhdin takaisin päin.”[52]

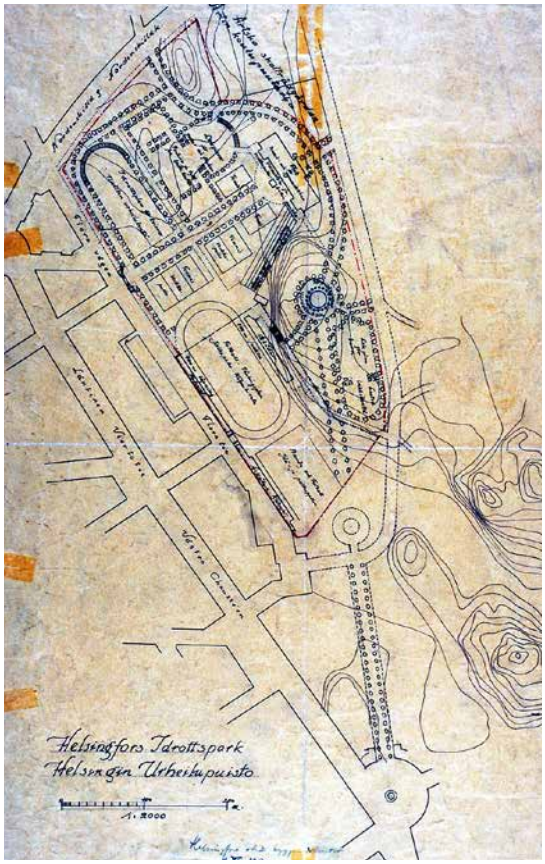

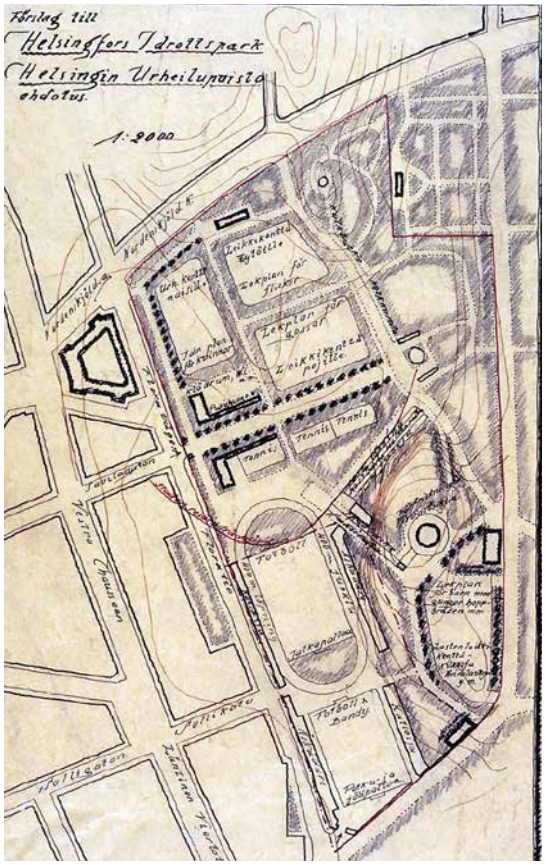

Kuvat 30-32. Ehdotuksia Helsingin urheilupuistoksi vuodelta 1920. Ylhäällä vasemmalta oikealle: Brunila ja Lindberg, vasemmalla alhaalla: nimetön. Förslag till Helsingfors idrottspark. HKA

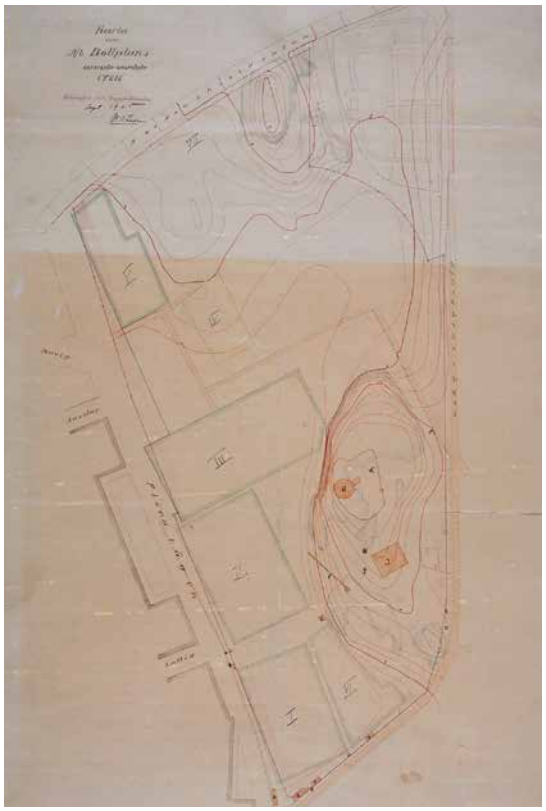

Kuva 33 (oikealla). Mittauskartta pallokenttien alueesta Eläintarhan länsiosassa. Kartassa näkyvät Bolliksen silloiset kentät ja vuokra-alue. Karta över A/B Bollplans arende-område i Tölö. 1925. HKA

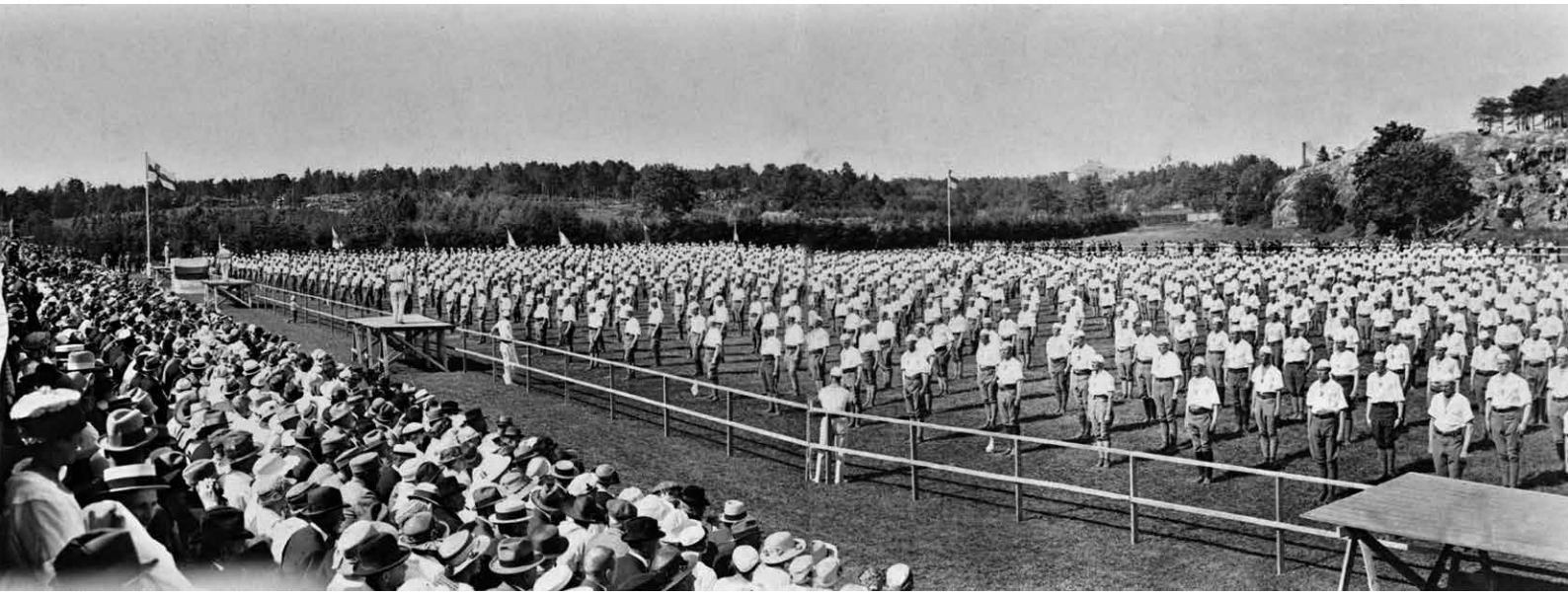

Kuva 34 (yllä). SVUL:in yleiset voimistelujuhlat pallokentällä vuonna 1921. Taustalla näkyy puutaimisto tulevan 3. kentän paikalla. HKMKA

Kuva 35 (alla). Pallokentät vuonna 1930. Etualalla Urheilukadun vanha kaareva linjaus ja Fredriksbergiin johtava tie. Taustalla sairaala-alueet, tenniskentät ja Laaksossa koulupuutarha ja Dalin itäisen vuokratontin asuinrakennukset. Valokuva R. Roos. HKMKA

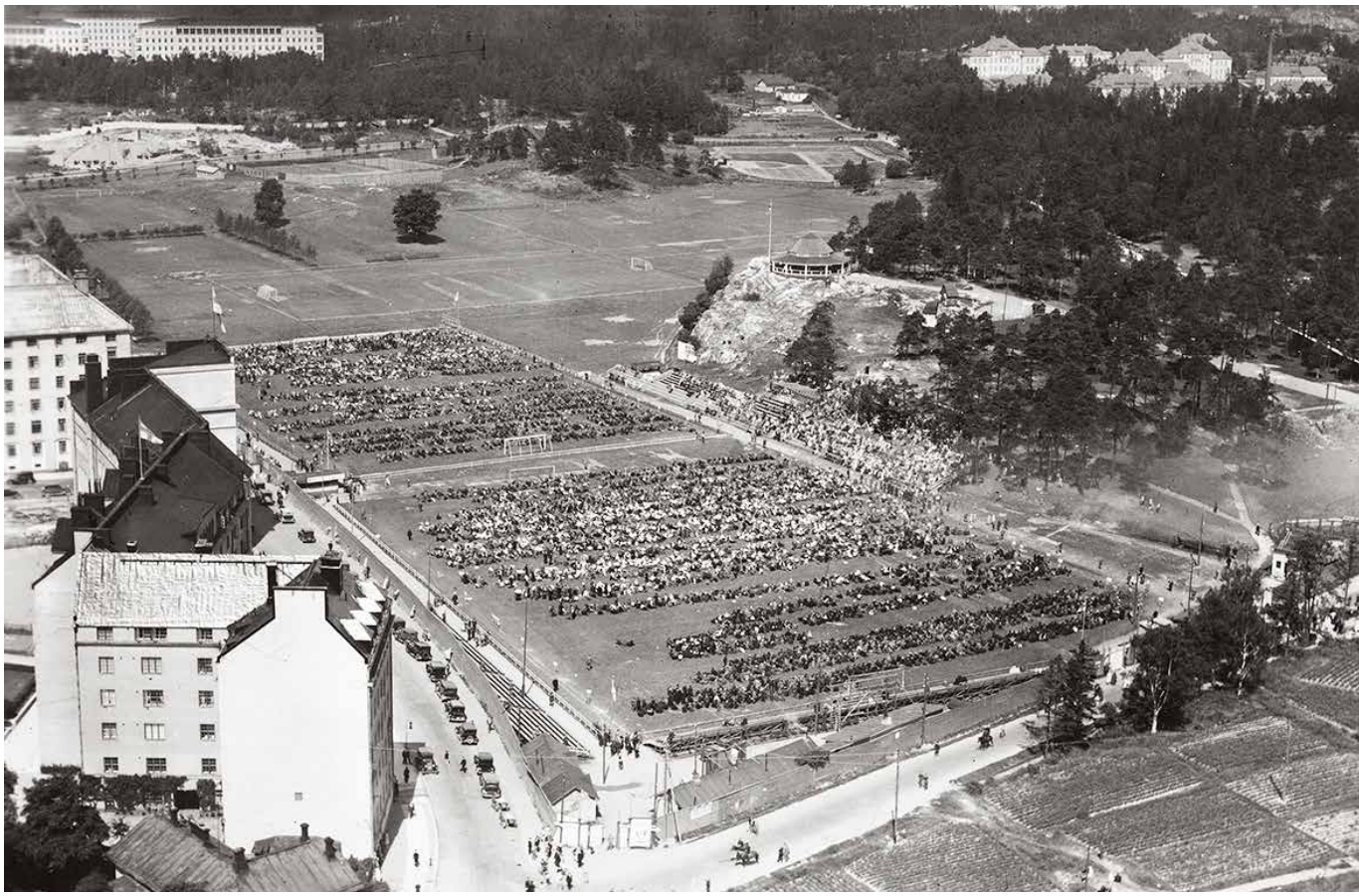

Kuva 36. Tenniskentät vuonna 1929. Kuvassa käynnissä ottelu Suomi-Egypti. Bolliksen alueelle, lähelle Nordenskiöldinkatua, nykyisen jäähallin tontille, rakennettiin neljä tenniskenttää ja klubirakennus vuonna 1926. MVHKA

Alue lienee kokonaan aidattu. Vanhojen valokuvien mukaan korkeat puuaidat rajasivat aluetta ainakin Urheilukadun ja Nordenskiöldinkadun sivulta. Sisäänkäyntejä alueelle näyttäisi olleen kolme, alueen lounaiskulmassa, Urheilukadulta sekä Fredriksbergintieltä. Otteluiden ja harrastustoiminnan lisäksi Bollis oli vilkas tapahtumakenttä. Tunnetuimpia niistä olivat yleiset voimistelujuhlat, jotka olivat muodostuneet vuosisadan alkupuolella perinteisiksi suomalaisen liikuntakulttuurin katselmuksiksi.[53]

Vuonna 1928 Ab Bollplanin perustaja E. von Frenckell lahjoitti kaupungille oman osuutensa yhtiön osakkeista (n. 90%), jolloin kaupungista tuli yhtiön osake-enemmistön omistaja. Kaupungin yleisten töiden hallitus puolsi lahjoituksen vastaanottamista todeten, että ”koko laitoksella kuitenkin suhteellisen vähäisestä myyntiarvostaan huolimatta oli melkoinen käyttöarvo, ja hallituksen mielestä oli sekä periaatteelliselta että käytännölliseltä kannalta sopivampaa, että puisto, joka tyydytti yleistä urheilutarvetta ja jota laajat kansankerrokset käyttivät virkistyspaikkanaan, oli kaupungin hallussa ja ylläpidettävänä, kuin että sen omisti yksityinen yhtiö, jolla ei ollut samoja edellytyksiä kuin kunnalla sen hoitamiseen ja kehittämiseen”.[54]

Suomalaisten menestys olympialaisissa 1920-luvulla oli synnyttänyt unelman järjestää olympialaiset Helsingissä. Vuonna 1927 Helsingin kaupungin ja useiden liikuntajärjestöjen perustama Stadion-säätiö ryhtyi toimiin stadionin rakentamiseksi. Säätiön puheenjohtajaksi valittiin E. von Frenckell, samainen mies, jonka ansiosta myös Töölön pallokentät perustettiin.[55] Paikaksi ehdotettiin Eläintarhaa ja vuonna 1929 valtuusto päätti, että stadion saatiin rakentaa Keskuspuistoksi varatulle alueelle. ”Arkkitehtipiireissä kritisoitiin säätiön ehdottamaa nykyistä sijaintipaikkaa Töölössä sillä epäiltiin Keskuspuisto-kokonaisuuden tuhoutuvan liikennejärjestelyiden vuoksi.”[56] Säätiö piti tärkeänä, että stadionin ympärille muodostuisi ”urheilu- ja virkistyspuisto”.[57] Arkkitehtikilpailua edeltänyt aatekilpailu järjestettiin tarkemman paikan määrittämiseksi ja alueen käytön määräämiseksi. Sen kilpailun lähtökohdaksi valtuusto määräsi, että ”alue riittävän laajalti pysytettiin puistona samalla kuin sitä käytettiin urheilutarkoituksiin”.[58] Stadionin paikaksi määrättiin lopulta pallokentän viereinen mäki, jolla oli sijainnut mm. soittolava. Stadionin arkkitehtikilpailun ratkettua vuonna 1934 rakennustyöt aloitettiin ja stadion valmistui 1938.[59]

Talvisodan aikana urheilutoiminta oli Helsingissä ja muuallakin maassa keskeytetty. Jalkapallon peluun sijaan pallokentillä kasvatettiin perunaa. Sodan jälkeen pommitusten ja perunanviljelyn jälkiä korjailtiin ja kentät 1 ja 2 rakennettiin käytännössä uudestaan. Silloin kentät linjattiin suoristetun Urheilukadun suuntaisiksi ja stadionin ja pallokenttien väliin rakennettiin katsomo.

Keskuspuiston reunalle rakentuneiden sairaala-alueiden väliin jäänyt laaksoalue säilyi viljeltynä ja vuokrattuna 1930-luvulle asti. Vuonna 1934 Dalin pelloille perustettiin ratsastuskenttä.[60] Alue kunnostettiin kaupungin varoin, niin että se oli valmis ensimmäisiin kisoihin syyskuussa 1935.[61] Kenttää laajennettiin kaupungin toimesta jo seuraavana vuonna, Helsingissä vuonna 1937 pidettäviä pohjoismaisia ratsastuskilpailuja silmällä pitäen.[62] Lopulta kaupunki päätti ottaa kentän omaan hallintaan laajennuksen valmistuttua vuonna 1937, jolloin kentällä pidettiin avajaiset.[63] Öster Dalin pihapiiri säilyi asuttuna laakson reunalla 1940-luvulle. Laakson kentän puinen 500 hengen katsomo valmistui 1937 ja tuhoutui tulipalossa vuonna 1989.[64] Nykyinen katsomorakennus valmistui vuonna 2000. Merkittävin tapahtuma Laakson kentällä oli Olympialaisten esteratsastuskisat 1952.

Kuva 37 (yllä). Juuri valmistunut Olympiastadion vuonna 1938. Kuvassa näkyvät pallokentät, koulupuutarha ja ratsastuskentät. Urheilulehdon puistoalue on rakentamaton. Valokuva Rantanen. MVHKA

Kuva 38 (vasemmalla). Kuva ratsastuskentältä vuodelta 1934. Taustalla Laakson sairaalan rakennus. Valokuva Pietinen. MVHKA

Kuva 39. Ilmakuva vuodelta 1932. Kuvasta erottuu Kaupunginpuutarha-alueen ja Eläintarhan urheilukentän puistomaisesti käsitelty ympäristö sekä koulupuutarha. Pallokentät sijoittuvat tasaiselle laaksoalueelle, entiselle peltoalueelle. Helsingin kaupunki / KMO

Kuva 40. Ilmakuva vuodelta 1943. Pallokenttien alue näyttäytyy kahtia jakautuneena. Eteläosan kunnostetut Pallokentät 1 ja 2 ikään kuin kuuluvat Olympiastadionin vastavalmistuneeseen ympäristöön. Pohjoisosan kentät taas ovat selvästi huonossa kunnossa verrattuna muihin kenttiin ja juuri ja juuri erottuvat kuvasta. 1940-luvun puolessa välissä koko pallokenttien alue oli vielä aidattuna, vain stadionia reunustava puoli oli aitaamatta. Pohjoisosassa näkyvät HLK:n (Helsinki Lawn-Tennis Klubin) tenniskentät sekä koulupuutarha ja ratsastuskentät. Helsingin kaupunki / KMO

6. ALUEEN KEHITTYMINEN 1940-LUVULTA ETEENPÄIN

1940-luvulla Helsingissä toivuttiin sodista, eikä alueelle kohdistunut suuria muutoksia. 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa Keskuspuiston kapein kohta kaventui entisestään, ainakin visuaalisesti, kun Kulkutautisairaalan, nykyisen Auroran sairaala-alueen, puistomaiseen länsireunaan rakennettiin kaksi sairaalarakennusta vuosina 1948 ja 1953. Sairaalan lähistölle, Nordenskiöldinkadun varrelle ryhdyttiin rakentamaan lasten liikennepuistoa vuonna 1957. Puiston avajaisia vietettiin seuraavana vuonna.[65]

Urheilukadun ja Reijolankadun kulmauksessa sijaitseva kolmiopuistikko oli syntynyt Keskuspuiston länsiosiin kun Reijolankatu puhkaistiin alueen läpi Mannerheimintieltä Nordenskiöldinkadulle vuoden 1929 kaavamuutoksen mukaisesti. Katu rakennettiin 1930-luvun alussa. Puistikon perustaminen aloitettiin 1940-luvun loppupuolella, vuodelle 1944 päivätyn suunnitelman mukaan.

1940-luvun lopussa aloitettiin pallokentillä kentän 3 ja Saharan kentän rakentaminen. Jääkiekon suosio alkoi kasvaa 1950-luvulle tultaessa. Jääkenttäsäätiö teki kaupungin kanssa sopimuksen pallokenttien pohjoisosassa sijaitsevan alueen vuokraamisesta 25 vuodeksi vuonna 1951. Jäästadion tekojääradalla valmistui viimein vuonna 1958. Se sijoittui tenniskenttien eteläpuolelle, selänteen kupeeseen.[66] Helsingin ainut tekojäärata ei kuitenkaan riittänyt kasvavalle käyttäjämäärille, ja toiveet elivät myös katetun hallin saamiseksi Helsinkiin. Jääurheiluväen toiveen toteutumista vauhditti Kansainvälisen jääkiekkoliiton vuonna 1962 tekemä päätös myöntää vuoden 1965 jääkiekon MM-kisat Suomelle. Hallin rakennustyöt aloitettiin kuitenkin vasta vuonna 1964, ja MM-kisat pidettiin lopulta Tampereella.[67] Jäähalli valmistui jäästadionin ja tenniskenttien paikalle, Nordenskiöldinkadun varteen vuonna 1966. Jäähalli sijoittui laakson keskellä sijainneen puustoisen kallioselänteen reunalle. Jäähallin pysäköintikenttä rakennettiin laaksoon, koulupuutarhan paikalle. Vuonna 1980-luvulla jäähallin ja pysäköintialueen väliin rakennettiin harjoitushalli, jolloin osa säilyneestä selänteen kalliosta tuhoutui.

1990-luvulla pallokentillä tehtiin kenttien uudelleen järjestelyä, jotta alueelle saataisiin mahtumaan isompia harjoituskenttiä. Tämä tarkoitti kallioleikkauksen tekemistä Pohjoisen Stadiontien viereisen Pallokenttä 7:n osalta. Pallokenttien alueelle ryhdyttiin rakentamaan kookasta jalkapallostadionia 1990-luvun lopussa. Stadionista oli järjestetty suunnittelukilpailu. Stadion valmistui vuonna 2000. Pallokentät 1-2 kunnostettiin ja Urheilukadun puoleiset katsomot purettiin 2000-luvulla.

Muita 2000- ja 2010-luvun muutoksia ovat olleet Laakson sairaala-alueen eteläosan rakentaminen 2000-luvun alussa, skeittipuisto Micropoliksen rakentaminen Nordenskiöldinkadun varteen vuonna 2006, Nordenskiöldinkadun ylittävä kevyen liikenteen sillan, Auroransillan valmistuminen vuonna 2012 sekä Töölön pallokenttien talvikäytön mahdollistamiseksi pystytettiin kuplahalli kentälle 7 vuonna 2014.

Kuva 41 (yllä). Vuoden 1959 viistoilmakuva, jossa näkyy hyvin urheilupuiston sommitelma ja aluetta reunustava aita. HKMKA

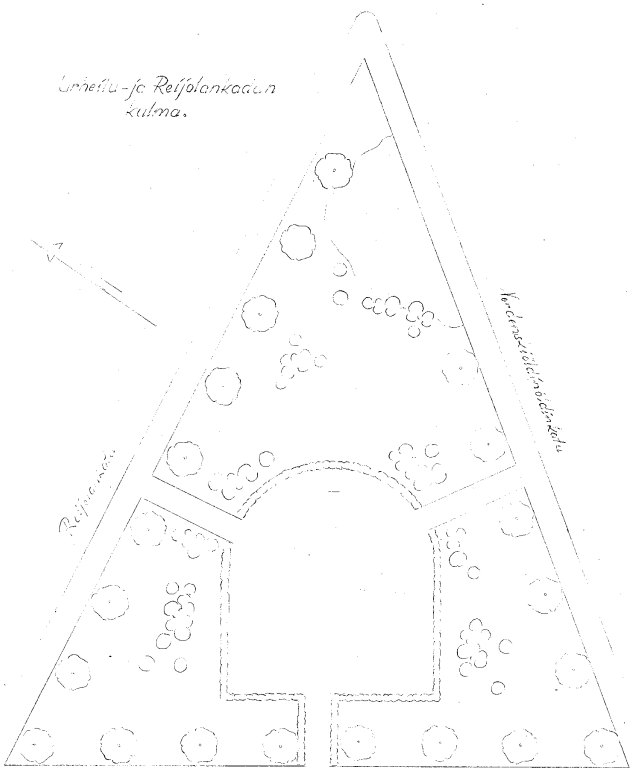

Kuva 42. Urheilulehdon suunnitelma vuodelta 1944. HKA

Kuva 45. Pallokentät ja vastavalmistunut jäähalli kuvattuna Olympiastadionin tornista vuonna 1966. Valokuva P. Lagus. HKMKA

Kuva 43 (viereisellä sivulla keskellä). Lasten liikennepuisto 1960-luvulla. Valokuva Grünberg. HKMKA

Kuva 44 (viereisellä sivulla alhaalla). Jäästadion, taustalla tenniskentät. Suomen Urheilumuseon arkisto

Kuva 46 (oikealla). Vuoden 1918 kansalaissodan uhrien muistomerkki, Taisto Martikaisen veistos 'Cresendo' paljastettiin Nordenskiöldinkadun ja Pohjoisen Stadiontien kulmassa vuonna 1970. Valokuva S. Rista. HKMKA

Kuva 47. Viistokuvassa vuodelta 1964 näkyy Olympiastadion, jäästadion, Saharan hiekkakenttä ja tenniskentät sekä koulupuutarha. Huomaa aidattu pallokenttien alue ja vielä vähäiset korkeuserot kenttien välillä. Valokuva Sky Foto Möller. HKMKA

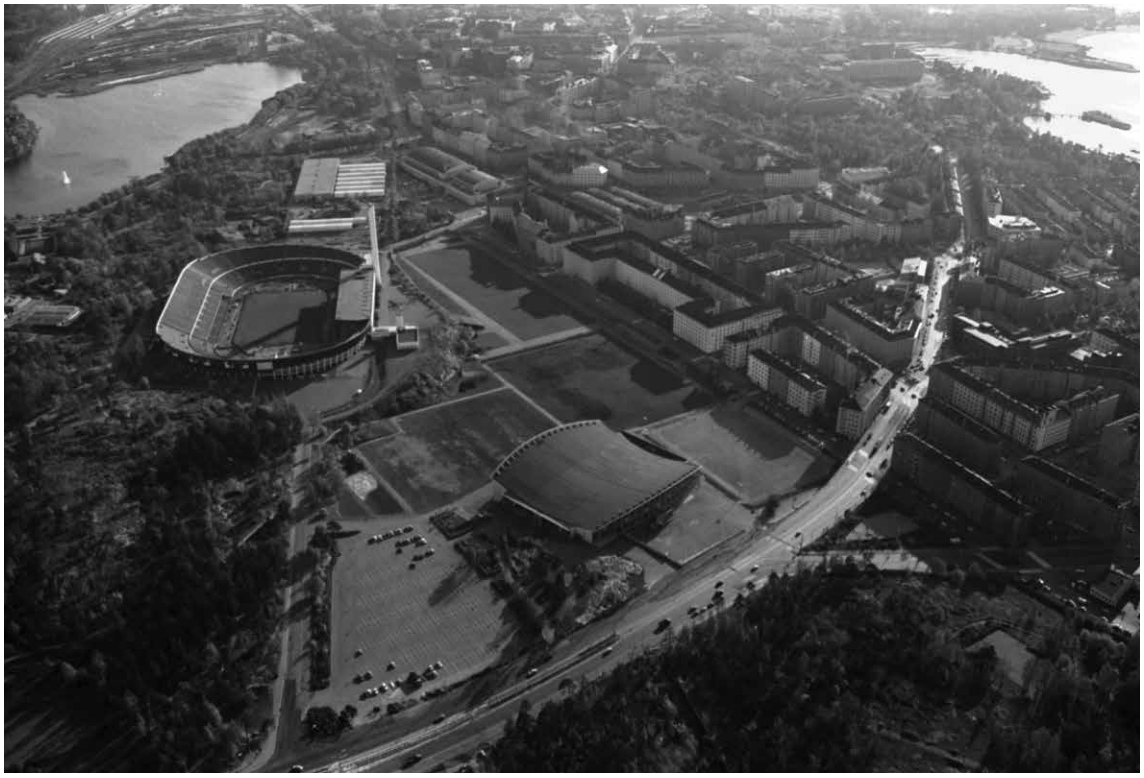

Kuva 48. Viistoilmakuva vuodelta 1970. Etualalla Helsingin jäähalli pysäköintikenttineen, sen takana Töölön pallokenttä. Vasemmalla Pohjoinen Stadiontie sekä Olympiastadion, oikealla Urheilukatu. Taustalla vasemmalla Töölönlahti. Valokuva S. Rista. HKMKA

Kuva 49. Ilmakuva 1990-luvulta. Helsingin kaupunki / KMO

Kuva 50. Ilmakuva 2000-luvun alusta. Pallokenttien alueelle rakennettu jalkapallostadion valmistui vuonna 2000. Pallokenttien 1 ja 2 Urheilukadun puoleiset katsomot on purettu. Laakson sairaala-aluetta on laajennettu etelään. Helsingin kaupunki / KMO

Kuva 51. Jäähallin pysäköintikenttä, jota käytetään nykyisin myös erilaisten tapahtumien järjestämiseen. Taustalla Pohjoinen Stadiontie ja metsäinen kallioselänne.

Kuva 52. Näkymä Pallokentälle nro 6. Vasemmalla Pallokentän 7:n paikalle talvisin pystytettävä kuplahalli. Taustalla Olympiastadion.

Kuva 53. Lasten liikennepuisto kuvattuna Auroransillalta. Taustalla metsäselänne b (ks. kuva 63 s.50).

Kuva 54. Näkymä Auroransillalta kohti Auroran sairaalaa ja Keskuspuiston pohjoisosaa.

7. NYKYTILA

Selvitysalue sijaitsee Helsingissä Olympiastadionin pohjoispuolella maisemassa, jossa vaihtelevat metsäiset kallioselänteet ja puistomaiset urheilutoiminnoille varatut laaksoalueet. Selvitysalue rajautuu etelässä Olympiastadioniin ja stadionin valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Pohjoisessa ja luoteessa selvitysaluetta rajaavat Laakson ja Auroran sairaala-aluekokonaisuudet sekä Laakson ratsastuskenttä. Idässä selvitysaluetta rajaa Hammarskjöldintie ja lännessä Urheilukatu.

Valtaosa selvitysalueesta on osa Keskuspuistoa. Keskuspuiston ulkopuolelle jäävät Nordenskiöldinkadun katualueen lisäksi Laakson sairaalan eteläpuoliset kallioiset rinteet sekä Urheilulehdon puistikko, joka on kuitenkin alun perin kuulunut osaksi Keskuspuistoa. Selvitysalueelta on viheryhteys Keskuspuiston pohjoisosan ulkoilualueille sekä etelään keskustan viheralueille ja Töölönlahdelle. Kymmenen kilometriä pitkän Keskuspuiston kapein kohta (alle 200 metriä) on selvitysalueella, Nordenskiöldinkadun pohjoispuolella Laakson ja Auroran sairaala-alueiden välissä.

Selvitysalue sijaitsee kohdassa, jossa Keskuspuisto vaihettuu etelän puisto- ja urheilualueista pohjoisen luonnonmukaisemmiksi ulkoilualueiksi. Keskuspuiston metsäiset selänteet työntyvät lähelle kaupungin ydintä ja antavat metsäisen ilmeen suurelle osalle selvitysaluetta. Yksi Keskuspuiston vilkkaimmista toiminallisista alueista sijoittuu selvitysalueelle. Olympiastadion on Suomen urheilun keskus ja sen torni hallitsee myös selvitysalueen maisematilaa. Laakson ratsastuskentältä alkaa aina Haltialan laajoille metsäalueille jatkuva opastettu ulkoilutie ja latuverkko.

Kaupunkirakenteessa selvitysalue asettuu Taka-Töölön tiiviin kaupunginosan korkeiden kerrostalokortteleiden ja Eläintarhan vehreän ja väljästi rakentuneen puistoalueen väliin. Urheilukadun varren kuusi- ja seitsenkerroksisten asuinkortteleiden seinämä muodostaa selkeän visuaalisen rajan urheilu- ja puistoalueelle lännessä. Eläintarhan keskiosalle, johon selvitysalue osin sijoittuu, on tyypillistä puistomaisuus ja väljyys, jossa metsäisten kallioselänteiden lomaan sijoittuu väljästi urheilulaitoksia, mm. Olympiastadion, Uimastadion ja Eläintarhan urheilukenttä sekä Kaupunginpuutarha. Selvitysaluetta halkoo Nordenskiöldinkatu, jota pitkin liikennöi raitiovaunuliikenne. Nordenskiöldinkadun ylittävä vuonna 2012 käyttöön otettu kevyen liikenteen silta, Auroransilta, yhdistää Keskuspuiston ja Eläintarhan puistoalueet. Sekä Nordenskiöldinkatua että pohjois-eteläsuuntaista Keskuspuiston kevyen liikenteen reittiä pitkin kulkevat vilkkaat pyöräreitit.

Alueen topografia on vaihteleva ja muodostuu kallioselänteistä sekä niiden välissä olevasta pohjois-eteläsuuntaisesta laaksosta. Korkeuserot ovat +2,5 – +27,5 metrin välillä korkeimman kohdan sijaitessa Pohjoisen Stadiontien ja Hammarskjöldintien välisellä selänteellä ja alavimman jalkapallostadionin ja Olympiastadionin välissä, laakson pohjalla. Alueelle on sen rakentumisen yhteydessä syntynyt myös haastavia tasoeroja, joita on tuettu erilaisilla muureilla ja luiskilla.

Selvitysalueelle työntyvistä metsäisistä kallioselänteistä on säilynyt vain osia, lukuun ottamatta Pohjoisen Stadiontien itäpuoleista laajempaa selännettä, jossa on säilynyt laajahkoja metsäisiä alueita sekä avokallioita yhtenäisenä kokonaisuutena sinne sijoitetuista urheilutoiminnoista huolimatta. Maaston alavimmissa kohdissa ovat Töölön pallokentät sekä pysäköintialueet.

Tarkastelualueen kasvillisuus voidaan jakaa karkeasti kahteen tyyppiin. Kallioiset metsäalueet ovat ns. kaupunkiluontoa, kun taas laaksoalueelle ja kadunvarsiin painottuneet istutukset muodostavat puistomaista ympä-

Kuva 55. Näkymä Urheilukadulta pohjoisen suuntaan. Bolliksen alue on erotettu aidalla jalankulun ja pyöräilyn väylästä. Katua reunustaa puukujanne. Taustalla jalkapallostadionin katsomo.

Kuva 56. Näkymä Pohjoiselta Stadiontieltä kohti Olympiastadionia on vehreä ja puuston reunustama.

Kuva 57. Olympiastadionin torni on alueen kiintopiste ja yksi Helsingin tunnuskuvista. Näkymä etelästä Mäntymäen kentältä.

Kuva 58. Stadionin torni näkyy myös saavuttaessa selvitysalueelle Keskuspuiston pohjoisosista. Etualalla Laakson pysäköintiin ja tapahtumien järjestämiseen käytetty hiekkakenttä.

ristöä. Metsäisten alueiden ja istutettujen alueen rajapinnat ovat häilyviä. Metsäiset alueet muodostavat yhtenäisiä kokonaisuuksia kallioiden lakialueille ja rinteille. Alueen laajimmat istutetut kasvillisuussommitelmat sijoittuvat Nordenskiöldinkadun molemmin puolin selvitysalueen itäosaan sekä Urheilulehtoon selvitysalueen länsiosassa. Pienialaisia istutuksia on lisäksi Sahara-kentän reunoilla, liikennepuistossa sekä Auroransillan kupeessa. Muualla alueella kasvillisuus on pääosin itsestään kylväytynyttä luonnon puustoa ja pensaikkoa. Tyypillistä alueelle ovat kenttien ja toimintojen väliin sijoittuvat pienialaiset viheralueet ja puistokaistaleet, jotka ovat usein jääneet hoidon ulkopuolelle. Alueen kasvillisuuden, kuten selänteiden lakialueiden metsien, näkymiä reunustavien vihermassojen muodostamien ”viherjulkisivujen” sekä tärkeiden yksittäispuiden merkitys kaupunkikuvassa on huomattava.

NÄKYMÄT

Selvitysalueen kiintopisteenä toimii stadionin torni, jota kohti suuntautuvat tärkeimmät näkymät niin etelästä Töölönlahden suunnalta kuin myös pohjoisesta Keskuspuiston metsäisiltä alueilta saavuttaessa. 72-metrinen torni on yksi Helsingin ikonisista tunnuskuvista sekä Helsingin olympialaisten ja suomalaisen urheilun symboli.

Alueelle ovat ominaisia pitkät ja vehreät, puuston ja vihermassan reunustamat katunäkymät. Nordenskiöldinkadulla mielikuva on puistobulevardimainen. Reijolankadun vehreä ilme syntyy Urheilulehdon puistomaisesta kasvillisuudesta sekä Laakson sairaalan edustalla olevan rinteen puustosta. Pohjoisella Stadiontiellä on pitkän, kasvillisuuden rajaaman näkymän päätteenä Olympiastadionin tunnusomainen julkisivu.

Aluetta jäsentävät puistosta nousevat rakennusten siluetit, jotka myös helpottavat paikan hahmottamista puistoalueella. Näitä ovat muun muassa Olympiastadionin ja Töölön jalkapallostadionin katsomorakenteet sekä Helsingin jäähallin julkisivu. Kauempana alueen ulkopuolella voimakkaasti maisemasta erottuvat Oopperatalon sekä hotelli Crowne Plazan ja hotelli Skandicin julkisivut. Laajemmassa maisemassa maamerkkejä ovat ympäristön tornirakennelmat, muun muassa Pasilan ja Elisan linkkitornit pohjoisessa, Kristus-kirkon ja Kansallismuseon tornit etelässä ja rautatien suunnassa Linnanmäen huvipuiston Vesilinna ja muut korkeat rakenteet sekä Linnunlaulun huvila 10:n torni.

Kuva 59. Nordenskiöldinkatu, näkymä itään. Katua reunustava puusto luo leveälle ja vilkasliikenteiselle väylälle vehreän vaikutelman.

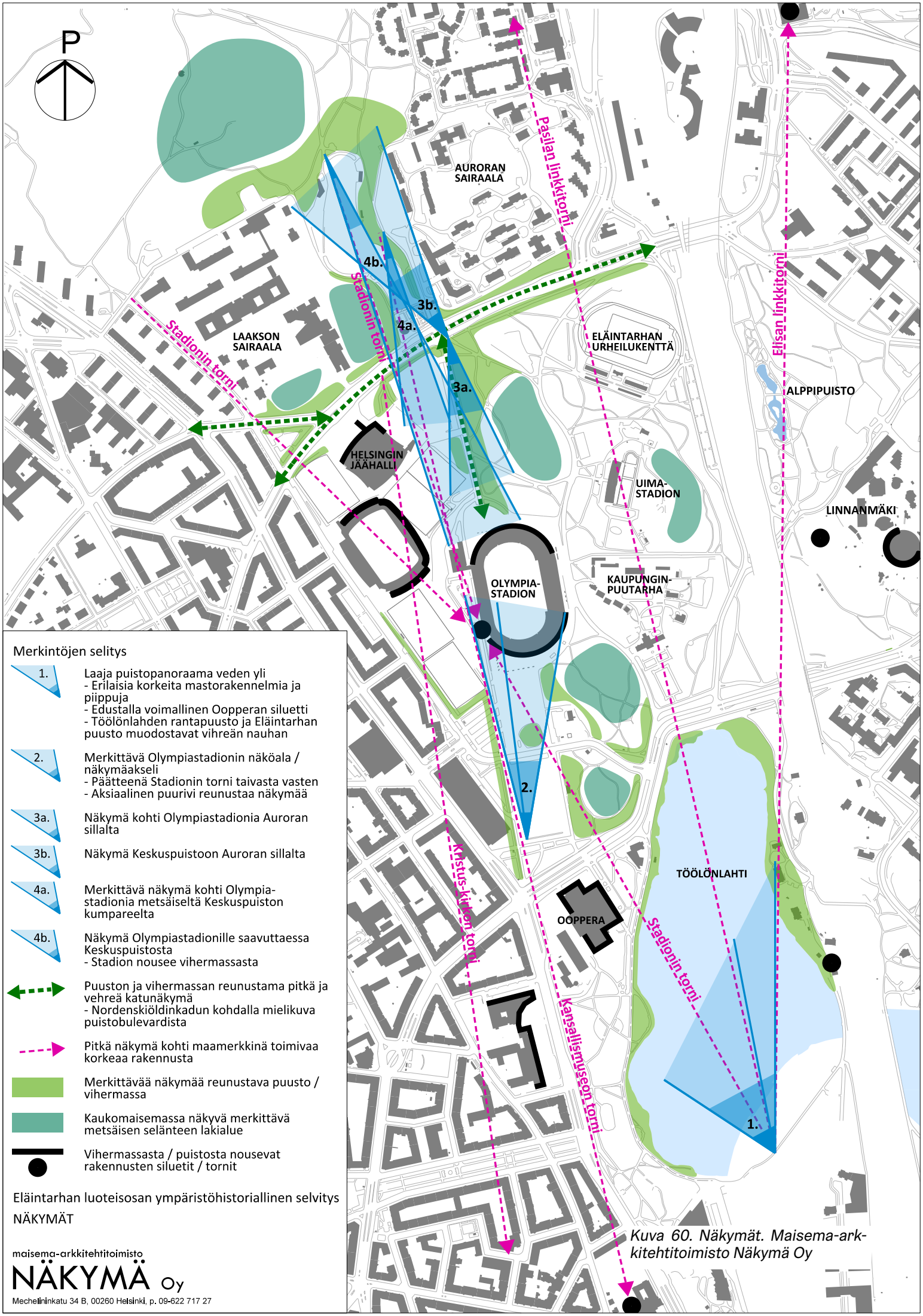

Merkintöjen selitys

1. Laaja puistopanoraama veden yli
- Erilaisia korkeita mastorakennelmia ja piippuja
- Edustalla voimallinen Oopperan siluetti
- Töölönlahden rantapuusto ja Eläintarhan puusto muodostavat vihreän nauhan

2. Merkittävä Olympiastadionin näköala / näkymäakseli
- Päätteenä Stadionin torni taivasta vasten
- Aksiaalinen puurivi reunustaa näkymää

3a. Näkymä kohti Olympiastadionia Auroran sillalta

3b. Näkymä Keskuspuistoon Auroran sillalta

4a. Merkittävä näkymä kohti Olympia-stadionia metsäiseltä Keskuspuiston kumpareelta

4b. Näkymä Olympiastadionille saavuttaessa Keskuspuistosta
- Stadion nousee vihermassasta

Puuston ja vihermassan reunustama pitkä ja vehreä katunäkymä
- Nordenskiöldinkadun kohdalla mielikuva puistobulevardista

Pitkä näkymä kohti maamerkkinä toimivaa korkeaa rakennusta

Merkittävää näkymää reunustava puusto / vihermassa

Kaukomaisemassa näkyvä merkittävä metsäisen selänteen lakialue

Vihermassasta / puistosta nousevat rakennusten siluetit / tornit

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

NÄKYMÄT

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

Kuva 60. Näkymät. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

Kuva 61. Näkymä Töölönlahden pohjukasta kohti selvitysaluetta. (Näkymä 1, ks. kartta s. 48)

Kuva 62. Näkymä Reijolankadulta itään on vehreän puustoinen, vaikka itse katualueella ei ole istutuksia.

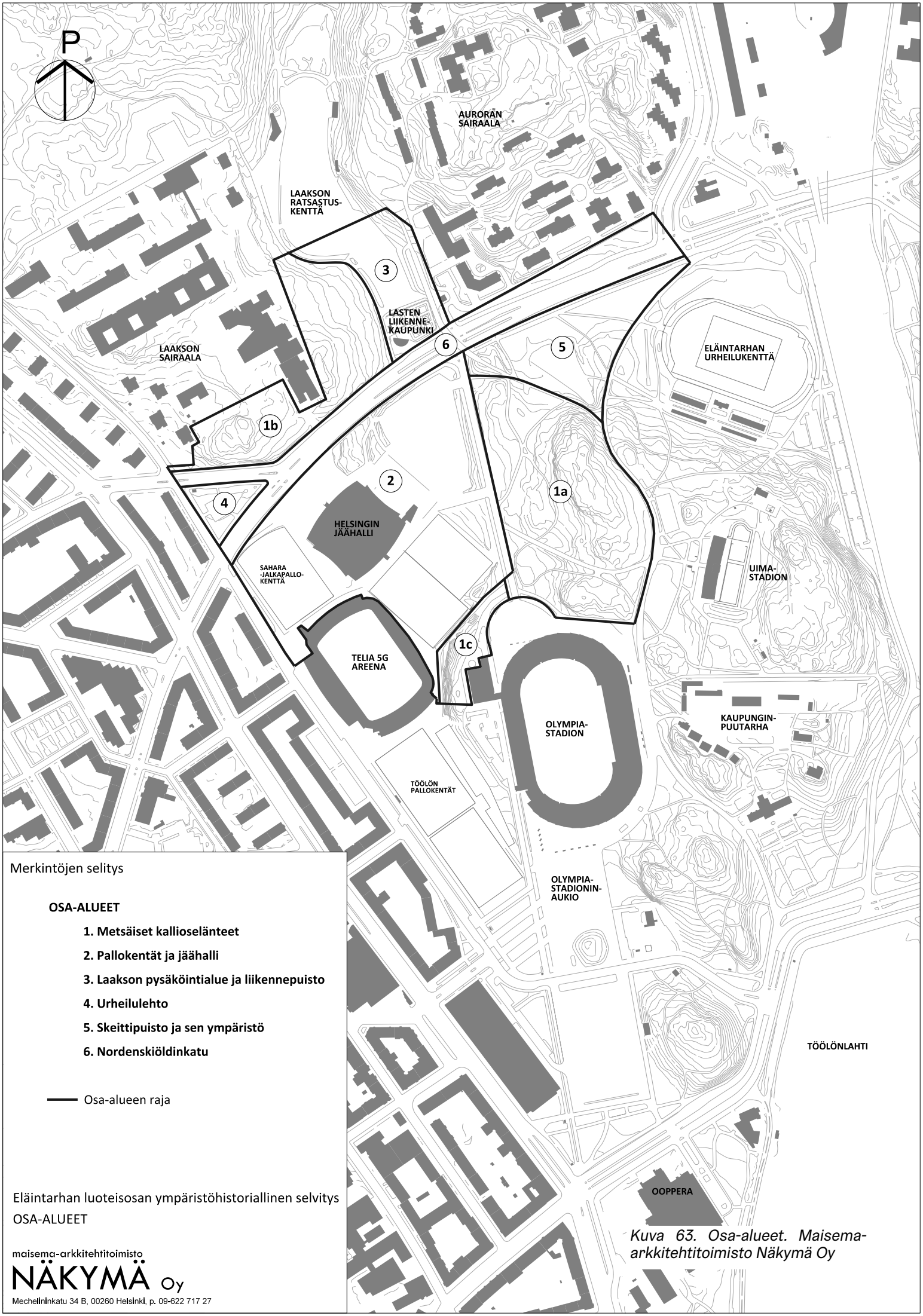

Kuva 63. Osa-alueet. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

8. ALUEEN SÄILYNEISYYS, ARVOT JA HERKKYYS

Eläintarhan alueen suunnittelu jatkui useita vuosikymmeniä. Vaikka alueen järjestelyä ja suunnittelukysymyksiä pohdittiin pitkään ja puistoalue kehittyi sen vuoksi osaltaan hallitsemattomasti, on Eläintarhan alueelle muodostunut pitkälti alkuperäisen ajatuksen mukainen laaja yhtenäinen puistokokonaisuus. Erinäiset suunnitteluvaiheet 1850-luvulta Töölönpuistosta Helsingin urheilupuistoon 1910-luvulla johtivat lopulta myös 1900-luvun alun visioiden mukaisen Keskuspuiston syntymiseen ja toteutumiseen.

Kaupunginpuutarhuri Svante Olssonin suunnitelmien mukainen pyrkimys sijoittaa toimintoja väljästi ja vapaasti sommitellen puiston kallioisten metsäselänteiden lomaan toteutui Eläintarhan keskiosissa, Töölönpuiston ydinalueilla. Eläintarhan luoteisosa kehittyi vaiheittain vuokrapalsta-alueesta 1900-luvun alkuvuosien urheiluihanteiden ja Keskuspuisto-kysymysten siivittämänä kaupunkilaisia palvelevaksi tiiviiksi toiminnalliseksi urheilupuistoksi ja vapaa-ajanviettopaikaksi. Toimintojen tiiviydestä huolimatta Olssonin tavoittelema väljyys kuitenkin säilyi pitkälle 2000-luvun alkuun.

Vilkkaan pääkadun varrelle sijoittuvaa selvitysaluetta luonnehtii osin toimintojen ehdoilla tehdyt suunnitteluratkaisut, jotka ovat synnyttäneet paikoin hajanaista ympäristöä.[68] Toisaalta niiden vastapainona ovat Keskuspuiston ja Eläintarhan laajat metsäiset selänteet, jonka kasvillisuuden muodostama yhtenäinen siluetti tarjoaa maisemassa rauhallisen taustan toiminnoille, sekä alueen kupeessa sijaitseva Olympiastadion joka toimii eteläisen Keskuspuiston ja koko Helsingin maamerkkinä. Alueen metsäiset selänteet ovat säilyneet pitkälti Helsingin kaupungin pitkäjänteisen tavoitteellisen suojelu- ja suunnittelutyön ansiosta ja ne ovat ensisijaisen tärkeät Keskuspuiston visuaalisen jatkuvuuden kannalta. Metsäiset selänteet ovat merkittävä osa Keskuspuiston virkistysmetsien ketjua, joka liittää pohjoisosan laajat metsäalueet Töölönlahdelle asti.

Laaksoalue on säilynyt avoimena ja siten edelleen hahmottuu maisema- ja kaupunkirakenteessa. Vielä 1900-luvun alussa viljeltynä ollut alue on nyt erilaisten toimintojen ja pinnoitteiden pirstaloima. Avoimuus mahdollistaa kuitenkin näkymiä ja parantaa alueen suunnistettavuutta. Avoimena säilynyt laaksoalue onkin olennainen osa Olympiastadionia ympäröivää maisematilaa, joka luo väljyyttä stadionin tornin ympärille ja mahdollistaa stadionin näkymisen pitkältä etelästä ja pohjoisesta, sekä vahvistaa sen vaikuttavuutta ja merkittävyyttä pääkaupungin tunnuskuvana.

Herkkyystarkastelussa on arvioitu selvitysalueen eri osien muutostensietokykyä erityisesti alueen maiseman näkökulmasta ja sen lähtökohtana ovat maiseman ja kulttuuriympäristön arvot. Muutosherkkyyteen vaikuttaa alueen säilyneisyys ja sijainti kaupunki- ja maisemarakenteessa. Myös alueen rakennuskannan ja toimintojen merkitys kaupunkikuvassa vaikuttavat muutoksensietokykyyn. Tavoitteena tulisi olla, että alueen kehittämisestä ja tiivistymisestä huolimatta, alueen maisemarakenne ja alueen ominaispiirteet olisi jatkossakin hahmotettavissa. Alueen sijainti keskeisellä paikalla pääkaupungissa, sen pitkä historia urheilu- ja virkistysalueena sekä kuuluminen osaksi Keskuspuistoa tekevät sen kaikki osat jollakin tasolla herkäksi. Kaikissa muutoksissa on käytettävä harkintaa.

Monimuotoinen ja kerroksellinen selvitysalue voidaan jakaa toiminnallisesti ja luontosuhteiltaan kuuteen erityyppiseen osa-alueiseen, joilla on selkeä oma suunnittelu- ja syntyhistoria ja näin ollen nykyisin selkeä oma luonne. Selvitysalue on jaettu osa-alueisiin maisemarakennetta mukaillen seuraavasti.

1. Metsäiset kallioselänteet
2. Pallokentät ja jäähalli
3. Laakson pysäköintialue ja liikennepuisto
4. Urheilulehto
5. Skeittipuisto ja sen ympäristö
6. Nordenskiöldinkatu

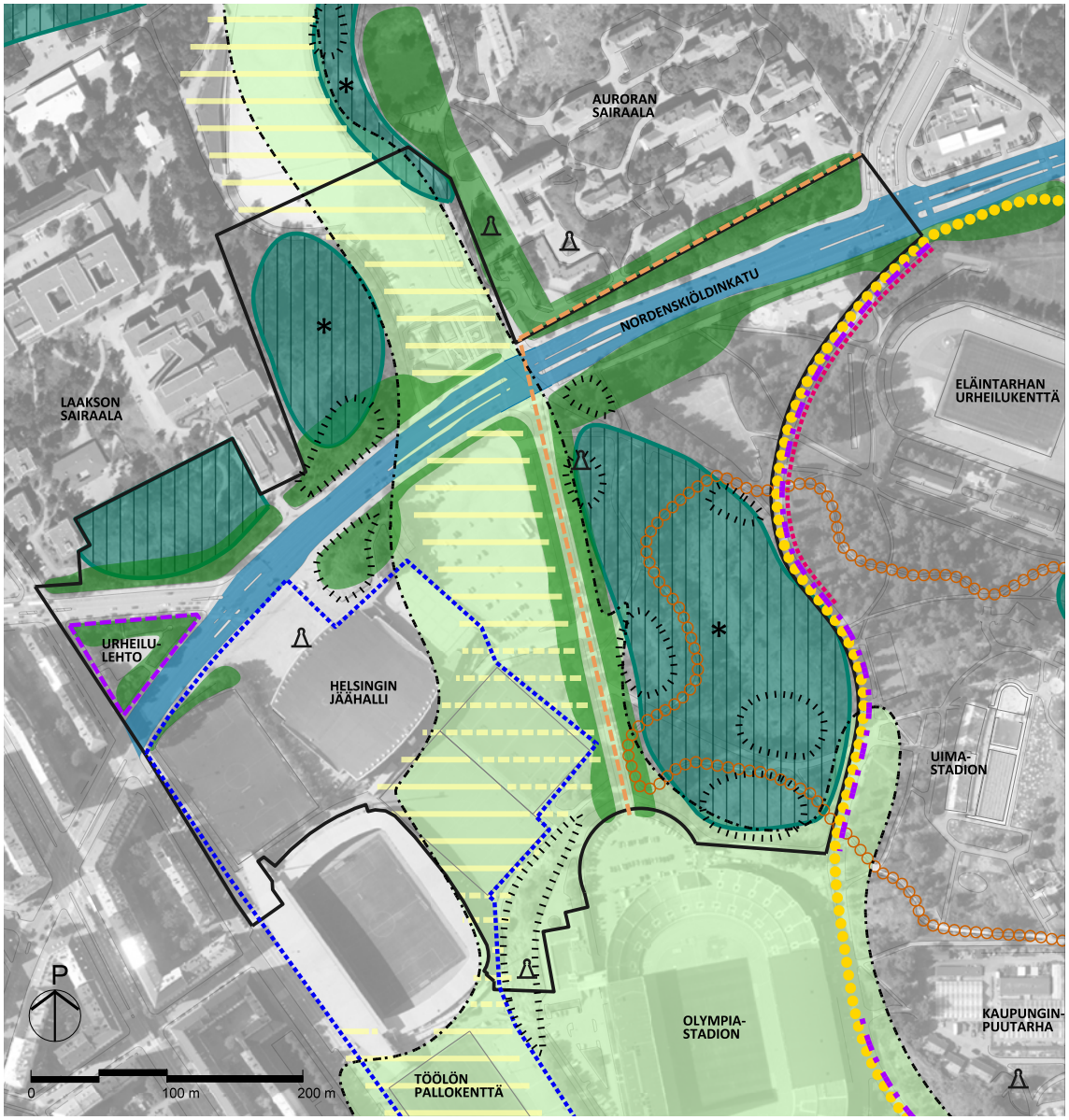

Olympiastadionia ympäröivä avoin/puoliavoin/puistomainen maisematila, joka mahdollistaa stadionin näkymisen pitkältä etelästä ja pohjoisesta sekä vahvistaa sen vaikuttavuutta / merkittävyyttä. Avoin maisematila tuo tarvittavaa väljyyttä Stadionintornin ympärille.

Avoimena säilynyt maisema- ja kaupunkirakenteessa edelleen hahmottuva laaksoalue, joka on ollut merkittävä tekijä alueen kaupunkirakenteen kehittymisessä. Avoimet vihreät pelikentät luovat tarvittavaa väljyyttä toiminnoiltaan tiiviisti rakennetulle urheilualueelle. (Arvoa heikentävät laaksoon sijoittuneet rakennukset ja laitokset, esim. kuplahalli ja jalkapallostadion sekä asvalttipintainen p-alue)

Alueen maisemakuvaan olennaisesti kuuluvat puustoiset kallioselänteet, jotka muodostavat metsäisen siluetin kaupunkinäkymien taustalle. Selänteille ominaiset pienialaiset männiköt ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä.

* Keskuspuiston jatkuvuuden kannalta merkittävät metsäiset selänteet, jotka ovat osa virkistysmetsien ketjua, joka liittää Keskuspuiston pohjoisosan laajat metsäalueet Töölönlahden viheraluekokonaisuuteen

Helsingin kaupunki- ja puistonäkymille tyypilliset selänteiden reuna-alueille sijoittuvat avokalliot ja kallioleikkaukset ovat muistumia alueen maiseman historiasta.

Kaupunkikuvallisesti merkittävä vihreä katu- ja puistojulkisivu.
- Nordenskiöldinkadun molemmin puoliset vihermassat tekevät katunäkymistä vihreitä/ puistomaisia.
- Stadionintien puusto on merkittävä etenkin pohjoisesta aukeavissa näkymissä.
- Sairaala-alueiden puistomaiset reuna-alueet leventävät visuaalisesti Keskuspuiston kapeinta kohtaa.

Vuonna 1915 rakennetut pallokentät, jotka edustavat laaksoon sijoittuvaa kulttuurihistoriallisesti merkittävää urheilutoimintojen alueen vanhinta kerrostumaa. Kentät ovat säilyttäneet alkuperäisen korkonsa.

Urheilulehto. Helsingille tyypillinen kolmiopuisto. Säilynyt lähes alkuperäisessä asussa 1940-luvulta.

Historialliset kadut ja puistokäytävät

Töölönpuiston ajalta säilynyt puistokäytävä linjaus (1850-luku). Alueen vanhinta historiallista rakennettua kerrostumaa edustava tielinjaus.

Pohjoisen Stadionintien vanha linjaus noudattelee edelleen alueella 1800-luvun lopulla kulkenutta Fredriksbergiin johtanutta tietä. Tie kääntyi nykyisen Auroran sairaalan edustalle ja jatkoi kohti nykyistä Länsi-Pasilaa. Stadionintien varrella kasvaa yli sata vuotiaita komeita mäntyjä.Tie rajasi alkuperäisen Töölönpuiston Läntisen viertotien varrella sijaitsevista kaupungin vuokrapalstoista.

Eläintarhan puistoalueen vanha reittilinjaus (v. 1902/1903)

Nordenskiöldinkadun linjaus on vuonna 1906 laaditun Töölön asemakaavan mukainen. Katu on levennetty lähes nykyiseen leveyteensä jo 1930-luvulla. Alun perin suunniteltiin puistokaduksi, mutta ei koskaan toteutunut sellaisena.

Eläintarhan ajojen kilpailureitti

Hannes Kolehmaisen lenkki

Muistomerkki / Julkinen veistos

Selvitysalueen raja.

Kuva 64. Kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot - kohdearvot. Maisema-arkkitehtuuritoimisto Näkymä Oy

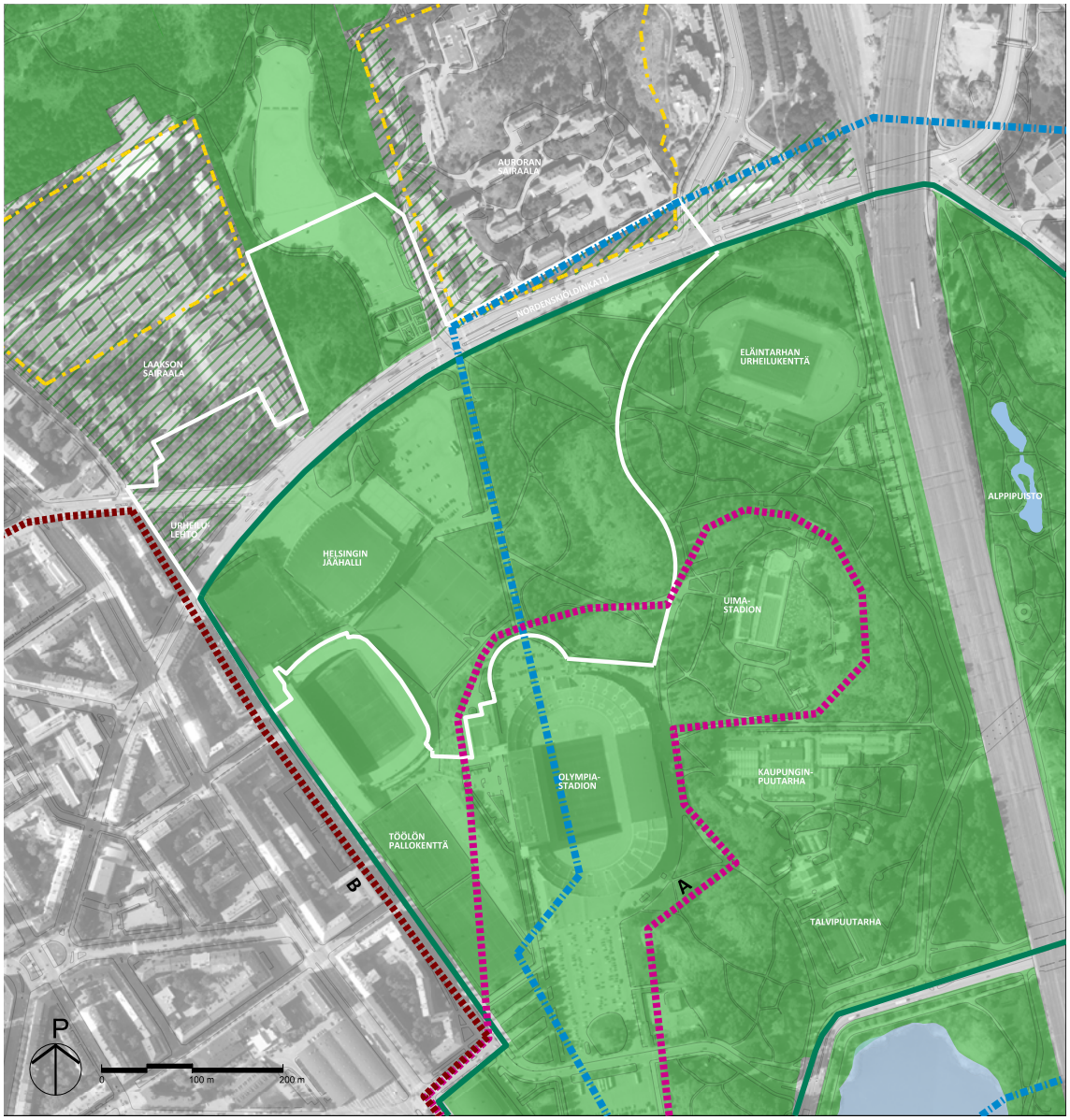

A **Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö**
”Olympiakilpailupaikoista tärkein, Olympiastadion, kohoaa muiden urheilurakennusten keskipisteenä Eläintarhan liikuntapuistossa Töölössä. Olympiastadionin 72-metrinen solakka torni on olympialaisten ja suomalaisen urheilun symboli sekä yksi pääkaupungin tunnuskuvista. Rakennuksen ulkoasua leimaa valkean tornin lisäksi säännöllisin jänneväleinen sijoitettujen jalallisten kehäpalkkien kannattelema ulospäin levenevä katsomo.”

B **Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö**
Taka-Töölön kerrostaloalue

Keskuspuisto
”Keskuspuisto on merkittävä osa Helsingin kaupunkikuvaa ja historiaa. Vuonna 1911 arkkitehti Bertel Jung teki ehdotuksen Helsingin Keskuspuistoksi, joka sisälsi Kaisaniemen, Hakasalmen, Hesperian ja Eläintarhan alueet sekäReijolan metsämaiden eteläosan. Suunnitelmaa täydennettiin myöhemmin kaupungin halki kulkevaksi metsä- ja puistovyöhykkeeksi. Puistoon sijoittuivat myös Olympia- ja Uimastadion sekämuitakin olympialaisiin liittyviä arvorakennuksia.”

Alkuperäiseen vuoden 1914 Keskuspuiston rajaukseen kuuluneita alueita, jotka sittemin luovutettu muuhun käyttöön.

Eläintarha
Monimuotoinen ja kerroksellinen, 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun suunnitteluihanteita edustava ja kaupunkikuvallisesti merkittävä laaja Eläintarhan puistoalue, joka on säilyttänyt alkuperäisen luonteensa metsäisenä alueena, jossa rakennukset sijaitsevat väljästi irrallaan toisistaan puisto- ja metsäalueiden kehystämänä. Laajan puistomaisen ja väljästi rakennetun alueen rajautuminen tiiviisti rakennettuun kivikaupunkiin tuo kaupunkirakenteeseen kontrastia. Alueella on erityinen kerroksellinen urheiluun liittyvä rakennuskanta, jonka vanhinta kerrostumaa edustavat Eläintarhankenttä ja Pallokentät. Eläintarha on osa keskuspuistoa.

Töölön puisto
1850-luvulla perustetun Töölön puiston rajaus.

Sairaala-alueet
Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta paikallisesti merkittävä sairaalaympäristö (Yleiskaava 2002).

Selvitysalueen rajaus

Kuva 65. Kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot - laajat arvokokonaisuudet. Maisema-arkkitehtuuritoimisto Näkymä Oy

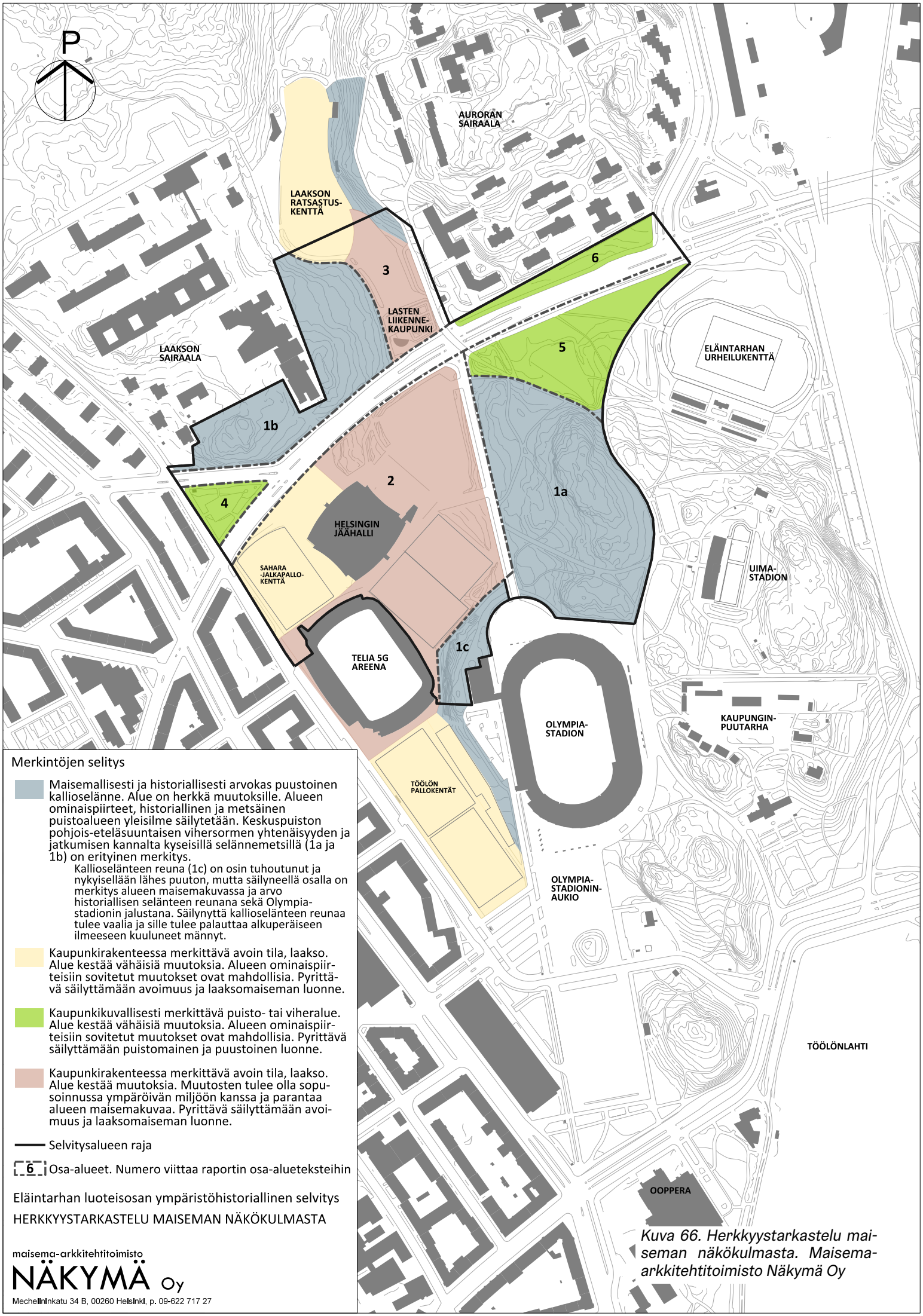

Merkintöjen selitys

Maisemallisesti ja historiallisesti arvokas puustoinen kallioselänne. Alue on herkkä muutoksille. Alueen ominaispiirteet, historiallinen ja metsäinen puistoalueen yleisilme säilytetään. Keskuspuiston pohjois-eteläsuuntaisen vihersormen yhtenäisyyden ja jatkumisen kannalta kyseisillä selännemetsillä (1a ja 1b) on erityinen merkitys.

Kallioselänteen reuna (1c) on osin tuhoutunut ja nykyisellään lähes puuton, mutta säilyneellä osalla on merkitys alueen maisemakuvassa ja arvo historiallisen selänteen reunana sekä Olympia-stadionin jalustana. Säilynyttä kallioselänteen reunaa tulee vaalia ja sille tulee palauttaa alkuperäiseen ilmeeseen kuuluneet männyt.

Kaupunkirakenteessa merkittävä avoin tila, laakso. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Pyrittävä säilyttämään avoimuus ja laaksomaiseman luonne.

Kaupunkikuvallisesti merkittävä puisto- tai viheralue. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Pyrittävä säilyttämään puistomainen ja puustoinen luonne.

Kaupunkirakenteessa merkittävä avoin tila, laakso. Alue kestää muutoksia. Muutosten tulee olla sopusoinnussa ympäröivän miljöön kanssa ja parantaa alueen maisemakuvaa. Pyrittävä säilyttämään avoimuus ja laaksomaiseman luonne.

Selvitysalueen raja

6 Osa-alueet. Numero viittaa raportin osa-alueteksteihin

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

HERKKYYSTARKASTELU MAISEMAN NÄKÖKULMASTA

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

Kuva 66. Herkkyystarkastelu maiseman näkökulmasta. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

Kuva 67. Laaksossa olevat Töölön pallokentät ovat säilyttäneet alkuperäisen korkonsa ja muodostavat kaupunkirakenteeseen merkittävää avointa tilaa.

Kuva 68. Jalankulun ja pyöräilyn reitti puistomaisessa ympäristössä selvitysalueen koillisosassa.

Kuva 69. Näkymä kohti Nordenskiöldinkatua ja Pohjoista Stadiontietä saavuttaessa metsäselänteeltä 1a.

1. METSÄISET KALLIOSELÄNTEET

Pohjoisen Stadionintien itäpuolella kohoaa Eläintarhan alueen laaja puustoinen kallioselänne (a), josta osa sijoittuu nyt selvityksen alla olevalle alueelle. Rajana osa-alueelle toimii Hammarskjöldintie. Alueella sijaitsee koirapuisto ja kuntoilupaikka sekä vuoden 1918 kansalaissodan uhrien muistomerkki. Nordenskiöldinkadun pohjoispuoleinen selänne (b) rajoittuu Laakson sairaala-alueen rakennuksiin, Laakson pysäköinti- ja tapahtumakenttään ja liikennepuistoon. Nordenskiöldinkadun varressa on kallioleikkauksia.

Selänteiden luonnonpuusto on kallioisuudesta huolimatta lehtipuuvaltaista ja lakialueet pensoittuneita. Selänteillä kasvaa myös pienialaisia männiköitä, jotka usein sijoittuvat lakialueille. Itsestään kylväytyneistä lajeista etenkin vaahtera ja koivu ovat paikoin hallitsevia. Stadionintien itäpuoleisella selänteellä (a) on runsaasti nuoria tammia ja sen itäreunalle on istutettu lehtikuusia.

Eteläisempi selänne (a) on säilyttänyt alkuperäisen puustoisen ja luonnontilaisen yleisilmeensä. Se on säilynyt laajana ja yhtenäisenä alueena mikä osaltaan edistänyt metsäisyyden säilymistä. Alueen eteläosassa, Olympiastadionin luoteispuolella sijaitseva kallioselänteen reuna (c) on jäänyt kenttien ja stadionien puristuksiin. Pohjoisosan selänteestä (b) on säilynyt vain osia sinne 2000-luvun alussa valmistuneiden kookkaiden rakennusten vuoksi. Pienialaisuudesta huolimatta Nordenskiöldinkadun varteen ulottuvat metsä- ja kallioalueet ovat merkittävä osa alueen kaupunkikuvaa. Selänteiden puusto on olennaisessa osassa Keskuspuiston jatkuvuutta tarkastellessa sekä Nordenskiöldinkadulle tyypillisessä vihreässä katujulkisivussa. Lisäksi pohjoisosan selänne sijoittuu vuonna 1914 pe-

Kuva 70. Nordenskiöldinkadun takana kallioselänne 1b ja oikealla Auroran sairaala-alue.

rustetun Keskuspuiston kapeimpaan kohtaan, mikä lisää sen merkittävyyttä.

Alueen vanhinta kulttuurihistoriallista kerrostumaa edustaa Hammarskiöldintie, joka noudattaa edelleen 1850-luvulla suunnitellun Töölönpuiston puistotien linjausta. Selvitysalueen maisemakuvaan olennaisesti kuuluvat puustoiset selänteet ovat olleet merkittävä tekijä alueen kaupunkirakenteen kehittymisessä sekä Eläintarhan ja Keskuspuiston puistoalueiden syntymisessä. Eteläinen metsäinen kallioselänne (a) on osa alkuperäistä Töölönpuistoa ja on tärkeä osa Olympiastadionin maisematilaa ja näkymiä. Rikkonaisuudestaan huolimatta Olympiastadionin luoteispuolella sijaitseva kallioselänteen reuna (c) on edelleen merkittävä osa laakson säilynyttä historiallista urheilualueen maisemaa.

Kuva 71. Kallioselänne 1a selvitysalueen itäosassa.

VAALITTAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Historiallisen puistometsän yleisilme ja luonnonpuusto. Puustosta vaalittavia erityisesti männyt, tammet sekä lehtikuusi-istutukset.
- Avokalliot ja kalliopaljastumat
- Hammarskjöldintien vanha linjaus
- Selänteen kasvillisuuden muodostaman siluetin yhtenäisyys
- Selänteen kasvillisuuden muodostaman reunavyöhykkeen yhtenäisyys

ARVOT:

- Puustoiset kallioselänteet kuuluvat olennaisesti alueen maisemakuvaan ja muodostavat metsäisen siluetin kaupunkinäkymien taustalle.
- Osa Keskuspuiston virkistysmetsien ketjua, joka liittää pohjoisosan laajat metsäalueet Töölönlahdelle asti.
- Selänteille ominaiset pienialaiset männiköt ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä.
- Helsingin kaupunki- ja puistonäkymille tyypilliset selänteiden reuna-alueille sijoittuvat avokalliot ja kallioleikkaukset ovat muistumia alueen maiseman historiasta.
- Selänteet ovat osa Nordenskiöldinkadun ja Pohjoisen Stadionintien kaupunkikuvallisesti merkittävä vihreä katu- ja puistojulkisivua.
- Stadionintien varren puusto on merkittävä etenkin pohjoisesta aukeavissa näkymissä.

HERKKYYS MAISEMAN NÄKÖKULMASTA:

- Maisemallisesti ja historiallisesti arvokas puustoinen kallioselänne. Alue on herkkä muutoksille. Alueen ominaispiirteet, historiallinen ja metsäinen puistoalueen yleisilme säilytetään. Keskuspuiston pohjois-etelä-suuntaisen vihersormen yhtenäisyyden ja jatkumisen kannalta kyseisillä selännemetsillä (1a ja 1b) on erityinen merkitys.
  - Kallioselänteen reuna (1c) on osin tuhoutunut ja nykyisellään lähes puuton, mutta säilyneellä osalla on merkitys alueen maisemakuvassa ja arvo historiallisen selänteen reunana sekä Olympiastadionin jalustana. Säilynyttä kallioselänteen reunaa tulee vaalia ja sille tulee palauttaa alkuperäiseen ilmeeseen kuuluneet männyt.

2. PALLOKENTÄT JA JÄÄHALLI

Osa-alueelle sijoittuvat Töölön pallokenttien tekonurmipintaiset Saharan kenttä ja pallokentät 6 ja 7 sekä jäähalli ja sen viereinen pysäköinti-/tapahtumakenttä. Kentät ovat sijoittuneet pääosin laakson pohjalle. Jäähalli on sijoitettu kallioselänteen reunalle siten, että osa kallioselänteestä jätettiin rakentamatta. 1980-luvun lopulla harjoitushallin rakentaminen kuitenkin tuhosi maisemallisesti merkittävää kumparetta ja siitä on jäljellä enää pieni osa. Jäähalli sijaitsee kenttiä korkeammalla ja sen tausta on tuettu erinäisillä muureilla. Jäähallin edustalla on asvalttipintainen aukio.

Nordenskiöldinkadun ja Urheilukadun kulmassa sijaitseva ”Saharan” kenttä sai ilmeisesti nimensä hiekkapinnoitteesta, jollaisena se säilyi 2000-luvulle asti. Kenttä on rajattu kolmelta sivuilta vaahteraistutuksilla. Saharan kohdalla on Urheilukadun varressa katupuurivi. Sen katsomorakenteet sijoittuvat kentän pitkille sivuille. Pallokentän 7 eteläpäätyä rajaa jyrkät rinteet ja kallioleikkaukset. Kyseisellä kentällä on talvisin kuplahalli. Sen ja Pohjoisen Stadiontien väliin jää pieni kolmiomainen viheralue, jossa kasvaa pääosin kylväytynyttä kasvillisuutta. Kentän ja pysäköintialueen väliin jäävä jyrkkä luiska on kasvitettu. Pohjoisen Stadiontien ja Nordenskiöldinkadun kulmassa on laaja pysäköintialue/tapahtumakenttä, jota rajaavat kapeat puustoiset kaistat katujen suunnasta. Niillä kasvaa vaahteroita, mäntyjä sekä pensasistutuksia.

Alueen kentät, kulkuväylät ja rakenteet on suunniteltu pääosin toiminnan ehdoilla. Ne sijaitsevat toisiinsa nähden eri tasoilla, joten niiden väliin muodostuu voimakkaitakin tasoeroja, jotka on hoidettu erinäisillä muureilla ja luiskilla. Kenttien ja jäähallin välisten kapeiden alueiden yleisilme on epämääräinen.

Kerroksellinen urheilualue on syntynyt vaiheittain ja sen vanhinta kerrostumaa edustaa osa-aluetta idästä rajaava Pohjoisen Stadiontien linjaus, joka noudattaa kadun paikalla jo 1800-luvulla kulkeneen Fredriksbergintien linjaa. Sen

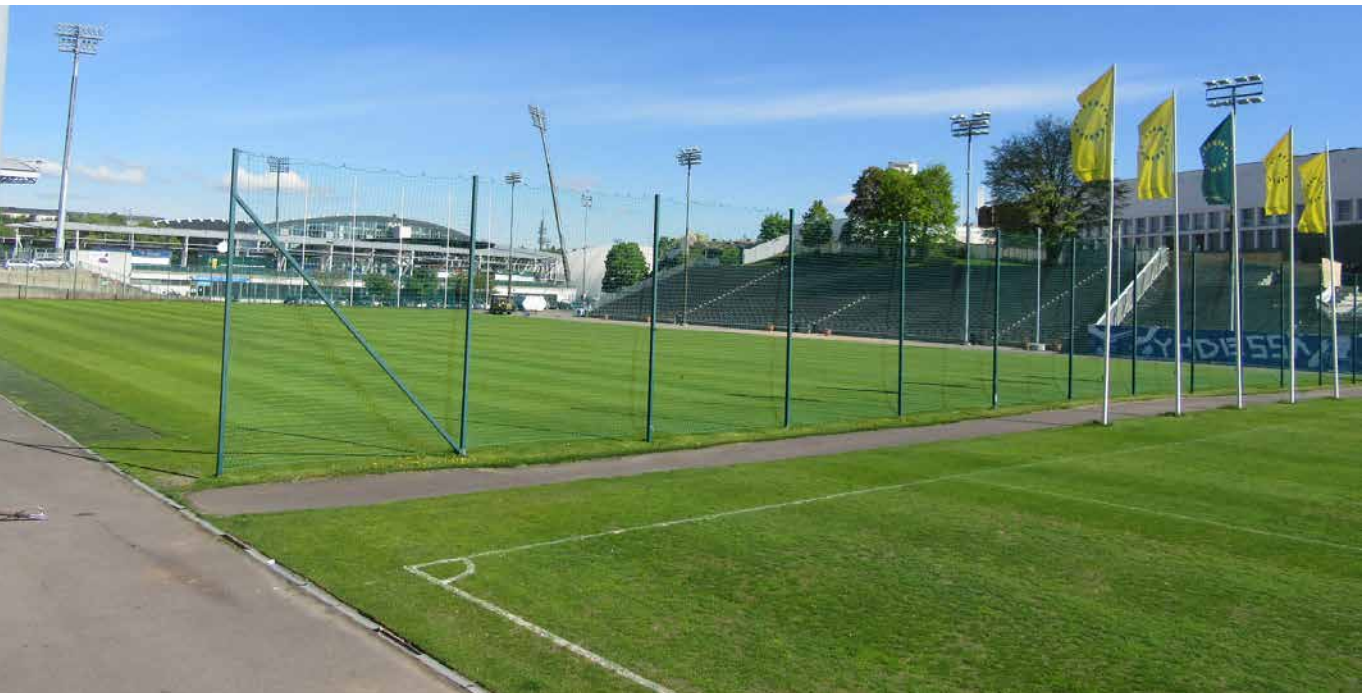

Kuva 72. Töölön pallokentät.

varrella on mahdollisesti jäljellä alkuperäistä luonnonpuustoa, ts. vanhoja mäntyjä. Laaksossa on sijainnut 1910-luvulta lähtien erikokoisia hiekka- ja nurmipintaisia pallokenttiä. Kentän 6 korko lienee säilynyt lähellä laakson alkuperäistä korkoa. Alueen kaikki kentät sijoittuvat ympäröiviä katuja alemmalle tasolle ja ovat nykyään tekonurmipintaisia. Nordenskiöldinkadun ja harjoitusjäähallin välissä on säilynyt pieni rakentamaton alue, jossa on säilynyt luonnonpuustoa sekä avokallioita. Alueen koillisosassa olevan laajan pysäköinti- ja tapahtuma-alueen paikalla oli 1910-luvulta ainakin 1950-luvulle asti koulupuutarha. Suurin viimeaikaisin muutos alueella on kookas jalkapallostadion, joka rakennettiin vuonna 2000 jäähallin ja Olympiastadionin väliin, pallokentän 3 paikalle. Stadionin massiiviset katsomorakenteet tukkivat historiallisen 1990-luvun loppuun asti avoimena säilyneen laaksoalueen. Stadionin rakentaminen on osaltaan vaikuttanut epämääräisten ja hoidon ulkopuolelle jäävien välialueiden syntyyn.

VAALITTAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Laaksoalueen avoin maisematila ja pitkät näkymät
- Pohjoisen Stadionintien historiallinen linjaus ja sen varrella oleva luonnon puusto
- Kallioselänteen jäänteet Jäähallin vierellä sekä Olympiastadionin luoteispuolella
- Pallokentät ja jalkapallotoiminta
- Nordenskiöldinkadun varren puustoiset alueet sekä kenttäalueita rajaavat kapeat puustovyöhykkeet.

ARVOT:

- Kentät ovat osa Töölön pallokenttien urheilualuetta, jolla on pitkä kulttuurihistoria vapaa-ajan vieton, urheilun ja erilaisten tapahtumien pitopaikkana.
- Kenttiä käytetään paljon (käyttöarvo)
- Avoimet vihreät pelikentät luovat tarvittavaa väljyyttä toiminnoiltaan tiiviisti rakennetulle urheilualueelle.
- Avoin maisematila mahdollistaa pitkät näkymät (kaupunkikuvallinen arvo). Arvoa heikentää näkymän katkaiseva jalkapallostadion sekä kuplahalli.
- Kenttiä ja pysäköintialuetta reunustava puusto on osa kaupunkikuvallisesti merkittävää Nordenskiöldinkadun vihreää katu- ja puistojulkisivua.
- Pohjoisen Stadionintien varren puusto on merkittävä etenkin pohjoisesta aukeavissa näkymissä ja muodostaa kaupunkikuvallisesti merkittävän vihreän katu- ja puistojulkisivun.
- Jäähallin pysäköinti-/tapahtumakenttä ja pallokentät palvelevat myös muita Eläintarhan alueen tapahtumia ja toimijoita.

HERKKYYS MAISEMAN NÄKÖKULMASTA:

- Kaupunkirakenteessa merkittävä avoin tila, laakso. Pohjoisen Stadionintien ja jäähallin välinen pysäköinti-, tapahtuma- ja pelikenttäalue kestää muutoksia. Muutosten tulee olla sopusoinnussa ympäröivän miljöön kanssa ja parantaa alueen maisemakuvaa. Saharan kenttä kestää vähäisiä muutoksia, jotka tulee sovittaa alueen ominaispiirteisiin. Koko alueella on pyrittävä säilyttämään avoimuus ja laaksomaiseman luonne.

3. LAAKSON PYSÄKÖINTIALUEET JA LIIKENNEPUISTO

Keskuspuiston kapeimpaan kohtaan sijoittuva osa-alue, jossa sijaitsee Lasten liikennekaupunki ja Laakson pysäköinti-/tapahtumakenttä. Alue sijoittuu laaksoon ja rajautuu pohjoisesta Laakson ratsastuskenttään, idästä Auroran sairaala-alueeseen, etelässä Nordenskiöldinkatuun ja lännessä metsäiseen selänteeseen. Liikennepuisto on aidattu ja sen sisällä kasvaa puutarhamaista kasvillisuutta sekä muutamia kookkaita puita. Puistossa on kaksi pientä toimintaan liittyvää rakennusta. Pysäköinti- ja tapahtumaalue on laaja kivituhkapintainen kenttä. Sen ohitse kulkee Auroransillalle johtavan kevyen liikenteen väylä, Nordenskiöldinpolku. Alueen kasvillisuus on osin luonnonpuustoa, osin Auroransillan luiskiin liittyviä uusia istutuksia.

Alue on muodostunut Dalin vanhan vuokrapalstan alueelle vaiheittain. Alue säilyi rakentamattomana ja osin viljelyssä 1950-luvulle asti. Auroran sairaalan laajentuminen laaksoon päin 1950-luvulla kavensi Keskuspuiston kapeinta kohtaa entisestään. Sairaala-alueen puistomaisilla reunoilla oli ollut suuri visuaalinen merkitys, vaikka alue ei koskaan ollut kuulunutkaan Keskuspuistoon.

Kuva 73. Laakson kenttä kuvattuna liikennepuistosta.

Liikennepuiston rakentamisen jälkeen puiston ja ratsastuskentän välinen alue säilyi avoimena ja kasvillisuuspintaisena vielä 1960-luvun loppupuolelle saakka, kunnes autojen määrän lisääntyessä aluetta ryhdyttiin käyttämään pysäköintialueena. Se laajeni vuosi vuodelta muutaman auton pysäköintialueesta satojen autojen paikoitusalueeksi 2010-luvulle tultaessa. Nykyään se palvelee myös erilaisia alueella järjestettäviä tapahtumia. Alueen yleisilme on osin epämääräinen.

Alue on säilyttänyt avoimen laakson luonteensa, vaikka Liikennepuiston rakennukset sekä kookkaat puut osin sulkevat avointa laaksoa. Auroran sairaalan laajentuminen 1940-50-luvuilla ennen puistomaisena olleelle alueelle kavensi edelleen Keskuspuiston kapeinta kohtaa.

VAALITTAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Avoin laaksoalue, joka mahdollistaa pitkät näkymät kohti Olympiastadionia
- Sairaala-alueen puistomainen reuna

ARVOT:

- Avoimena säilynyt maisema- ja kaupunkirakenteessa edelleen hahmottuva laaksoalue, joka on ollut merkittävä tekijä alueen kaupunkirakenteen kehittymisessä.
- Olympiastadionia ympäröivä avoin/puoliavoin/puistomainen maisematila, joka mahdollistaa stadionin näkymisen pohjoisesta sekä vahvistaa sen vaikuttavuutta / merkittävyyttä. Avoin maisematila tuo tarvittavaa väljyyttä Stadionintornin ympärille.
- Sairaala-alueen puistomaiset reuna-alueet leventävät visuaalisesti Keskuspuiston kapeinta kohtaa.

HERKKYYS MAISEMAN NÄKÖKULMASTA:

- Kaupunkirakenteessa merkittävä avoin tila, laakso. Alue kestää muutoksia. Muutosten tulee olla sopusoinnussa ympäröivän miljöön kanssa ja parantaa alueen maisemakuvaa. Pyritään säilyttämään avoimuus ja laaksomaiseman luonne.

4. URHEILULEHTO

Urheilulehto on Urheilukadun, Nordenskiöldinkadun ja Reijolankadun rajaama kolmiopuistikko. Puistoa rajaa kaduista saarnirivit. Puiston keskellä on kivituhkakenttä, jota reunustaa vapaasti kasvavat lumimarjapensasaidat. Kenttää ympäröivillä nurmikoilla kasvaa pensaita, mm. syreeneitä. Puiston kasvillisuus on todettu vuonna 2001 tehdyssä inventoinnissa yllättävän runsaaksi. Silloin puistossa havaittiin olevan mm. vanhoja piha- ja puistosyreeneitä, euroopansorvaripensaita ja marjaomenapensaita, jotka lienevät olleet alkuperäistä lajistoa. Puistosta löytyi myös tunnistamatonta pimpinellaruusua, joka otettiin lisäykseen ja sittemmin nimetty Urheilulehto-lajikenimellä löytöpaikan mukaan. Puistossa on ollut myös perennaistutuksia. Puiston läntisessä kärjessä on kalliopaljastuma.

Ympäröivien katujen keväällä 2017 alkaneen peruskorjauksen aikana puisto toimii peruskorjauksen varikkoalueena. Kunnostus ulottuu myös puistoon, jossa on tarkoitus parantaa katuja reunustavien puiden kasvuoloja.

Puiston historia ulottuu vuoteen 1929, jolloin asemakaavan muutoksella Mannerheimintieltä Nordenskiöldinkadulle linjattiin uusi katu, Reijolankatu, joka näin irrotti Keskuspuiston alueesta kolmion muotoisen puistoalueen. Puiston ensimmäinen suunnitelma on päivätty vuodelle 1944, ja pian sen jälkeen puisto rakennettiin. Puiston perusjäsentely on säilynyt pitkälti alkuperäisessä 1940-luvun lopun asussa. Puiston kenttä perustettiin alun perin leikkikentäksi, jossa käytössä se säilyi 2000-luvulle asti. Sitä reunustanut pensasaita näyttää olleen aiemmin muotoonleikattu.

Urheilulehdon asema kaupunkirakenteessa tulee muuttumaan keskeisemmäksi jos rakennushankkeet sen ympäristössä toteutuvat. Tällöin puistikon kaupunkikuvallinen merkitys alueen vehreyttäjänä korostuu entisestään.

VAALITTAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Puiston alkuperäinen perussommitelma, katuja rajaavat saarnirivit, kivituhkakenttä ja runsaat pensasistutukset.
- 1940-luvun kasvilajisto.

ARVOT:

- Kaupunkikuvallisesti merkittävä kolmiopuisto, joka on osa Nordenskiöldinkadun vihreää katu- ja puistojulkisivua.
- Edustaa Helsingin kaupungille tyypillisiä kolmiopuistoja
- Aikakaudelle tyypillinen kasvilajisto ja käytäväsommitelma.

HERKKYYS MAISEMAN NÄKÖKULMASTA:

- Kaupunkikuvallisesti merkittävä puisto- tai viheralue. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Pyritään säilyttämään puistomainen ja puustoinen luonne.

Kuva 74. Urheilulehto.

5. SKEITTIPUISTO JA SEN YMPÄRISTÖ

Eläintarhan alueella sijaitseva skeittipuisto ja sen ympärille levittäytyvä puistoalue, jossa sijaitsee Eläintarhan urheilukentän moukarinheittopaikka. Alue on hoidettua puistomaista ympäristöä, jonne sijoitetut urheilupaikat muodostavat laajoja avoimia nurmi- ja kivituhkapintoja. Alue rajautuu kaakossa Hammarskiöldintiehen, jonka varrella kasvaa mm. vanhoja komeita lehtikuusia. Alueella kasvaa lisäksi runsaasti jaloja lehtipuita, jalavaa, lehmuksia ja vaahteroita sekä tervaleppiä, mäntyjä ja koivuja.

Alueen nykyinen hahmo on syntynyt vaiheittain. Se on muodostunut vanhan Myhrinniityn alueelle. Alueella sijaitsi Eläintarhan ensimmäinen urheilulaitos, pyörärata 1897-1903. Alue säilyi pitkään avoimena ja puoliavoimena puistoalueena. 1940-luvulla sieltäkin vuokrattiin maata viljelyksiä varten. 1950-luvulla sinne sijoitettiin moukarinheittopaikka. 1990-luvultä lähtien puistoalueet ovat muuttuneet avoimesta ja puoliavoimesta kohti suljettua maisematilaa. Puistomaisen alueen vanhinta kerrostumaa edustaa Eläintarhan alueen pääreitti, Töölönpuiston ajalta peräisin oleva Hammarskiöldintie ja sen varren istutukset. Vuonna 2006 valmistunut skeittipuisto on vilkkaassa käytössä.

VAALITTAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Puistomaisuus, kookkaat puistopuut ja laajat avoimet nurmialueet
- Eläintarhan urheilukentän historialliset urheilupaikat
- Lehtikuusistutukset

ARVOT:

- Alue on osa alkuperäistä Töölönpuistoa, josta on säilynyt sen pääreitin linjaus, nykyinen Hammarskjöldintie.
- Puistomainen alue on osa Nordenskiöldinkadun kaupunkikuvallisesti merkittävää vihreää katu- ja puistojulkisivua.
- Keskuspuiston Eläintarhan alueen pohjoinen puistojulkisivu.

HERKKYYS MAISEMAN NÄKÖKULMASTA:

- Kaupunkikuvallisesti merkittävä puisto- tai viheralue. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Puistomainen ja puustoinen luonne säilytetään.

Kuva 75. Skeittipuisto Micropolis.

6. NORDENSKIÖLDINKATU

Nordenskiöldinkatu on nelikaistainen Töölöstä itäiseen kantakaupunkiin johtava vilkasliikenteinen pääkatu, jonka keskellä kulkee raitiotiet. Kadun varrelle sijoittuvat puistikot, metsäisten selänteiden luonnonpuusto ja puustoiset istutuskaistat tekevät katunäkymistä vehreitä ja luovat kadulle puistokadun tunnun. ”Vihreä putki” katkeaa ainoastaan jäähallin edustalla ja katujen risteyksissä. Katu on osin linjattu kallioselänteen läpi, joten sen reunoilla on nähtävissä kallioleikkauksia. Kadun korkein kohta onkin selänteen kohdalla. Auroran sairaala-alueen aidan ja kadun välissä on kapeahko nurmialue, jossa on laaja varttunut koristeomenapuuistutus. Samalla kohtaa, toisella puolella tietä kasvaa japaninjalopähkinöitä, jotka muodostavat polveilevan puurivin kadun varteen. Kadun yli kulkee 2010-luvulla valmistunut Auroransilta.

Katu on säilyttänyt alkuperäisen 1900-luvun alun linjauksen. Katua levennettiin useaan otteeseen, ja nykyisen leveytensä se saavutti pääosin 1960-luvulla. Alun perin suunniteltuja puurivejä ei koskaan istutettu. Katua reunustavat viheralueet, puusto ja istutukset luovat kadulle kuitenkin alun perinkin tavoitellun puistokatumaisen luonteen.

VAALITTAVIA OMINAISPIIRTEITÄ:

- Alkuperäinen kaareva linjaus
- Reuna-alueiden kasvillisuus
- Auroran sairaala-alueen koristeomenaistutus

ARVOT:

- Vuoden 1906 Töölön asemakaavan mukainen katulinjaus on säilynyt.
- Katua reunustava puusto on osa kaupunkikuvallisesti merkittävää Nordenskiöldinkadun vihreää katu- ja puistojulkisivua. Katua pitkin kulkiessa voi havaita, että saavutaan Keskuspuistoon ja kuljetaan Keskuspuiston läpi.

HERKKYYS MAISEMAN NÄKÖKULMASTA:

- Kadun varren viheralue koristeomenapuineen on kaupunkikuvallisesti merkittävä puisto- tai viheralue. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Pyritään säilyttämään puistomainen ja puustoinen luonne.

Kuvat 76 ja 77. Kuvapari katunäkymästä Nordenskiöldinkadulle. Vasemmalla valokuva vuodelta 1913 (E. Sundström, HKMKA) ja oikealla vuodelta 2017.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

ARKISTOLÄHTEET

HKA = Helsingin kaupunginarkisto

Kokoelmatietokanta Sinetti, digitoidut aineistot

KHKK = Kertomus Helsingin kunnallishallinnosta, vuodet 1875–1930

KPM= Kaupunginvaltuuston painetut mietinnöt

KPOA = Katu- ja puisto-osaston arkisto

PUO = puistopiirustukset

HKMKA = Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto
Kuvat on julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0) -lisenssillä (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.fi).
Kuvat on ladattu osoitteesta https://finna.fi/

Helsingin kaupungin karttapalvelu, Nykytilanteen ilmakuvat, Internet-lähde

KA = Kansallisarkisto

KSV = Kaupunkisuunnitteluvirasto

KMO = Kaupunkimittausosasto

MVHKA = Museovirasto historian kuva-arkisto
Kuvat on julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0) -lisenssillä (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.fi).
Kuvat on ladattu osoitteesta https://finna.fi/

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Byman, Eeva ja Niina Strengell. Auroran sairaala – puistoalueen historiallinen selvitys. Helsingin kaupungin tilakeskus 2009.

Byman, Eeva ja Ria Ruokonen. Eläintarha. Yleissuunnitelman tarkistus. Helsingin kaupunkisuunnitteluvi-rasto. Helsinki 2002.

Haapa, Hannu, Sari Rautakoski, Katarina Surakka ja Minna Hakola. Laakson sairaala – piha-alueen ympäristöhistoriallinen selvitys. Helsingin kaupungin tilakeskus 2010.

Laakson ja Auroran sairaalat. Rakennushistoria-selvitys. 31.8.2017. Arkkitehtitoimisto Freese Oy, Taegen arkkitehdit Oy.

Makkonen, Leena. Modernismia Helsingissä. Helsinki 2012.

Salonen, Kati ja Mona Schalin. Olympiastadion U-2010 – Rakennushistorian selvityksen päivitys 2010. Ulkoalueet 1993-2009. Päivitetty osaraportti. 2014.

www.hel.fi/bollis100vuotta-fi

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Häyrynen, Maunu. Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. Entisaikain Helsinki XIV, 1994.

Ilmanen, Kalervo. Ensimmäisenä liikkeellä. Helsingin kaupungin liikuntatoimi 1919–1994. Helsinki 1994.

Liski, Matti, Eeva Ruoff, Niina Alapeteri ja Pauliina Korhonen. Eläintarhan alueen ympäristöhistoriallinen selvitys. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2013:2.

Lundén, Ossian. Suomen ensimmäinen järjestetty koulupuutarha, Tampereen Sanomat 13.5.1910, nro 108, s. 3.

Olsson, Svante. Förslag till idrottspark i Djurgården i Helsingfors, Finska Trädgårdsodlaren 8, 1914.

Simonen, Seppo. Suomen puutarhatalouden historia. Helsinki 1961.

VIITTEET

[1] Tarkemmin Töölön puiston perustamisen vaiheista ja rakentumisesta on kerrottu Eläintarhan alueen ympäristöhistoriallisessa selvityksessä, Liski et. al, s. 15-19

[2] Forsberg laati radan aiheuttamien muutosten takia uuden suunnitelman vuonna 1865 (ks. kuva).

[3] Liski et. al, s. 20.

[4] Hammarskiöldinkatu noudattaa vanhan puistokäytävän linjausta.

[5] Reuterin asemakaava 1877. Tielinjaus on edelleen olemassa, nykyään siinä kulkee Pohjoinen Stadionintie.

[6] Liski et. al, s. 25.

[7] KHKK 1893, s. 9. KHKK 1896, s. 25. Radalle vuokrattiin paikka nykyisen Nordenskiöldinkadun ratikkapysäkin kohdalta vuoden 1894 alusta lähtien. Vuokrasopimus tehtiin ensin voimassa olevaksi vuoteen 1902 asti, mutta sitä jatkettiin vuonna 1896 vuoteen 1907, ehtona oli kuitenkin, että rata on rakennettava. Vuoden 1892 mittauskartalle on piirretty jälkikäteen pyöräilyrata ja urheilukenttä. Pyöräilyrata purettiin huonokuntoisena vuonna 1903 (Ilmanen s. 26.). Pyöräilyradan paikka näkyy vielä vuoden 1905 kartassa.

[8] KHKK 1896, s. 25.

[9] Häyrynen, s. 174

[10] KHKK 1901, s.11. Suunnitelma ei ole säilynyt.

[11] KHKK 1900, s. 207

[12] Kaupunginvaltuuston mietinnöt 1901, nro 16, s. 4

[13] KHKK 1901, s. 12. Kirjoittajan vapaa käännös kunnalliskertomuksen ruotsinkielisestä tekstistä.

[14] Simonen 119 f.

[15] Kaupunginvaltuuston mietinnöt 1901, nro 16, s. 3. Kirjoittajan vapaa käännös kunnalliskertomuksen ruotsinkielisestä tekstistä.

[16] Kaupunginhallituksen mietinnöt 1901, nro 16, s. 3

[17] KHKK 1901, s.13.

[18] KHKK 1902, s. 18.

[19] KHKK 1904, I s. 2, XVI s.1. Kaupunginhallituksen mietinnöt 1904, nro 18, s. 1.

[20] KHKK 1904, XVI s. 6

[21] KHKK 1903, I, 25

[22] KHKK 1907, XII s. 7

[23] Vuonna 1908 urheilukentän läheisyydessä sijainneeseen lähteeseen (Myhrin niityn lähde) tehtiin juomavesikaivo. KHKK 1908, s. 279.

[24] KHKK 1903, s. 2.

[25] Kaava on päivätty elokuulle 1903, ja lain voiman se sai hyväksymisvuonna 1906. Suunnitelma oli edelleen Rahatoimikamarin käsiteltävänä.

[26] KHKK 1906, s. 24. Frenckellin esitys puistojen perustamisesta.

[27] KHKK 1907, XII, s. 5. Yhdistys joutui lopettamaan toimintansa vuonna 1907. Simonen s. 119.

[28] KHKK 1909, s.23-24. Tennishallille alue vuokrattiin 15 vuodeksi. Lawntennisklubi oli perustettu edellisenä vuonna. www.hlk.fi. Ratsastuskoululle (Hippodromi) alue vuokrattiin ”viideksikolmatta vuodeksi”.

[29] KHKK 1903, I s, 35

[30] Auroran ja Laakson RHS, s. 21.

[31] KHKK 1907, XII, s. 4.

[32] KHKK 1909, s. 60-62.

[33] KHKK 1907, s. 90. KHKK 1908, s. 280. Vanhan puutaimisto-alueelle Kampissa oli ryhdytty tekemään katutöitä, joten puut täytyi siirtää, vaikka Savilan aluetta ei oltu saatu laitettua kuntoon siihen mennessä. Puut siirrettiin rikkaruohoa kasvavaan maahan. Muu alue kylvettiin kauralle ja koko alue aidattiin piikkilangalla. Myöhemmin puutaimiston aluetta laajennetiin mm. salaojittamalla ja kyntämällä, perustamistöitä jatkettiin vielä vuoteen 1912 asti.

[34] Kaupunginvaltuuston mietinnöt 1910, N:o 26, s.8.

[35] KHKK 1910, s. 73

[36] Muurarimestari Alexander Ärtin säätiön korkovarat päätettiin 1900-luvun alussa käyttää Helsingin kansakoulupuutarhan perustamiseen. KHKK 1910, s. 313. Koulupuutarhaa pidettiin asiantuntijapiireissä erittäin esimerkillisenä. Lunden.

[37] Kaupunginvaltuuston mietinnöt 1910, n:o 48, s. 33. Menoarvioehdotus vuodelle 1911.

[38] KHKK 1913 s. 364

[39] KHKK 1922, s. 225

[40] KHKK 1914, s. 59-61.

[41] Förslag till idrotspark i Djurgåren i Helsinginfors, Finska Trädgårdsodlaren 1914, nro6, s. 111

[42] Förslag till idrotspark i Djurgåren i Helsinginfors, Finska Trädgårdsodlaren 1914, nro6, s. 111, kirjoittajan vapaa käännös.

[43] KHKK 1922, s. 7-8.

[44] KHKK 1924, s. 15-17.

[45] KHKK 1924, s. 15-17. ”Jotta kuitenkin mahdollisuuden mukaan vältettäisiin sitä, että keuhkotautipaviljongit tulisivat häiritsevästi vaikuttamaan keskuspuiston kokonaiskuvaan, ehdottivat lääkintöviranomaisten edustajat, että eri sairaala-alueitten rajat vedettäisiin siten, että kulkutautisairaalan alueesta luovutettaisiin kapea kaistale keskuspuistolle ja keuhkotautipaviljonkeja varten pyydetty alue pienenisi noin 11.5 ha:sta 9.2 ha:iin.”

[46] www.hel.fi/liv/bollis100vuotta-fi, 10.6.2017 Otteita Erik Alajan teoksesta Bollis - Töölön pallokentän 100 vuotta.

[47] KHKK 1915, s. 198.

[48] www.hel.fi/liv/bollis100vuotta-fi, 10.6.2017

[49] KHKK 1916, s. 33

[50] www.hel.fi/liv/bollis100vuotta-fi, 10.6.2017

[51] KHKK 1921, s. 27 ”Kaupunki on velvollinen omalla kustannuksellaan poistamaan puheenalaisella alueella sijaitsevat taimistot, jalkapallokenttää II ympäröiväin juoksuratain alueella sijaitsevat niin pian kuin se kasveja vahingoittamatta voi käydä päinsä sekä muut taimistot viimeistään 5 vuoden kuluessa tammikuun 1 p:stä 1921.”

[52] www.hel.fi/liv/bollis100vuotta-fi, 10.6.2017

[53] www.hel.fi/liv/bollis100vuotta-fi, 10.6.2017

[54] KHKK 1928, s. 88-89.

[55] http://www.stadion.fi/stadion-info/stadion-saatio, 16.8.2017.

[56] Makkonen s. 86

[57] KHKK 1929, s. 20-22

[58] KHKK 1929, s. 20-22

[59] Olympiastadionin RHS ja inventointi 2013, s. 9

[60] KHKK 1934, s. 240. Kaupunki päätti vuokrata osan vuokrapalsta n:o 9:stä Suomen ratsastusliitolle viiden vuoden ajaksi vuoden 1934 huhtikuun alusta lähtien. Kiinteistölautakunta päätti että viljelyspalsta n:o 9 Laakso oli jaettava kahteen osaan, joista viljelysalue n:o 9a Laakso oli vuokrattava puutarhuri P. Ytterbergille huhtikuun 1 p:stä 1934 lukien kuuden kuukauden irtisanomisajoin 3,600 markan vuosivuokrasta ja alue n:o 9b Laakso Suomenratsastusliitolle viiden vuoden ajaksi huhtikuun 1 p:stä 1934 lukien 500 markan vuosivuokrasta. Ehtoihin kuului myös että alue talvisin pidettäisiin avoinna hiihtämistä varten. Vuokraehtoihin kirjattiin, että kaikki liittoon kuuluvat paikalliset yhdistykset ja poliisilaitoksen ratsastava osasto saisi oikein käyttää aluetta ratsastusharjoituksiin. KHKK 1934, s. 240

[61] Palsta ojitettiin kesän aikana ja talvella sinne ajettiin kuonaa KHKK 1934. s. 275 Kaupunginhallitus myönsi 26200 markkaa yleisten töiden pääluokkaan sisältyvistä käyttövaroistaan kulkutautisairaalan ja tuberkuloosisairaalan välisen laakson n. 2 ha:n suuruisen alueen osittaiseen kunnostamiseen ratsastuskentäksi. KHKK 1934, s.127. Syyskuun 14 p:nä voitiin siellä järjestää yleiset ratsastuskilpailut. KHKK 1935, s. 271.

[62] Tasoitus- ja vesihautatyöt saatiin loppuun suoritetuiksi vuoden loppuun mennessä. Pintakerroksen ja katsomon rakentaminen jätettiin seuraavaan vuoteen. KHKK 1936, s. 292. Vuokralla ollutta viljelyspalstaa pienennettiin laajennuksen takia, pieni osa palstaa jäi kuitenkin vielä vuokralle, kuten myös tontti, jossa tilan asuinrakennukset sijaitsivat. KHKK 1936, s. 252.

[63] KHKK 1937, s.294.

[64] Katsomon lisäksi 1937 rakennettiin myös palkintotuomarin koroke ja käymälä. Pohjoismaisten ratsastuskisain päätoimikunta oli anonut Laakson ratsastuskentän nimen muuttamista Helsingin ratsastusstadioniksi. Kaupungilla ollut mitään sitä vastaan, että ”tätä vielä puolivalmista kenttää pohjoismaisten ratsastuskisain mainosjulisteissa nimitettiin mainitulla tavalla”. Suomen ratsastajain liiton anottua Laakson kentän luovuttamista VIII pohjoismaisia ratsastuskilpailuja varten kesäkuun 16 p:n ja 20 p:n välisenä aikana kiinteistölautakunta vuokrasi sen sille mainituksi ajaksi 5,000 markan vuokrasta, minkä toimenpiteen kaupunginhallitus myöhemmin hyväksyi. KHKK 1937, s. 200.

[65] KHKK 1957, s. 268.

[66] Bollis 100 vuotta. www-sivut, 24.8.2017.

[67] Tampereelle oli juuri valmistunut Suomen ensimmäinen jäähalli. Bollis 100 vuotta. – www-sivut. 24.8.2017.

[68] Etenkin selvitysalueen lounaisosissa huonokuntoiset luiskaistutukset ja muurit sekä itsestään kylväytynyt kasvillisuus ja yleinen hoitamattomuus vaikuttavat alueen yleisilmeeseen negatiivisesti, mutta eivät vähennä alueen potentiaalia kehittää ja palauttaa se arvonsa mukaiseen ulkoasuun.

Kaupunkiympäristön
toimiala huolehtii Helsingin
kaupunkiympäristön suunnittelusta,
rakentamisesta ja ylläpidosta,
rakennusvalvonnasta sekä
ympäristöön liittyvistä palveluista.

www.hel.fi/kaupunkiymparisto

Helsinki

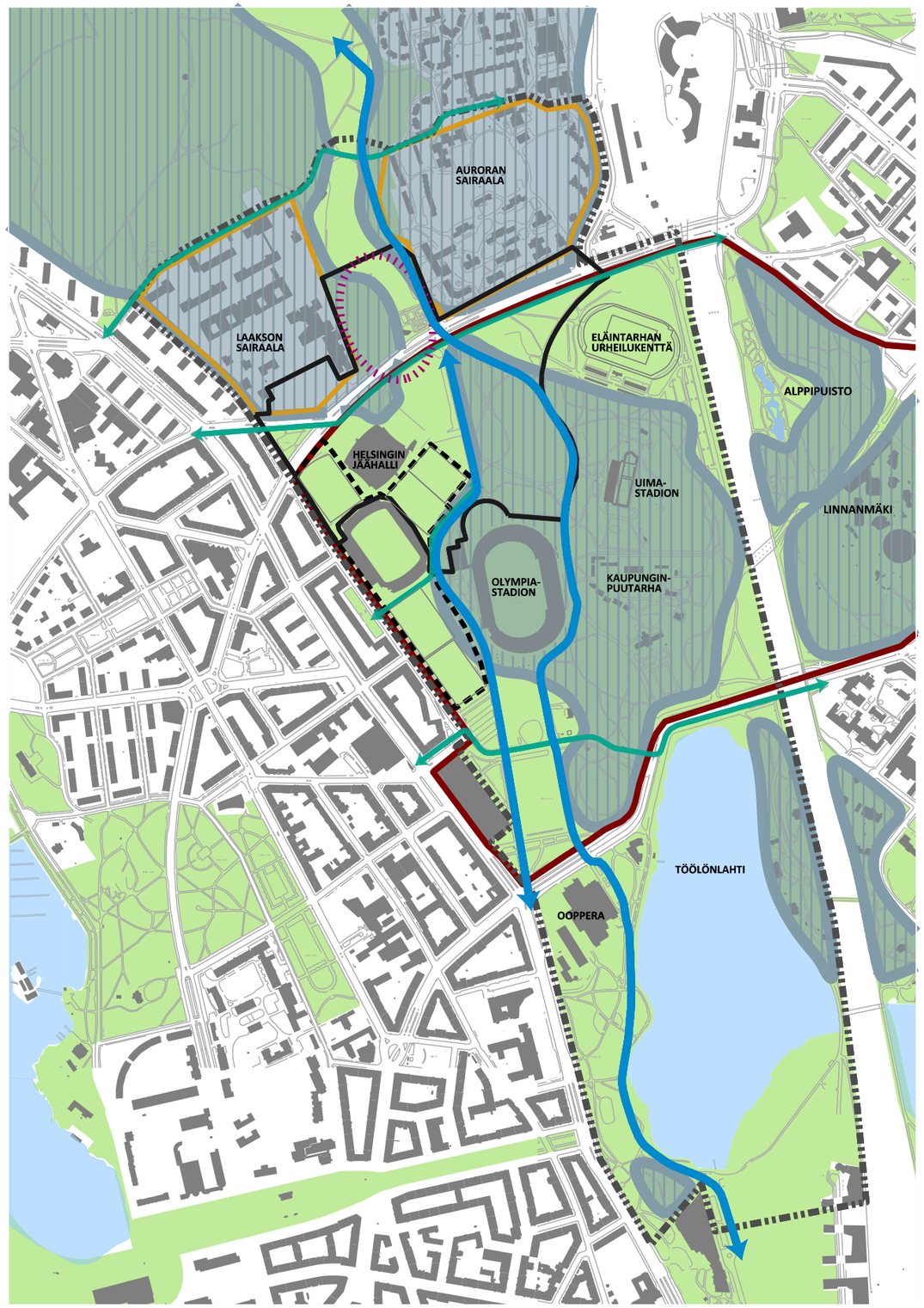

Merkintöjen selitys

- Viheralue
- Eläintarha
- Suunniteltu / tavoitteellinen pyöräilyn laatukäytävä
- Säilyvä poikittainen läpikulun kevyen liikenteen reitti
- Selänne
- Keskuspuiston kapein kohta
- Kaupunkirakenteen rakeisuus
- Aidattu sairaala-alue
- Pallokenttien alue
- Selvitysalueen raja
- Tarkastelualueen raja

P

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

SIJAINTI KAUPUNKI- JA MAISEMARAKENTEESSA JA LIITTYMINEN YMPÄRISTÖÖN
1:10 000

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

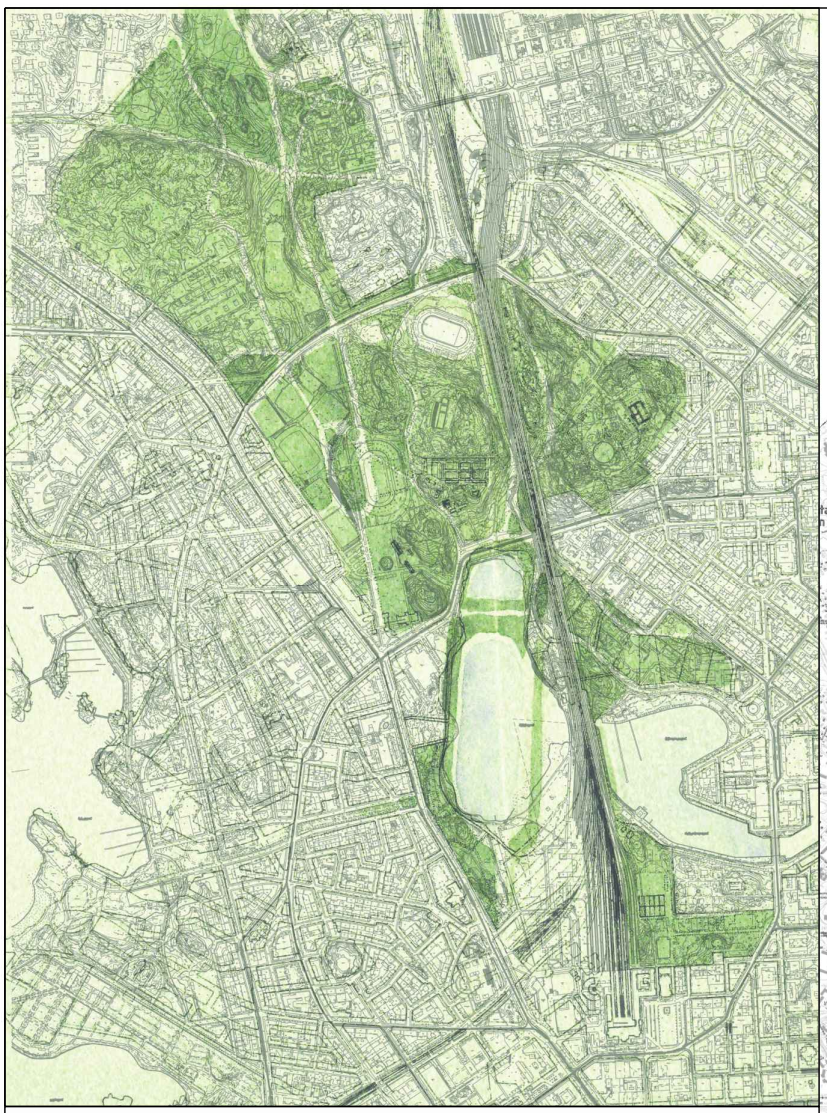

Keskuspuiston alue valtuuston 12.5.1914 tekemän päätöksen mukaisesti (Helsingin kaupunginarkisto) nykytilanteen kartan päälle projisoituna.

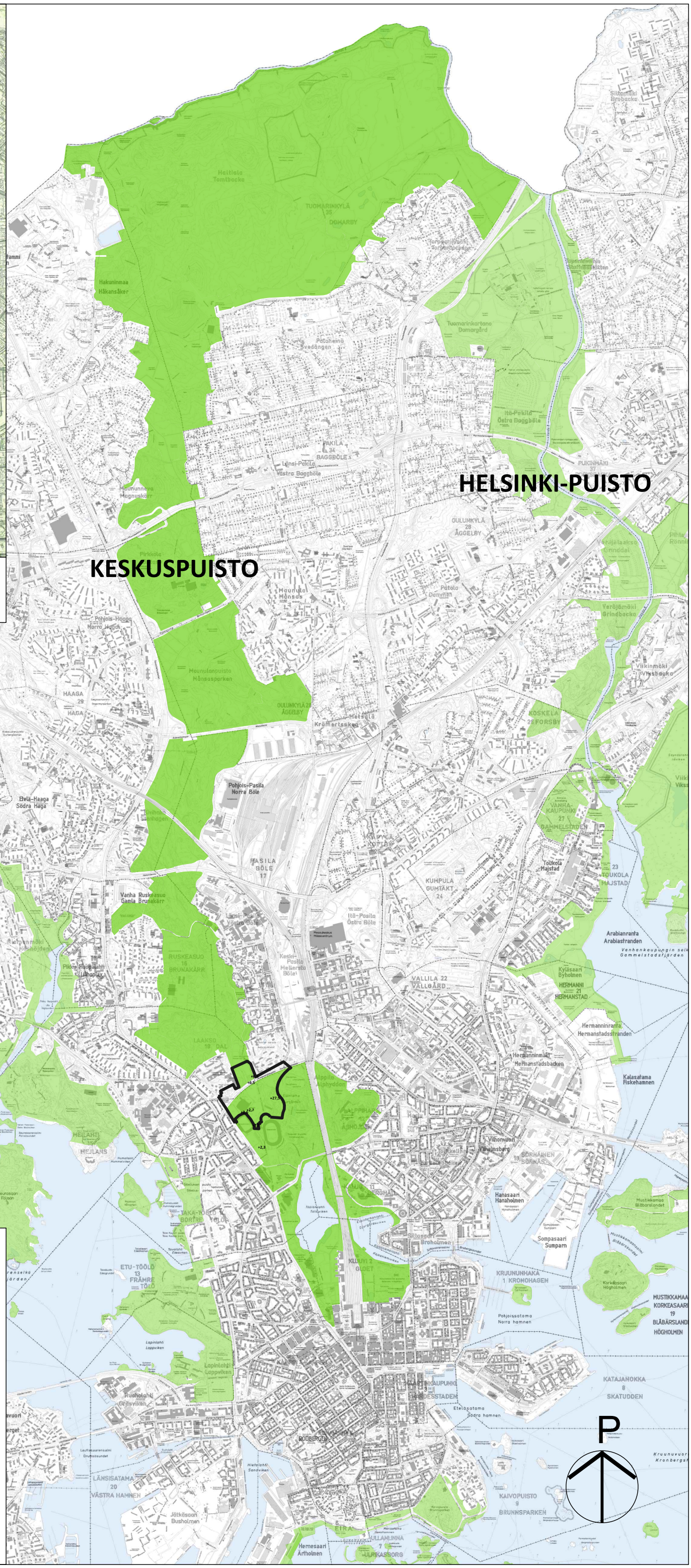

Merkintöjen selitys

- Keskuspuisto
- Muu Helsingin vihersormi
- Selvitysalueen rajaus

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

SIJAINTI OSANA KESKUSPUISTON KOKONAISUUTTA
1:35 000

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

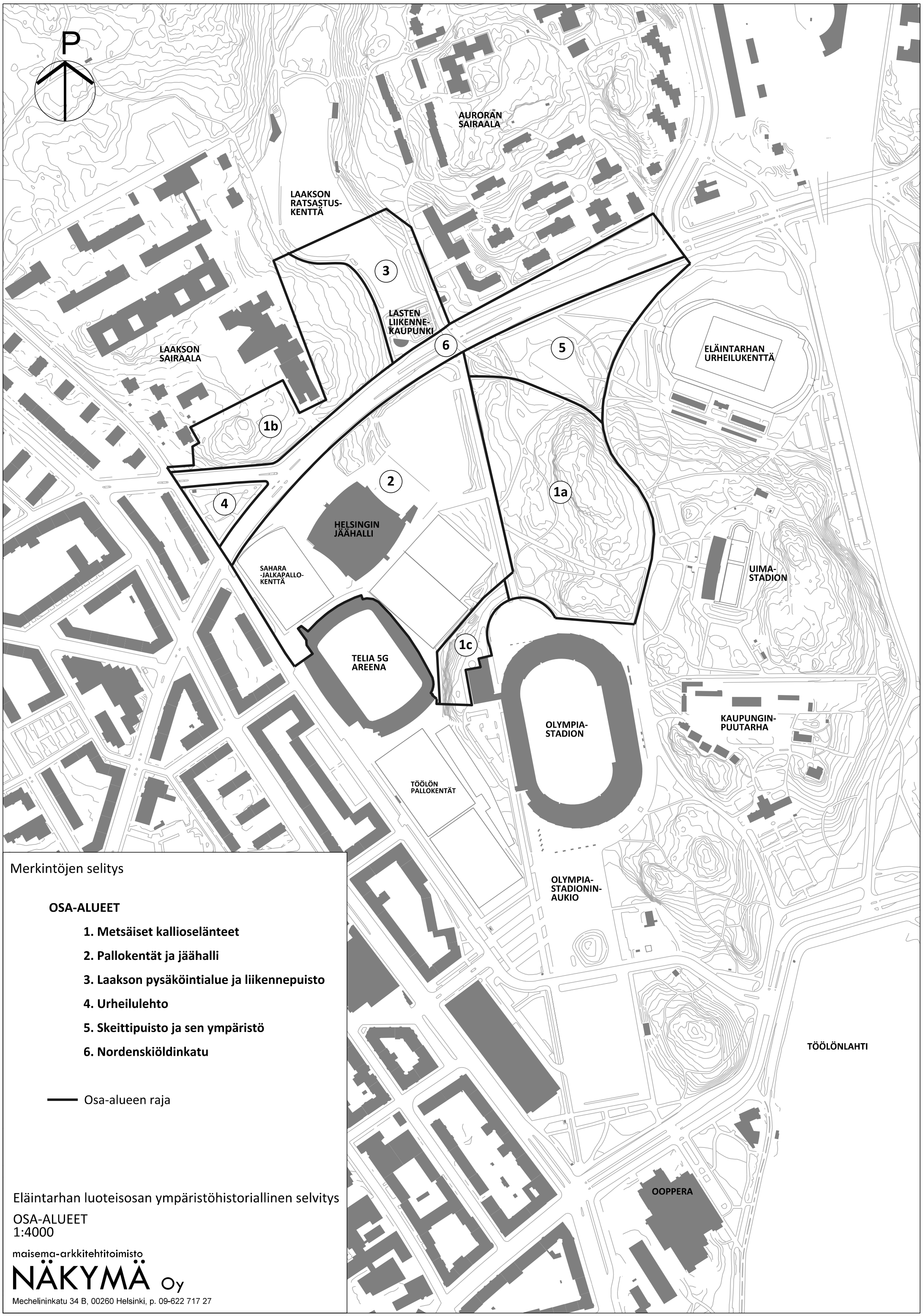

Merkintöjen selitys

OSA-ALUEET

1. **Metsäiset kallioselänteet**
2. **Pallokentät ja jäähalli**
3. **Laakson pysäköintialue ja liikennepuisto**
4. **Urheilulehto**
5. **Skeittipuisto ja sen ympäristö**
6. **Nordenskiöldinkatu**

Osa-alueen raja

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

OSA-ALUEET
1:4000

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

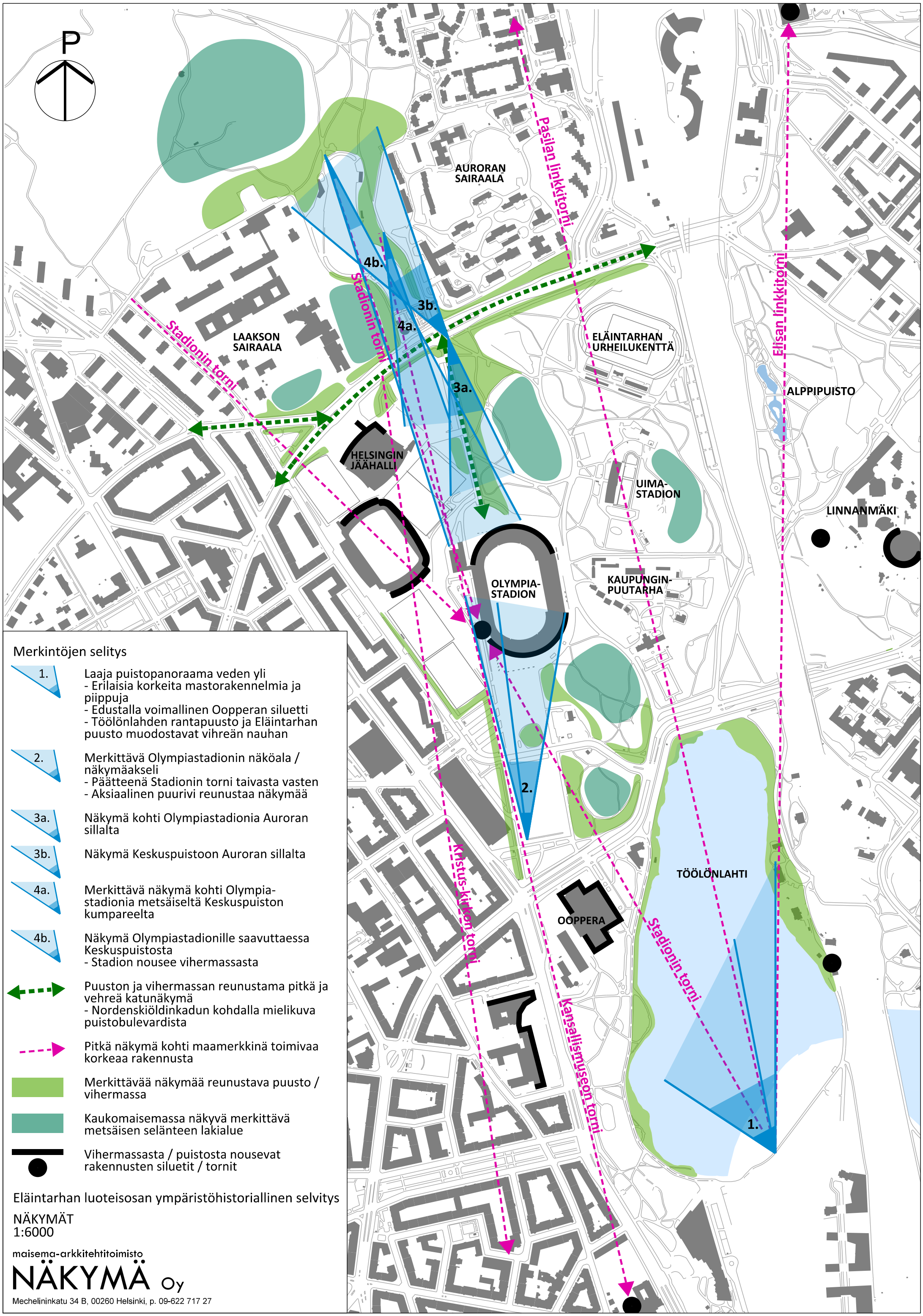

Merkintöjen selitys

1. Laaja puistopanoraama veden yli
- Erilaisia korkeita mastorakennelmia ja piippuja
- Edustalla voimallinen Oopperan siluetti
- Töölönlahden rantapuusto ja Eläintarhan puusto muodostavat vihreän nauhan

2. Merkittävä Olympiastadionin näköala / näkymäakseli
- Päätteenä Stadionin torni taivasta vasten
- Aksiaalinen puurivi reunustaa näkymää

3a. Näkymä kohti Olympiastadionia Auroran sillalta

3b. Näkymä Keskuspuistoon Auroran sillalta

4a. Merkittävä näkymä kohti Olympia-stadionia metsäiseltä Keskuspuiston kumpareelta

4b. Näkymä Olympiastadionille saavuttaessa Keskuspuistosta
- Stadion nousee vihermassasta

Puuston ja vihermassan reunustama pitkä ja vehreä katunäkymä
- Nordenskiöldinkadun kohdalla mielikuva puistobulevardista

Pitkä näkymä kohti maamerkkinä toimivaa korkeaa rakennusta

Merkittävää näkymää reunustava puusto / vihermassa

Kaukomaisemassa näkyvä merkittävä metsäisen selänteen lakialue

Vihermassasta / puistosta nousevat rakennusten siluetit / tornit

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

NÄKYMÄT
1:6000

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

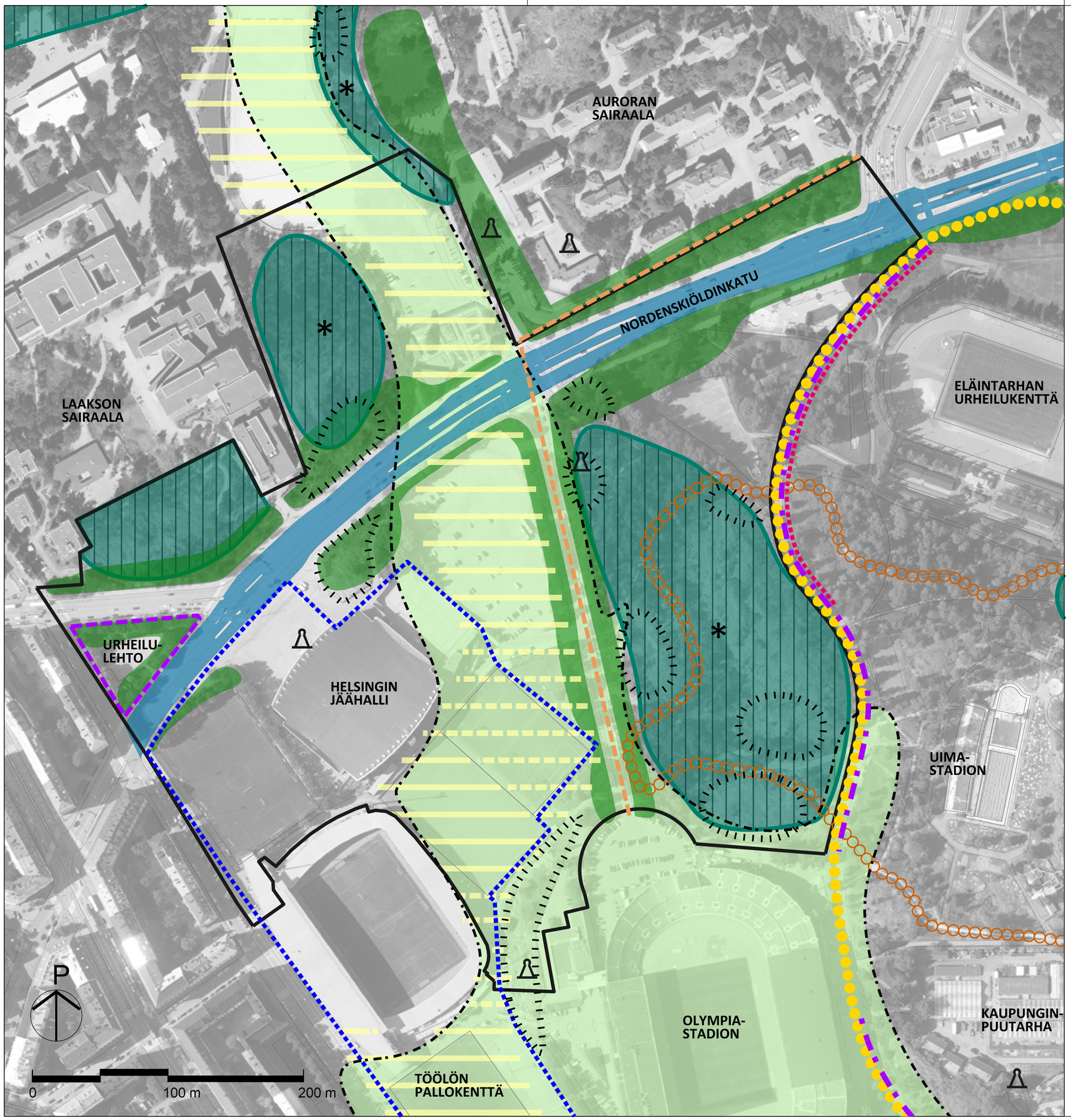

KOHDEARVOT

Olympiastadionia ympäröivä avoin/puoliavoin/puistomainen maisematila, joka mahdollistaa stadionin näkymisen pitkältä etelästä ja pohjoisesta sekä vahvistaa sen vaikuttavuutta / merkittävyyttä. Avoin maisematila tuo tarvittavaa väljyyttä Stadionintornin ympärille.

Avoimena säilynyt maisema- ja kaupunkirakenteessa edelleen hahmottuva laaksoalue, joka on ollut merkittävä tekijä alueen kaupunkirakenteen kehittymisessä. Avoimet vihreät pelikentät luovat tarvittavaa väljyyttä toiminnoiltaan tiiviisti rakennetulle urheilualueelle. (Arvoa heikentävät laaksoon sijoittuneet rakennukset ja laitokset, esim. kuplahalli ja jalkapallostadion sekä asvalttipintainen p-alue)

Alueen maisemakuvaan olennaisesti kuuluvat puustoiset kallioselänteet, jotka muodostavat metsäisen siluetin kaupunkinäkymien taustalle. Selänteille ominaiset pienialaiset männiköt ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä.

* Keskuspuiston jatkuvuuden kannalta merkittävät metsäiset selänteet, jotka ovat osa virkistysmetsien ketjua, joka liittää Keskuspuiston pohjoisosan laajat metsäalueet Töölönlahden viheraluekokonaisuuteen

Helsingin kaupunki- ja puistonäkymille tyypilliset selänteiden reuna-alueille sijoittuvat avokalliot ja kallioleikkaukset ovat muistumia alueen maiseman historiasta.

Kaupunkikuvallisesti merkittävä vihreä katu- ja puistojulkisivu.
- Nordenskiöldinkadun molemmin puoliset vihermassat tekevät katunäkymistä vihreitä/ puistomaisia.
- Stadionintien puusto on merkittävä etenkin pohjoisesta aukeavissa näkymissä.
- Sairaala-alueiden puistomaiset reuna-alueet leventävät visuaalisesti Keskuspuiston kapeinta kohtaa.

Vuonna 1915 rakennetut pallokentät, jotka edustavat laaksoon sijoittuvaa kulttuurihistoriallisesti merkittävää urheilutoimintojen alueen vanhinta kerrostumaa. Kentät ovat säilyttäneet alkuperäisen korkonsa.

Urheilulehto. Helsingille tyypillinen kolmiopuisto. Säilynyt lähes alkuperäisessä asussa 1940-luvulta.

Historialliset kadut ja puistokäytävät

Töölönpuiston ajalta säilynyt puistokäytävä linjaus (1850-luku). Alueen vanhinta historiallista rakennettua kerrostumaa edustava tielinjaus.

Pohjoisen Stadionintien vanha linjaus noudattelee edelleen alueella 1800-luvun lopulla kulkenutta Fredriksbergiin johtanutta tietä. Tie kääntyi nykyisen Auroran sairaalan edustalle ja jatkoi kohti nykyistä Länsi-Pasilaa. Stadionintien varrella kasvaa yli sata vuotiaita komeita mäntyjä.Tie rajasi alkuperäisen Töölönpuiston Läntisen viertotien varrella sijaitsevista kaupungin vuokrapalstoista.

Eläintarhan puistoalueen vanha reittilinjaus (v. 1902/1903)

Nordenskiöldinkadun linjaus on vuonna 1906 laaditun Töölön asemakaavan mukainen. Katu on levennetty lähes nykyiseen leveyteensä jo 1930-luvulla. Alun perin suunniteltiin puistokaduksi, mutta ei koskaan toteutunut sellaisena.

Eläintarhan ajojen kilpailureitti

Hannes Kolehmaisen lenkki

Muistomerkki / Julkinen veistos

Selvitysalueen raja.

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

KULTTUURIHISTORIALLISET JA MAISEMALLISET ARVOT - SELVITYSALUEEN KOHDEARVOT 1:2000 (A2)

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

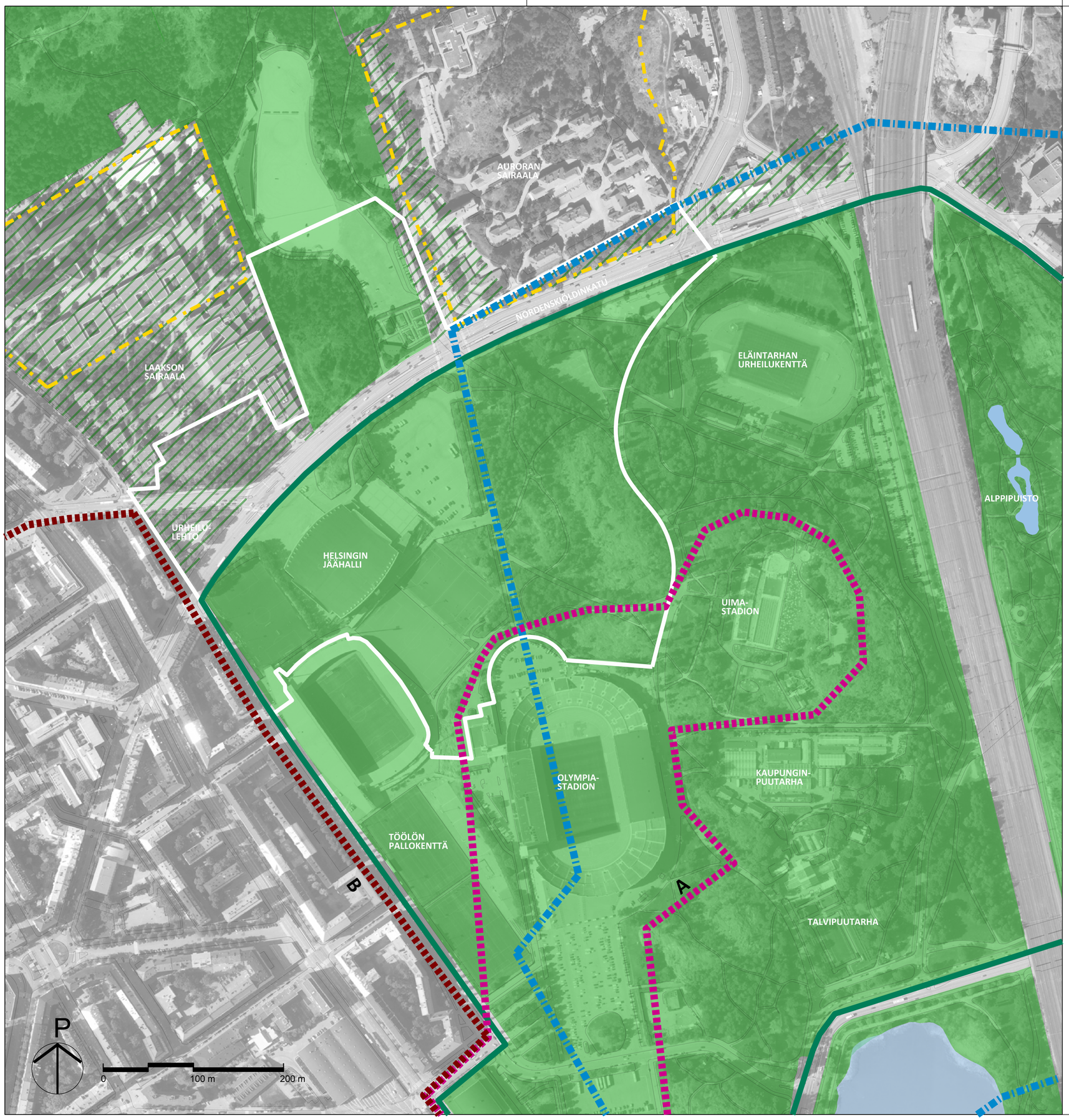

LAAJAT ARVOYMPÄRISTÖKOKONAISUUDET

A

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
”Olympiakilpailupaikoista tärkein, Olympiastadion, kohoaa muiden urheilurakennusten keskipisteenä Eläintarhan liikuntapuistossa Töölössä. Olympiastadionin 72-metrinen solakka torni on olympialaisten ja suomalaisen urheilun symboli sekä yksi pääkaupungin tunnuskuvista. Rakennuksen ulkoasua leimaa valkean tornin lisäksi säännöllisin jännevälein sijoitettujen jalallisten kehäpalkkien kannattelema ulospäin levenevä katsomo.”

B

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
Taka-Töölön kerrostaloalue

Keskuspuisto
”Keskuspuisto on merkittävä osa Helsingin kaupunkikuvaa ja historiaa. Vuonna 1911 arkkitehti Bertel Jung teki ehdotuksen Helsingin Keskuspuistoksi, joka sisälsi Kaisaniemen, Hakasalmen, Hesperian ja Eläintarhan alueet sekäReijolan metsämaiden eteläosan. Suunnitelmaa täydennettiin myöhemmin kaupungin halki kulkevaksi metsä- ja puistovyöhykkeeksi. Puistoon sijoittuivat myös Olympia- ja Uimastadion sekämuitakin olympialaisiin liittyviä arvorakennuksia.”

Alkuperäiseen vuoden 1914 Keskuspuiston rajaukseen kuuluneita alueita, jotka sittemin luovutettu muuhun käyttöön.

Eläintarha
Monimuotoinen ja kerroksellinen, 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun suunnitteluihanteita edustava ja kaupunkikuvallisesti merkittävä laaja Eläintarhan puistoalue, joka on säilyttänyt alkuperäisen luonteensa metsäisenä alueena, jossa rakennukset sijaitsevat väljästi irrallaan toisistaan puisto- ja metsäalueiden kehystämänä. Laajan puistomaisen ja väljästi rakennetun alueen rajautuminen tiiviisti rakennettuun kivikaupunkiin tuo kaupunkirakenteeseen kontrastia. Alueella on erityinen kerroksellinen urheiluun liittyvä rakennuskanta, jonka vanhinta kerrostumaa edustavat Eläintarhankenttä ja Pallokentät. Eläintarha on osa keskuspuistoa.

Töölön puisto
1850-luvulla perustetun Töölön puiston rajaus.

Sairaala-alueet
Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta paikallisesti merkittävä sairaalaympäristö (Yleiskaava 2002).

Selvitysalueen rajaus

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

KULTTUURIHISTORIALLISET JA MAISEMALLISET ARVOT - LAAJAT ARVOYMPÄRISTÖ-KOKONAISUUDET
1:3000 (A2)

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27

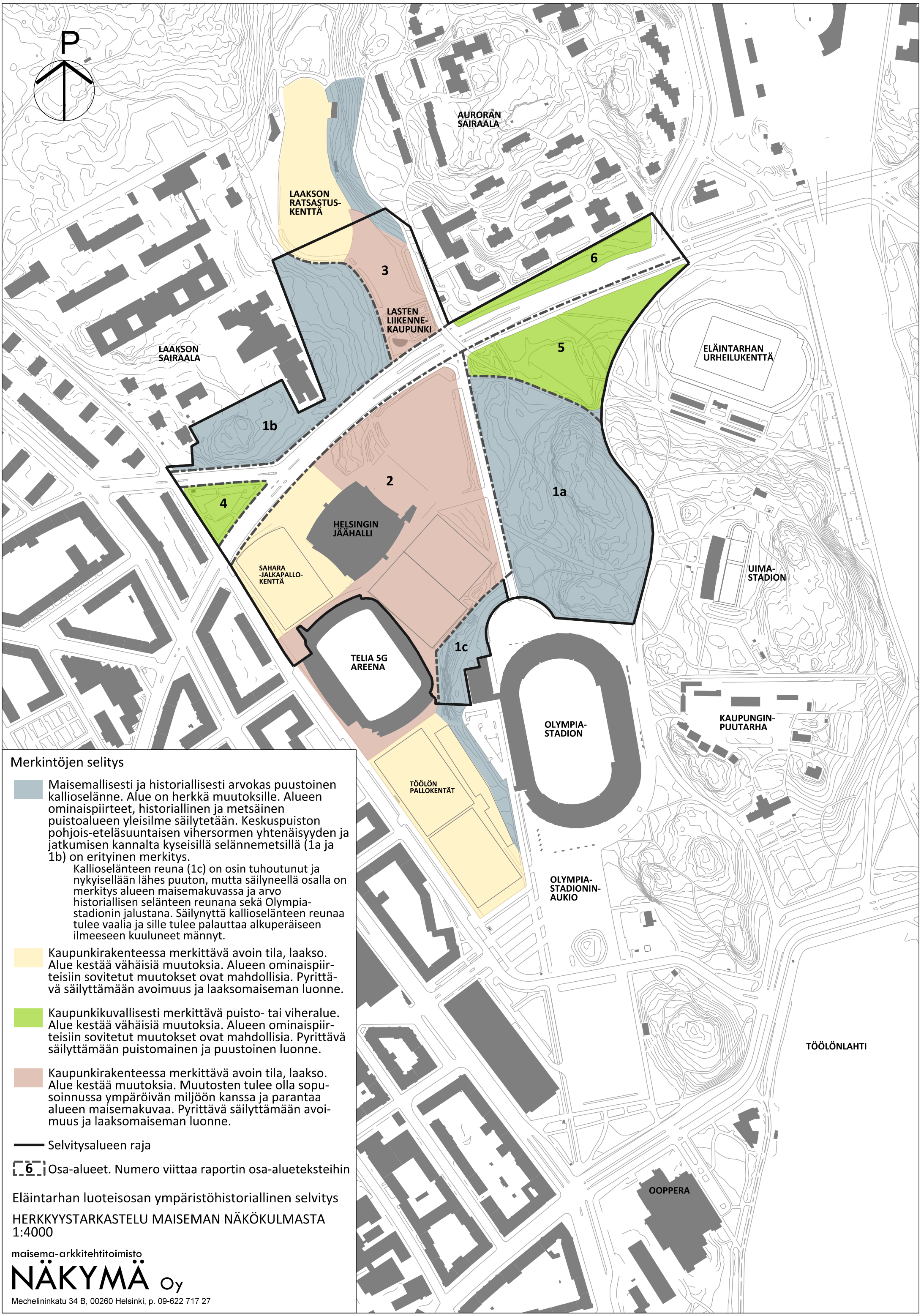

Merkintöjen selitys

Maisemallisesti ja historiallisesti arvokas puustoinen kallioselänne. Alue on herkkä muutoksille. Alueen ominaispiirteet, historiallinen ja metsäinen puistoalueen yleisilme säilytetään. Keskuspuiston pohjois-eteläsuuntaisen vihersormen yhtenäisyyden ja jatkumisen kannalta kyseisillä selännemetsillä (1a ja 1b) on erityinen merkitys.

Kallioselänteen reuna (1c) on osin tuhoutunut ja nykyisellään lähes puuton, mutta säilyneellä osalla on merkitys alueen maisemakuvassa ja arvo historiallisen selänteen reunana sekä Olympia-stadionin jalustana. Säilynyttä kallioselänteen reunaa tulee vaalia ja sille tulee palauttaa alkuperäiseen ilmeeseen kuuluneet männyt.

Kaupunkirakenteessa merkittävä avoin tila, laakso. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Pyrittävä säilyttämään avoimuus ja laaksomaiseman luonne.

Kaupunkikuvallisesti merkittävä puisto- tai viheralue. Alue kestää vähäisiä muutoksia. Alueen ominaispiirteisiin sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Pyrittävä säilyttämään puistomainen ja puustoinen luonne.

Kaupunkirakenteessa merkittävä avoin tila, laakso. Alue kestää muutoksia. Muutosten tulee olla sopusoinnussa ympäröivän miljöön kanssa ja parantaa alueen maisemakuvaa. Pyrittävä säilyttämään avoimuus ja laaksomaiseman luonne.

Selvitysalueen raja

6 Osa-alueet. Numero viittaa raportin osa-alueteksteihin

Eläintarhan luoteisosan ympäristöhistoriallinen selvitys

HERKKYYSTARKASTELU MAISEMAN NÄKÖKULMASTA
1:4000

maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy
Mechelininkatu 34 B, 00260 Helsinki, p. 09-622 717 27